

TIMO NURMI

Yrittäjyyden edistäminen: Yrittäjyyden uusi kuva 2020

Loppuraportti

Yrittäjyyden edistäminen: Yrittäjyyden uusi kuva 2020

Loppuraportti

TIMO NURMI

Timo Nurmi

Projektipäällikkö, KTM

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

© 2004 Timo Nurmi & Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu & Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre

ISBN 951-564-116-0

UDK 658.11

65.017.2/.3

Kuvat Loppuraportin eri sivuilla esiintyvät piirroksiset ovat ryhmätyönä piirtäneet tulevaisuuspajoihin 19.4., 13.5. sekä 24.5.2002 osallistuneet oppilaat Turun Aurajoen yläasteen 9 A -luokalta, Turun Kastun koulun 8-luokalta, Paimion yläasteen 9-luokalta, Salon ammatti-instituutista sekä muutama nuori Nuorisokeskus Palatsin henkilökunnasta.

Taitto Timo Sulanne, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Painopaikka Turun kauppakorkeakoulun monistamo

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU

Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI

Hämeentie 7 D, 33100 TAMPERE

Puh. (02) 481 4530

Faksi (02) 481 4630

www.tukkk.fi/tutu

tutu-info@tukkk.fi, etunimi.sukunimi@tukkk.fi

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	7
1. Yrittäjyyden määrittelyä ja evoluutio	11
2. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen esittelyä	15
2.1. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen tavoitteita	16
2.2. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen organisointi ja hallinnointi	17
3. Riittääkö Suomessa ja Turun seutukunnassa intoa yrittää?	19
Yrittäjyyden toimintaympäristön piirteitä	19
GEM 2000	23
GEM 2001 ja 2002.....	24
GEM 2003	25
4. Hankkeen toiminta ja pidetyt tilaisuudet	27
5. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen tilaisuuksien sekä toiminnan tuotoksia	33
5.1. Minkälaista yrittäjyyskasvatusta, koulutusta ja osaamista tarvitaan?	33
5.2. Käsityksiä ja kokemuksia yrittäjän arjesta.....	36
5.3. Ympäristön suhtautuminen ja tuki yrittäjyyteen	38
5.4. Palkkatyö vai yrittäjyys?	41
5.5. Yrittäjyyden vaikeudet ja esteet	45
Yrittäjyyteen liittyviä vaikeuksia ja ongelmia	45
Yrittäjyyden kynnykset	47
5.6. Yrittäjyyden vauhdittaminen.....	50
5.7. Kansalaisten työn ja yrittäjyyden toivottavaa tulevaisuuskuvaa 2020 (~2017)	52
5.7.1. Työn ja yrittämisen Suomi 2020	52
5.7.2. Yritystoiminta 2020	60
6. Johtopäätöksiä ja ideoita yrittäjyyden aktivoimiseksi Turun seutukunnassa.....	63
6.1. Lähtökohtia yrittäjyyden edistämiseen	63
Yksilön rooli yrittäjyyden edistämässä.....	63
Yrittäjyys on uskon asia.....	64
Innovatiiviset toimintaympäristöt ja yhteistyön laatu	65
Seudun kilpailukyky, erikoistuminen ja yhteistyö yrittäjyyden edistämässä.....	66
6.2. Konkreettisia ideoita yrittäjyyden edistämiseen Turun seutukunnassa.....	67
Arvopohjainen yhteistyö yrittäjyyden edistämässä.....	68
Rahoitusinstrumenttien kehittämistä	71
Uusien yritysmuotojen kehittäminen	71
Uuden yrittäjyyden edistäminen voi olla myös olemassa olevan yrittäjyyden edistämistä....	71

Yritysten osallistuminen yrittäjyyden edistämisen talkoisiin	72
'Neljän tuulen' yrittäjyyden edistäminen.....	72
'Rokotusta' yrittäjyyteen yrittäjyyden konkareilta	72
Yrittäjyyden informaattikko	73
Aktiivinen tiedotustoiminta	73
Tänään yrittäjäksi -päivä.....	74
Yrittäjyyden koeaika -ajattelu.....	74
Harrastuspiiristä yrittäjyyteen	74
'Kolmannen iän' yrittäjyyden edistäminen.....	74
Kansalaisten 'kevyttä' kuulemista.....	75
Yritysten- ja koulu yhteistyön tukeminen.....	75
Yrittäjyyden edistäminen kouluissa	75
Opettajat kiertoon	76
'Heimoneuvontaa' yrittäjyyden edistämiseen	76
Yrittäjäpersoonan kasvua ja ammatillista valmentamista.....	76
Ihmisten persoonallisuuden ja laadun huomioiminen tärkeää yrittäjyyden edistämässä....	77
Perheyrittäjämäistä edistämistä	77
Yrittäjyyden 'holistinen' edistäminen	77
Yrittäjyyden 'coaching'	78
Yrittäjyyden edistämisen satsauksia vieraan palveluksessa oleville	78
Lähdeluettelo	79
Liitteet	81
Liite 1. TAD-väen koulutuspäivän ohjelma 1.3.2001 sekä ennakkotehtävä.....	81
Liite 2. 4.4.2001 kick off -päivän sisältö.....	86
Liite 3. 20.9.2001 tilaisuuden ohjelma	87
Liite 4. 19.4., 13.5. sekä 24.5.2002 nuorten tulevaisuuspajojen ohjelmat	88
Liite 5. Ilpon Akatemian ohjelma ja osallistujat 23.4.2003	91
Liite 6. Turun kaupungin yrittäjyysillan ohjelma 23.4.2003.....	93
Liite 7. Elinkeinojohtajien vierailu Turussa 5.-6.2.2004	94
Liite 8. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen kirjallinen kysely (helmikuu 2004).....	94
Liite 9. 28.4.2004 workshopin ohjelma	98
Liite 10. 28.4.2004 workshopin jälkeinen täydentävä kysely osallistujille.....	103

Tiivistelmä

Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen sekä Turun seudun kehittämiskeskus TAD Centren toteuttaman Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen myötä Turun seutukunnan kansalais- ja ammattiryhmillä oli mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja vaikuttaa siihen, miltä Turun seutukunnan yrittäjyys ja yrittäminen tulevaisuudessa näyttäivät. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hanke sisälsi eri tahoille järjestettäviä osallistavia workshop-tilaisuuksia, kirjallisia kyselyjä sekä erilaisia keskustelufoorumia. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hanke toteutettiin prosessina, jonka tarkoituksena oli:

- saada esille osallistujien näkemyksiä ja mielikuvia yrittäjyydestä, yrittäjyyden arvoilmastoon ja tulevaisuuteen vaikuttavista asioista, liiketoimintaympäristön kehityksestä
- sekä löytää yrittäjyyden edistäjätahoille keinoja ja välineitä Turun seutukunnan yrittäjyyden edistämistyöhön.

Hankkeessa on ollut mukana mm. yrittäjyyden edistäjätahojen edustajia, valtion ja kuntien muita edustajia, eri alojen oppilaitosten opetushenkilökuntaa, eri järjestöjen edustajia (kansalais-, urheilu- nuoriso-, yrittäjäjärjestöt), yritysten edustajia sekä nuoria että varttuneempia yrittäjiä. Hankkeen pääkohderyhmänä oli kuitenkin nuoret, joiden käsityksiä yrittäjyydestä oli tärkeä kuulla, sillä heissä on yrittäjyyden tulevaisuus. Hankkeen työskentelyyn on osallistunut nuoria peruskoulujen yläasteelta, ammattioppilaitosten opiskelijoita (kaupan ala, hyvinvointiala), korkean asteen opiskelijoita sekä työssä olevia nuoria. Hankkeen verstastyöskentelyyn on osallistunut ja tuotokseen vaikuttanut yhteensä noin 370 henkilöä.

Yrittäjyyttä arvostetaan Turun seudulla ja siihen suhtaudutaan yleisesti myönteisesti. Yrittämisen mahdollisuuksia nähdään ympärillä runsaasti, itsellä koetaan olevan yrittäjyysominaisuuksia, mutta silti vain harva ryhtyy yrittäjäksi. Hankkeeseen osallistuneiden nuorten mielestä eniten yrittäjyyden kasvuun vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä ovat mm. verotus, suhdanteet, yrittäjyyden arvostus ja ilmapiiri, teknologian kehitys, yritysten tukeminen ja kannustus, vähäinen byrokratia, yrittäjyyden henkilökohtaisen riskin pienentäminen, terveyst- ja sosiaalipalveluiden tarpeen kasvu sekä koulutus. Lähipiirin tekijöistä eniten vaikuttivat perheen ja ystävien tuki, koulu sekä positiiviset esimerkit yrittäjyydestä. Päätös yrittäjäksi ryhtymisestä on suuri ja eniten tukea kaivataan käytännön asioissa kuten, verotus-, rahoitus-, markkinointi-, budjetointi- sekä vakuutusasioissa. Lisäksi kaivattiin viranomaistukea, lähinnä yrityksen perustamiseen liittyvää yritysneuvontaa sekä julkisen tahon järjestämiä kokonaisvaltaisia yrittäjyyskursseja.

Yrittäjyys uravaihtoehtona olisi nähtävä itsestään selvänä mahdollisuutena eikä eksoottisena erikoisuutena. Hankkeeseen osallistuneiden nuorten mukaan yrittäjyyttä ei kouluissa tuoda esille juuri lainkaan tai tuodaan esille liian vähän. Nuorilla on ilmeisen realistinen kuva yrittämisestä ja yrittäjyydestä, mutta 'ulkopuolisista lähteistä' (mediat ym.) saatu yksipuolinen sekä osittain negatiivinen informaatio ei ole omiaan houkuttelemaan heitä yrittäjäksi. Osallistujat kaipaavat enemmän tietoa yrittämisestä ja yrittäjyydestä, ei niinkään yritystoiminnasta. Tämän vuoksi koulutuksessa olisi korostettava yrittäjyyteen liittyviä positiivisia mahdollisuuksia ja valmennettava opiskelijoita yrityksen toimintaan sekä annettavan opetuksen että tiiviin 'yrittäjyhteistyön' avulla. Yhteistyön tulee luonnollisesti hyödyttää molempia osapuolia. Elinikäisen oppimisen periaatteiden mukaisesti ammattiin valmistuvan nuoren tulisi päästä 'yrittäjyysvalmennusputkeen' eli saamaan valmistumisensa jälkeen sopivasti työkokemusta ja yrittäjyysvalmennusta. Edelleen yrittäjyyden edistämässä ja yrittäjyyskoulutuksessa tulisi huomioida yrittäjyyden taloudellisen puolen ohella myös yrittäjäksi aikovan sekä yrittäjän henkilökohtaisen kasvun ja ihmisenä kehittymisen tarpeet.

Tutkimusten mukaan uusista yrityksistä 2/3 on hengissä kolmen kriittisen vuoden kuluttua perustamisesta. Voidaan sanoa, että 'kävelemään' ei opita ilman tukea. Rakenteellisten, yhteiskunnan edistämistoimien ohella yrittäjyyden edistäminen tarvitsee myös 'pehmeämpiä' edistämisen keinoja kuten yrittäjyyskoulutusta, -kasvatusta, tiedotusta, neuvontaa ja esikuvia. Jotta Varsinais-Suomesta tulisi kestäväällä tavalla Suomen yritteliäin maakunta on alkavien, kasvavien ja omistajaa vaihtavien yritysten neuvontapalvelut oltava huippukunnossa. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeessa esille tulleissa nuorten mielipiteissä korostuvat neuvontapalveluiden näkymättömyys ja neuvontapalveluiden tarjoajien passiivisuus. Neuvontapalveluita tarjoavien tahojen ensisijainen rooli ei mielipiteiden mukaan ole vain vastata, kun kysytään vaan aktiivisesti kertoa ja palvella.

Yrittäjyysneuvonnasta puuttuu yhteisöllisyys. Varsinkin nuoret arvostavat yhteisöllisyyttä. Edelleen ihmisten persoonallisuuden ja laadun huomioiminen on tärkeää yrittäjyyden edistämässä. Väestössä voidaan nähdä keskimäärin vakioinen määrä tietyn tyyppisiä, ns. perinteisen yrittäjäprofilin mukaisia ihmisiä, jotka perustavat yrityksen olosuhteista ja tuesta riippumatta (kulttuurisia eroja tietenkin on jonkin verran). Valtaosa ihmisistä ei kuitenkaan ole perinteisen 'kovan' yrittäjätyypin mukaisia ihmisiä, vaan tällaiset ihmiset tarvitsevat tukea yrittäjäksi ryhtymisessä enemmän kuin em. perinteisen profilin mukaiset ihmiset. Yrittäjyyttä ja 'yrittäjäksi ryhtymisen tunnuslukuja' ei saada Suomessa paremmiksi, ellemmme saa muita kuin perinteisen yrittäjäprofilin mukaiseen persoonallisuusryhmään kuuluvia ihmisiä ryhtymään yrittäjiksi.

Yrittäjyyden edistämässä yksittäinen tekijä tai taho saa harvoin aikaan haluttua muutosta ja kehitystä yksin. Tarvitaan yrittäjyyden 'holistista' eli kokonaisvaltaista edistämistä, joka edellyttää monen tahon monenlaista panosta ja tukea. Kysymys voisi kuulua, onko 'hoitoketjun' työnjako ja roolit kunnossa ts. mikä on koulujen, kodin, yhteiskunnan, edistäjätahojen, viranomaisten sekä yrittäjien rooli yrittäjyyden edistämässä? Näiden kaikkien tahojen edustajat pitäisi saada yhteisen pöydän ääreen yrittäjyyden edistämistalkoisiin.

Perinteinen ja nykyinen management-mainen ote yrittäjyyden edistämässä on luonut rakenteita, jotka sinällään ovat tarpeellisia, mutta niitä on jo tarpeeksi. Yrittäjyyden edistäminen tarvitsee rakenteiden lisäksi 'coachaamista', joka on luonteeltaan vierihoitoa, läheistukea, aidosti ihmisen laadun huomioimista yrittäjyyden edistämässä sekä pitkäkestoista aina 'päiväkodista eläkeikään asti'. Tällä alueella on vielä paljon tehtävää. Voisi olla hyvä ratkaisu, että julkisen tahon edistäjät hoitaisivat management-tyyppisen edistämisen ja leadership-tyyppiset edistämispalvelut hankittaisiin ostopalveluina yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta.

Mediat ovat liian passiivisia yrittäjyyden asioissa. Lisää asiaa kaivattiin yrittäjyydestä 'lööppeihin sekä tuutteihin'. Asioiden käsittelyn tulisi olla lisäksi kaiken kansan omaksuttavassa muodossa sekä realistista, hyvät ja huonot asiat esille tuovaa.

Hankkeeseen osallistuneiden nuorten mielestä yrittäjyyden ongelmiksi tai esteiksi vuoteen 2010 mennessä saattavat muodostua mm.: verotuksen kiristyminen ja palveluiden arvonlisävero, lama tai huono taloudellinen tilanne, yrittäjyyden kielteinen ilmapiiri, poliittiset päätökset, yritystukien puute, liika byrokratia, suurten palveluyritysketjujen vahvistuminen (pienet yritykset kaatuvat), ammattitaitoisen työvoiman saanti, korkea työttömyys sekä isojen yritysten poismuutto paikkakunnalta.

Hyvinvointipalvelualan opiskelijat sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenet näkivät yrittäjyyden uusia mahdollisuuksia nousevan mm. seuraavien asioiden kautta: saariston parempi hyödyntäminen, palveluiden kasvava kysyntä, monipuolistuva palveluiden tarjonta, verkottuminen, ketjujen yrittäjyys, asiakaslähtöisyyden sisäistäminen, kulttuurialojen nousu, sukupolvenvaihdosten helpottaminen sekä Ruotsi-yhteyden parantaminen.

Edelleen em. tahojen mukaan yrittäjyyttä voitaisiin edistää ja uutta yrittäjyyttä tukea mm. yrityshautomoiden määrää lisäämällä, tuomalla positiivisemmin yrittäjyyttä esille, mentorointi- ja yritystutorointia kehittämällä, tarjoamalla oppisopimuskoulutusta yrittäjyyteen kasvamisessa, yhteistyötä lisäämällä, tarjoamalla lisää tukea palveluiden ja tuotteiden kehittämiseen, kuntien halpakorkoisilla yrittäjyytlainoilla, palveluiden arvonlisäveron poistamisella sekä tuloverokaton alentamisella esim. 35 %:iin.

1. Yrittäjyyden määrittelyä ja evoluutio

Yrittäjyyden käsitteitä on tutkittu ja määritelty eri näkökulmista monin tavoin. Lisäksi käsitys yrittäjyydestä on vaihdellut sen mukaan, miten yrittäjyyttä ja yrittäjiä on arvostettu yhteiskunnassa tai minkälaisin arvolutauksin yrittäjyyttä ylipäättään on tarkasteltu. Erään suomalaisten yrittäjyysmielikuvia ja -asenteita selvittäneen väitöskirjatutkimuksen (Hyrsky 2002) valossa toisessa ääripäässä yrittäjä nähdään lähes messiaanisenä koko yhteiskunnan suunnan näyttäjänä ja kehittäjänä. Toisen ääripään asenteissa yrittäjä on ahdistavaa arkea puurtava masokisti tai jatkuvasti kaikesta valittava puolihuijari.

Tutkimuksen mukaan yrittäjyys on kuitenkin hyvin arvostettua sekä kannustettua ja tyyppillinen suomalainen yrittäjä on edelleen enemmän jalat maassa ja vakiintuneella tavalla toimiva perhe- ja elämäntapayrittäjä kuin korkeasti koulutettu dynaaminen riskinottaja.

Mutta mitä yrittäjyydellä sitten tarkoitetaan? (yrittäjyyden käsitteistä ja sanoista esim. Kyrö 1998, 32; Huuskonen 1992, 39; Koironen & Peltonen 1995, 21-22) Ranskan kielen sana *entreprende* merkitsee tehdä jotain, ryhtyä johonkin sekä ottaa vastuuta. Sana *entrepreneur* (engl./latina) merkitsee yrittäjyyttä ja sitä, joka menee eteenpäin ja ottaa aloitteen. *Entrepreneurship* (am.) liitetään usein yksilön ominaisuuksiin, kuten aloitteellisuuteen, luovuuteen, innostukseen, korkeaan suoritusmotivaatioon, kilpailuhenkisyuteen, kekseliäisyyteen ja haluun ottaa riskejä.

Suomen kielessä yrittäjyyden ja yrittäjän kantasana on verbi *yrittää*, joka tarkoittaa johonkin pyrkimistä ja jonkin päämäärän tai tuloksen tavoittelemista toiminnalla, käytöksellä tai muulla tekemisellä. Toisaalta *yrittää*-verbi merkitsee ahkerointia ja ponnistelua, joka on luonteeltaan taloudellista toimintaa. *Yritteliäisyys*-sana viittaa aloitekykyyn, ahkeruuteen, tarmokkuuteen, toimekkuuuteen ja puuhakkuuteen. Suomen kielessä sanat *yrittäjyys* ja *yrittäjä* viittaavat pelkästään henkilön harjoittamaan liiketoimintaan. *Yrittäjyys* voidaan nähdä seuraavana tulolausekkeena: (Koironen 1993)

$$\text{yrittäjyys} = \text{valmius (kyky)} * \text{motivaatio (halu)} * \text{uskallus}$$

Valmius liittyy siihen, mitä yksilö osaa tehdä, ja sen taso riippuu henkilön kypsyydestä, kokemuksista, tiedosta ja taidosta. Motivaatio määrää, mitä yksilö haluaa tehdä ja miten vireästi hän toimii ja mihin hänen mielenkiintonsa suuntautuu. Uskalluksessa on kyse siitä, mitä yksilö uskaltaa tehdä, miten hänellä on rohkeutta ottaa riskejä ja käyttää kykyjään. Tärkeää on huo-

mata, että tulolausekkeen jonkin tekijän, valmiuden, motivaation tai uskalluksen puuttuessa, koko tulos eli yrittäjyys on nolla ts. yrittäjyyttä ei siis kyseisellä henkilöllä esiinny.

Määrittelyistä riippumatta yrittäjyys on säilynyt olemukseltaan samanlaisena vuosisadasta toiseen. Se on uusien työn ja omistamisen muotojen kuvaaja ja sen keskeinen perusta on inhimillinen toiminta. Yrittäjyys nousee murroksien aikoina merkitykselliseksi, kun olosuhteet muuttuvat arvaamattomiksi ja ennustamattomiksi. Tällaisissa tilanteissa yrittäjyys on nostettu menneen, staattisen ja hierarkkisen toimintatavan murtajaksi ja uusien toiminnan mallien kuvaajaksi (yrittäjyyden evoluutiosta esim. Kyrö 1998).

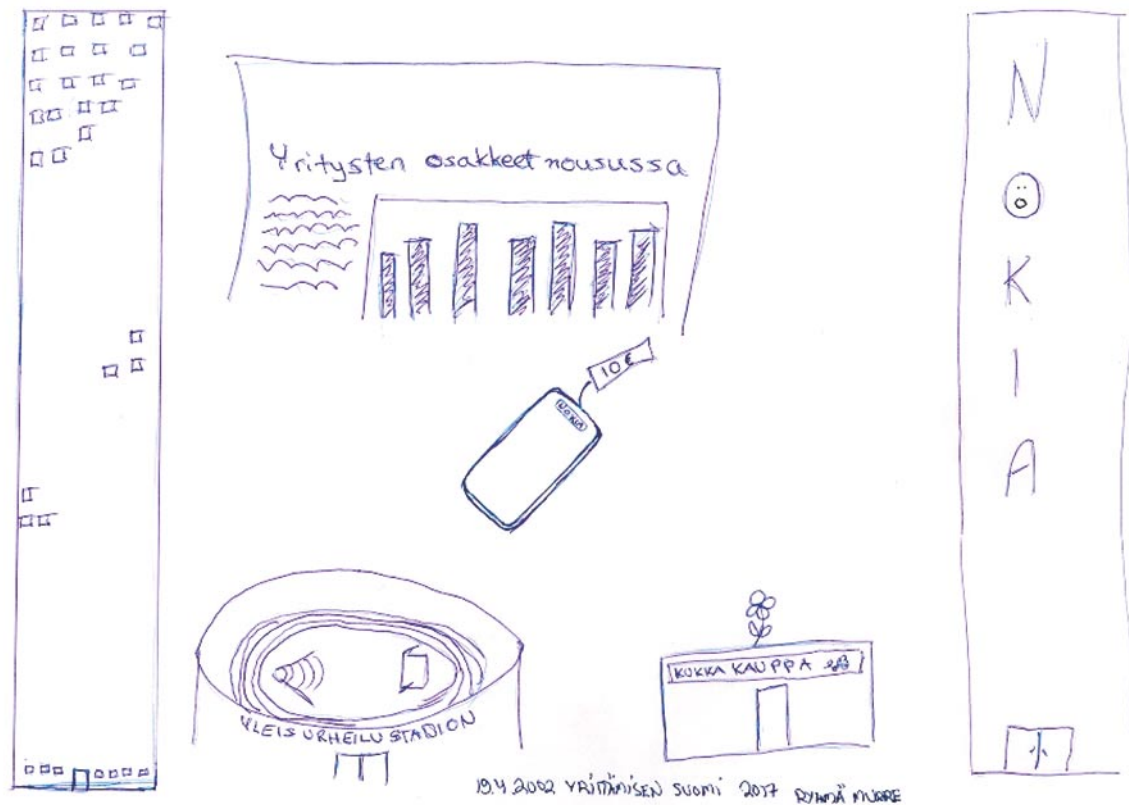
Sääty-yhteiskunnan sekä ammattikuntajärjestelmän aikaiset kyläsepat, suutarit, räätälit, kievarinpitäjät ja muut käsityöläiset sekä talonpojat olivat yrittäjiä vaikka eivät ehkä koko sanaa tunteneetkaan. Elämään kuuluivat luontevasti työ ja perhe ja samalla, kun perheen elanto hankittiin yrittäjyydellä, omat lapset kasvoivat kiinni työhön ja yritystoiminnan jatkamiseen.

Toisaalta 500-1700-luvuilla vallinnut 'syntymäjärjestykseen' perustuva feodaalijärjestelmä- ja ammattikuntalaitosyhteiskunta säätelivät ihmisten elämää. Elämä oli paikallaan pysyvää, hierarkkista ja sosiaaliseen asemaan perustuvaa, joka antoi ihmisille etukäteen määrätyn ja varman tulevaisuuden.

Tästä maaperästä nousivat valistuksen ajan aatteet, tasa-arvon ja demokratian vaateet. Ihmiset halusivat kyseenalaistaa ja murtaa vallinneen yhteiskuntajärjestyksen sekä loivat uutta yhteiskuntaa, jonka rakentajia olivat tasavertaiset yksilöt. Syntymään perustuvan aseman sijasta ihmisille haluttiin luoda mahdollisuus omalla toiminnallaan vaikuttaa elämänsä kulkuun. Tuolloin yrittäjyys nousi vastavoimaksi vanhalle feodaaliyhteiskunnalle ja sen toimintatavoille.

Feodalismien murtumisen jälkeen alkoi voimakas ja nopea teollistuminen, joka merenkulun mahdollistaman markkinoiden laajenemisen myötä loi perustan tehokkaalle massatuotantoon perustuville suuryrityksille.

Teollinen vallankumous muutti yrittäjyyden. Yrittämisen pääpaino oli siinä miten yritys toimi ja kasvoi tehokkaammin. Ihminen muuttui koneeksi ja järjestelmän osaksi sekä samankaltaistui toistensa kanssa. Suomessakin vuosikymmeniin vain palkkatyö tehtaassa tai peräti tehtaan konttorissa oli kunnollista, arvostettua työtä. Yrittäjä oli yhtä kuin tehtaan patruuna, joka tosin antoi leivän työntekijän perheelle, mutta jota silti sopi selän takana haukkua riistäjäksi. Varsinainen yrittäjyys katosi ja piiloutui pienyrityksiin, jotka jäivät omanlaisena toimintaympäristönä lähinnä markkina-aukkojen paikkaajaksi.

Sotien jälkeiselle ajalle leimaa antava taloudellinen kasvu ja yltäkylläisyys alkoivat 1970-80-luvuilla kääntyä epävarmuudeksi. Tässä murroksessa yhä monimutkaistuva ja polarisoituva, arvaamaton ympäristö, tuottavuuden ja kansantuotteen kasvun kääntymisen laskuun nostivat jälleen yrittäjyyden selviytymisen malliksi. Tässä ns. postmodernissa murroksessa yrittäjyys siirtyi organisaatioon ja rakentui kolme erilaista yrittäjyyden muotoa:

1. ulkoinen yrittäjyys, jonka tunnusmerkkinä on oma itsenäinen yritys ja yrittäjä on yrityksensä omistaja sekä johtaja,
2. sisäinen yrittäjyys, joka viittaa työyhteisön/organisaation yrittäjämäiseen toimintatapaan sekä
3. omaehtoinen yrittäjyys, jonka merkitys liittyy yksilön omaan kehityskertomukseen, hänen käyttäytymiseensä, asenteihinsa ja tapansa toimia.

2. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen esittelyä

Alueellinen kehittyneisyys merkitsee suurelta osin taloudellista edistystä ja viime kädessä siinä on kyse yksilöiden hyvinvoinnista. Alueyhteisöt, kuten esimerkiksi Turun seutukunta, ovat yhä riippuvaisempia yritystoiminnan menestyksestä ja alueellista hyvinvointia voidaan edistää pitkällä aikavälillä lähinnä yritystoiminnan kautta. Perinteisesti yrittäjyyden kehittämistä on pohdittu kokoamalla yhteen joukko yrittäjyyden tutkijoita, opettajia ja asiantuntijoita sekä joitakin suurempien yritysten edustajia. Laajemmin kuntalaisten ja muiden viiteryhmien yrittäjyyteen kohdistuvat odotukset ja arvot ovat päätöksiä tehtäessä suurelta osin jääneet selvittämättä.

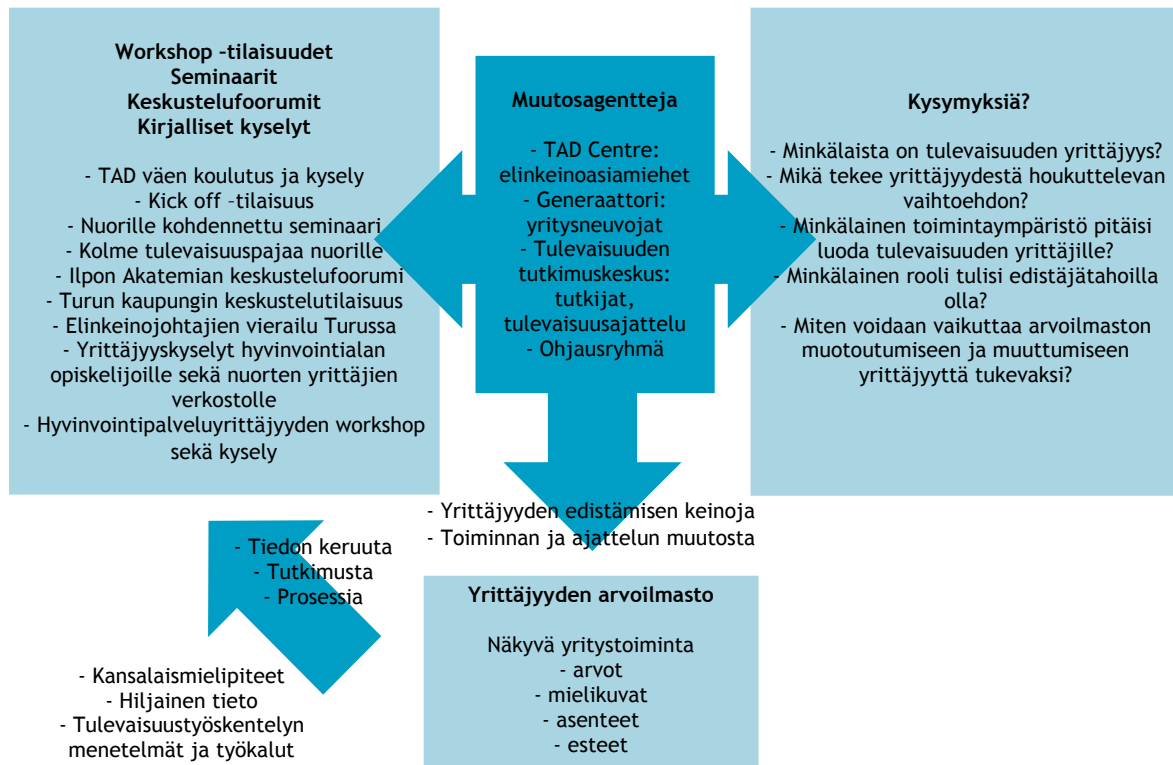
Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen sekä Turun seudun kehittämiskeskus TAD Centren toteuttaman Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen myötä Turun seutukunnan kansalais- ja ammattiryhmillä oli mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja vaikuttaa siihen, miltä Turun seutukunnan yrittäjyys ja yrittäminen tulevaisuudessa näyttäivät.

Hanke tähtyelee tulevaisuutta pitkälle, aina vuoteen 2020 asti. On katsottava kauas, sillä hankkeen yhtenä tarkoituksena on muuttaa Turun seudun arvoilmastoa siten, että se paremmin tukee uusien yritysten ja uudenlaisen yrittäjyyden syntymistä alueelle. Muutos tähän suuntaan ei tapahdu hetkessä, sillä ihmisen toimintatavan muutos lähtee liikkeelle ensin arvoista, uskomuksista ja asenteista. Vasta ajattelutavan muutoksen seurauksena voi odottaa tapahtuvan käyttäytymisen muutosta.

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hanke sisälsi eri tahoille järjestettäviä osallistavia workshop-tilaisuuksia, kirjallisia kyselyjä sekä erilaisia keskustelufoorumeja. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hanke toteutettiin prosessina, jonka tarkoituksena oli selvittää osallistujien käsityksiä yrittäjyydestä, yrittäjyyden arvoilmastoon vaikuttavista asioista, saada näkemyksiä liiketoimintaympäristön kehityksestä sekä löytää yrittäjyyden edistäjätahoille keinoja ja välineitä Turun seutukunnan yrittäjyyden edistämistyöhön.

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeessa selvitettiin tulevaisuuden tutkimuksen osallistuvilla menetelmillä eri kansalais- ja ammattiryhmien näkemyksiä ja mielikuvia yrittäjyyden arjesta, tulevaisuudesta, sen hyvistä puolista ja houkuttelevuudesta uravalinnassa sekä yrittäjyyden esteistä ja ongelmista. Edelleen hankkeessa selvitettiin osallistujien käsityksiä siitä, miten ympäristö suhtautuu yrittäjyyteen ja miten osallistuvat kokevat sopivansa yrittäjiksi sekä minkälaisessa

liiketoimintaympäristössä yritykset tulevaisuudessa menestyvät. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 – hankkeessa selvitettiin myös ammatti- ja kansalaisryhmien tulevaisuuden yrittäjyyskuvaa 2020. Seuraava kuvio 1 selvittää hankkeessa tehtäviä asioita.

Kuvio 1. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen toiminta

2.1. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen tavoitteita

Kuten edellisen kappaleen kuvio 1 osaltaan selvittää, yrittäjyyden edistämisen keinojen miettiminen on tärkeää, mutta on tärkeää myös katsoa asioita eteenpäin. Minkälaista yrittäminen on tulevaisuudessa? Mikä tekee yrittäjyydestä houkuttelevan vaihtoehdon, kun esim. nuori miettii yrittäjyyttä uravaihtoehtona? Minkälainen yritysten toimintaympäristö pitäisi luoda tulevaisuuden menestyville yrityksille? Minkälainen rooli tulisi yritystoimintaa tukevilla organisaatioilla olla tulevaisuudessa? Miten yrittäjyyden arvoilmaston muotoutumiseen ja muuttumiseen voidaan vaikuttaa siten, että se paremmin tukisi yrittäjyyden kasvua? Muun muassa tämäntyyppiin kysymyksiin Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –projekti haki vastauksia. Hankkeen keskeisiä tavoitteita olivat:

- Selvittää mm. eri ammatti- ja kansalaisryhmien mielipiteitä (kansalaismielipiteet eli ns. bottom up –tieto) yrittäjyyden esteistä, houkuttelevuudesta, mahdollisuuksista, yrittäjyyden edistämisestä sekä kerätä em. tahojen mielikuvia ja käsityksiä tulevaisuuden toivottavasta yrittäjyydestä = kansalaisten yrittäjyyskuva 2020.
- Saada esille myös yrittäjyyden sisältöön, rakenteeseen sekä edistämiseen liittyvää ns. hiljaista tietoa.
- Tukea hankkeeseen osallistuvien eri edistäjätahojen työtä Turun seutukunnan yrittäjyyden edistämisessä.
- Tukea hankkeeseen osallistuvien henkilöiden positiivisen yrittäjyyskuvan rakentamista.
- Tarjota osallistujille tulevaisuustyöskentelyn menetelmiä ja työkaluja.

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –projektissa yrittäjyys on keskeisenä näkökulmana ja hankkeen myötä Turun seutukunta voi erottautua muista seutukunnista. Hankkeen avulla voidaan yhdistää hyvin alueellisia taustoja ja toimijoita sekä auttaa TADia saavuttamaan alueellisen edelläkävijän rooli aktiivisena ja yhteistyökykyisenä toimijana.

2.2. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen organisointi ja hallinnointi

Hankkeen päärahoittaja on Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre. Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus toimii projektin koordinaattorina. Projektin käytännön etenemisestä ja järjestelyistä vastaa Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tähän projektiin valittu projektipäällikkö, jonka yhtenä roolina on toimia myös muutosagenttina. Projektipäällikkö tuo esille ja käsittelyyn uusia ja yllättäviäkin mahdollisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Projektissa käytettävistä tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä ja sisällöistä vastaa projektipäällikkö yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkijoiden kanssa.

Projektille nimettiin ohjausryhmä, joka toimi asiantuntijaelimenä, jonka tarkoituksena oli varmistaa, että eri tahojen tarpeet tulivat huomioituiksi ohjelman suunnittelussa. Ohjausryhmä ohjasi projektin käytännön toteutusta ja sen asianmukaista etenemistä sekä tiedottamista.

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen *ohjausryhmän toimintaan ovat osallistuneet:* elinkeinojohtaja Ilpo Siro ja elinkeinoasiamies Olavi Tuomi TADista, toimitusjohtaja Kimmo Mäkinen Turun seudun uusyrityskeskus Generaattorista, projektipäällikkö Keijo Koskinen Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutista, projektipäällikkö Johanna Vainio Varsinais-Suomen Yrittäjyysvuosikymmen-hankkeesta, projektipäällikkö Kirsi Wendelin-Arponen Varsinais-

Suomen TE-keskuksen yritysosastolta, toimitusjohtaja Kari Karppinen Tonester Oy:stä, professori Markku Wilenius, dosentti Matti Kamppinen sekä koordinaattori Sari Söderlund Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana kaiken kaikkiaan 20 kertaa.

3. Riittääkö Suomessa ja Turun seutukunnassa intoa yrittää?

Yrittäjyyden toimintaympäristön piirteitä

Suomessa yrittäjyyteen on edelleen enemmän työntöä kuin imua. Esimerkiksi hyvin koulutetut ihmiset arvostavat enemmän palkkatyön tarjoamia haasteita sekä taloudellisia ja uralla etenemisen mahdollisuuksia kuin epävarmaa yrittäjyyttä. Uutta innovatiivista yritystoimintaa varmasti syntyy, jos sille on olemassa reaaliset edellytykset ts. jos kovat asiat, kuten verotus, lainsäädäntö tms. ovat joustavia ja yrittäjyyttä tukevia Hildén 2002.

Keski-Euroopan yrittäjäperinteessä yritystoiminta siirtyy sukupolvelta toiselle; seuraava sukupolvi kasvaa yrittäjyyteen ”huomaamattaan”. Meillä Suomessa ei juurikaan ole tällaista ”periytyvän yrittäjyyden” perinnettä. Meillä pitää varta vasten ryhtyä yrittäjäksi, jolloin korostetaan mm. riskinottohalukkuutta ja yrittäjäominaisuuksia.

Miksi näitä arkipäivän sankareita on Suomessa niin harvassa? Yksi vastaus voidaan hahmottaa yrittäjyysprofessori Arto Lahden kysymyksen muodossa: Miksi yrittäjän pitäisi tehdä yhteiskunnan hyväksi uroteko, hylätä turvaverkko ja ottaa vastuu muidenkin työllistämisestä ja taloudesta riskeeraamalla omat ja perheensä ruokarahat ja asunto (Hildén 2002)? Riskinottajaksi ei synnytä vaan kasvetaan. Tässä kasvuprosessissa kouluilla on iso rooli. Koulujen pitäisikin joka asteella herätä yrittäjyyskasvatukseen. Tarvitaan myös mielikuvia muuttavia roolimalleja sekä yrittäjäikoneita, esim. pienistä korkean teknologian sektorin yrittäjäjoukosta.

Yrittäjyyden tulevaisuudennäkymät ovat Suomessa huolestuttavia mm. seuraavista syistä johtuen: (esim. Hildén 2002, Luukka 2003, Marjomaa 2002, Passila 2002, Hallituksen yrittäjyys-hanke 2000, V-S Yrittäjä –lehti 6-8/2004, 1)

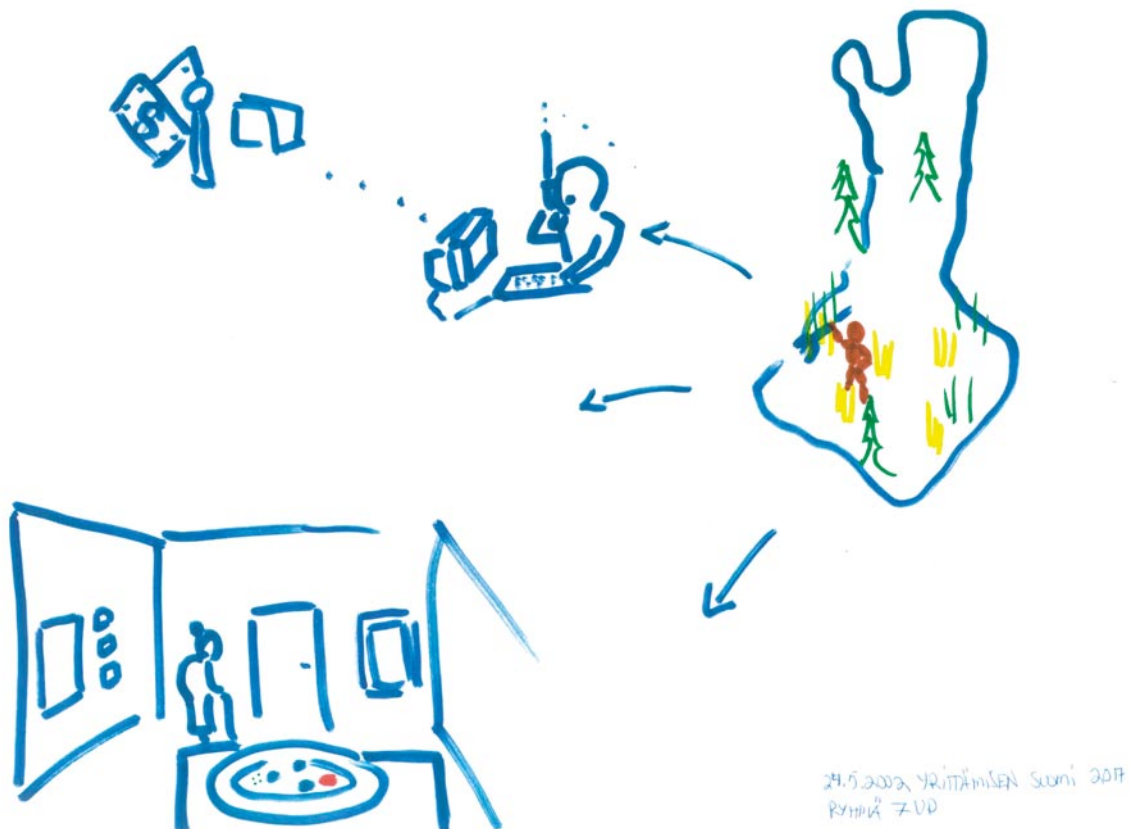
- Yrittäjäkunta on vanhenemassa. Vuonna 1990 eniten yrittäjiä oli nelikymppisissä ja vuonna 1999 viisikymppisissä ikäluokissa, nyt jo lähes kuusikymppisissä.
- Suuret ikäluokat lähtevät eläkkeelle lähivuosina – huolestuttavan pienellä osalla (30 %) yrittäjistä on yritykselleen jatkaja.
- 1990-luvun aikana, laman seurauksena, hävisi Suomesta noin 35000 yritystä. Näillä konkurssiin menneillä yrittäjillä on luottotietomerkintöjä, jolloin heidän on vaikeaa ryhtyä enää yrittäjiksi (=velkavankeus).

- Suomessa on yrityksiä liian vähän. Hallituksen yrittäjyysohjelman mukaan Suomeen tarvitaan vuoteen 2010 mennessä 90 000 uutta yrittäjää, joista 60 000 korvaisi eläkkeelle jääviä yrittäjiä.
- Yritysten kriittisin elinikä on kolme vuotta, jonka kuluessa noin kolmasosa yrityksistä lopettaa toimintansa (=kuoleman laakso).
- Pääkonttorien 'ulosliputus' ja 'Kiina-ilmiö': Globaalissa taloudessa on olemassa aina myös pelkoa isojen yritysten pääkonttorien siirtymisestä yritystoiminnan kannalta edullisimpiin maihin (verotus, työvoima, markkinat ym.) Tätä suuntausta Suomessa edustaa myös viime aikoina paljon palstatilaa saanut ns. 'Kiinailmiö', jolloin teollista tuotantoa siirryt Suomesta Kiinaan tai muualle Aasiaan em. asioista johtuen. Näissä 'trendeissä' on hyvä kysyä, miten käy esimerkiksi pienille alihankkijoille ym. toimittajille?

Nuorissa on tulevaisuus – sanotaan. Nuorten yrittäjyyden näkymistä voidaan yleisesti todeta, että nuoret arvostavat yrittäjyyttä, mutta siihen ei haluta ryhtyä itse. Yrittäminen ei kiinnosta nuoria perinteisillä aloilla kuten esimerkiksi rakentamisen alalla, mutta IT-ala kiinnostaa vielä. Nuoret myös pelkäävät epäonnistuvansa yrittämisessä, jolloin epäonnistumisen seurauksena talot ja tavarat menevät, tulee luottotietomerkintöjä eikä henkilö saa enää toista mahdollisuutta ryhtyä yrittäjäksi. Tarvittavaa alkurahoitusta on myös vaikea saada sillä usein nuoret myös samaan aikaan perustavat perheen ja hankkivat asunnon, johon ottavat lainaa. Riskien osalta voidaan todeta, että riskejä otetaan extremelajeissa, mutta ei yrittäjyydessä! Miksi näin? Onko extremelajien riskit hallittavia, mutta yrittäjyyden eivät?

Suomi kuuluu jälkiteollisiin maihin, joissa yli puolet työvoimasta on palvelualoilla, eikä enää varsinaisessa tavarantuotannossa. Suomessa työvoimasta keskimäärin 60 % työskentelee palvelualoilla, 30 % teollisuudessa ja rakennusalailla ja vain 10 % maa- ja metsätaloudessa. Yksi syy palvelualojen kasvuun on ollut teollisuusyritysten toiminnassa tapahtunut muutos. Aiemmin teollisuus huolehti itse kaikista tarpeistaan, mutta nyt se ostaa toimialaansa kuulumattomat palvelut niihin erikoistuneilta yrityksiltä. Teollisuusyrityksistä on siirtynyt näin ollen toimintoja ja työpaikkoja muille aloille. Myös automatisointi on vähentänyt teollisuuden työvoiman tarvetta (Jylhä & Paasio & Strömmer 2000).

Kasvuyritysten kilpailukyvyyn odotetaan Suomessa pitkälti kehittyvän vahvojen klustereiden varassa. Suurimmat kasvuodotukset ovat tele-, ympäristö- ja hyvinvointialoilla. Telekommunikaatioklusterin uskotaan kasvavan vuoteen 2010 mennessä 15 % vuodessa ja hyvinvointi- ja ympäristöklusterin 10 % vuodessa (Jylhä ym. 2000).

Vaikka yrittäjien sekä avustavien perheenjäsenten määrä on laskenut 1950-luvulta 2000-luvun alkuun tultaessa dramaattisesti yli 800 000 tuhannesta noin 320 000 tuhanteen (2000), on heidän roolinsa työllisyyden kannalta merkittävä. Samaan aikaan julkinen sektori on kasvanut ja vahvistanut rakenteitaan. Vaikuttaa siltä, että yhteiskunnan päätöksentekoa ovat ohjailleet julkisen sektorin ja suuryritysten tarpeet.

Vuonna 2000 Suomen pk-yritykset työllistivät noin 900 000 henkilöä, kun vastaavasti suuryrityksissä (henkilöstön määrä 500-) työskenteli noin 400 000 henkilöä (Suomen tilastollinen vuosikirja 2002). Vuonna 2003 Suomessa oli KTM:n Yrittäjyyskatsauksen mukaan noin 230 000 yritystä, joista pk-yritykset (henkilöstön määrä alle 250 henkeä) edustivat noin 99,7 % (Hyrsky & Lipponen 2004). Varsinais-Suomessa oli vuonna 2002 yhteensä noin 21 100 yritystä (Hyrsky & Lipponen 2004). Vuonna 2003 Varsinais-Suomeen syntyi 2117 uutta yritystä ja toimintansa lopetti 1792 yritystä. Yritysten määrä lisääntyi 325 yrityksellä. Turun seutukunnassa oli yritystoimipakkoja vuonna 2003 noin 14 700. Turun seutukunnan yritysten nettoliikitys (tammikuu 2002 – kesäkuu 2003) oli 1,8 % koko yrityskannasta.

19.4.2002
RYHMÄ L.A.R.F

Kansakuntien yrittäjyyspotentialista vuosittain tehtävän eri maiden välisten GEM Global Entrepreneurship Monitor –vertailututkimusten tulokset ja toimenpidesuosituksset osoittavat selkeästi yrittäjyyden tärkeän merkityksen talouskasvulle ja hyvinvoinnille (Arenius & Autio (2000), Arenius & Autio & Kovalainen & Reynolds (2001), Arenius & Autio & Kovalainen & Reynolds (2002), Arenius & Autio & Kovalainen (2003)) Tutkimusten mukaan yrittäjyysaktiivisuuden taso kuitenkin vaihtelee merkittävästi eri maiden välillä.

Yrittäjyysaktiivisuudella tarkoitetaan GEM-tutkimuksessa sitä osuutta työikäisestä aikuisväestöstä, joka joko aktiivisesti yrittää perustaa omaa yritystä tai toimii yrittäjänä uudessa yrityksessä. Suhdelukuun lasketaan siis sekä perusteilla olevat että hiljattain perustetut yrittäjävetoiset yritykset. Kokonaisyrittäjyysaktiivisuus on laskettu mahdollisuus- ja pakkoyrittäjyyden yhdistelmänä. Mahdollisuusyrittäjyydellä tarkoitetaan yritystoimintaa, joka käynnistetään jonkin liiketoiminta-mahdollisuuden hyödyntämiseksi. Pakkoyrittäjyyteen ryhdytään muiden ansaintamahdollisuuksien puutteen takia.

GEM 2000

Yrittäjyysaktiivisuuden taso kohoo normaalisti yleisen talouskasvun sekä koulutuksen myötä. Yrittäjyyttä suosivista olosuhteista ja asenteista (kaikkein positiivisimmat vertailussa), nopeasta talouskasvusta (4. sija vertailussa) sekä korkeasta koulutustasosta huolimatta, Suomi kuitenkin sijoittui yrittäjyysaktiivisuudessa vasta 15. sijalle 21:n GEM 2000 –maan välisessä vertailussa. GEM 2000 –tutkimuksen mukaan tärkeimmät syyt suomalaisten alhaiseen yrittäjyysaktiivisuuden löytyivät perinteisen suuryritysorientoituneen kulttuurin lisäksi vähäisistä yrityksen perustamisen ja kasvattamisen kannustimista: toisin sanoen yrityksen perustaminen ei riskit huomioiden ole Suomessa taloudellisesti kilpailukykyinen vaihtoehto muihin uravaihtoehtoihin ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen verrattuna. Alkavan yrittäjän yrittäjäuran taloudelliset kannustimet ovat myös ETLA:n tutkimuksen mukaan jääneet Suomessa jälkeen palkkauran kannustimista ja monessa tapauksessa henkilön olisi saatava yrittäjänä noin 50 % suuremmat vuositulot kuin palkansaaja, jotta hänen yrittäjäuransa odotettu taloudellinen kannattavuus vastaisi työsuhdeuran taloudellista kannattavuutta (Holm 2000).

GEM 2000 –vertailututkimuksen mukaan yrittäjyysaktiivisuutta vähentäviä pullonkaulatekijöitä olivat mm. ansiotuloverotuksen korkea taso yhdistettynä Suomen korkeaan kokonaisveroasteeseen. Korkea veroaste ei tarjoa myöskään riittävästi kannustimia yritystoiminnan kasvattamiseen. Edelleen suomalainen sosiaaliturvaverkko on varsin kattava työtekijöiden osalta, mutta yrittäjien osalta turvaverkko on paljon harvempi ja heikompi. Myös yritysten työllistämiskynnyksen työntekijöiden palkkaamiseen on korkea Suomessa. Lisäksi yrittäjyyskoulutuksen riittämätön määrä ja oikeanlainen asioiden painotus eri koulutustasoilla on GEM 2000 –vertailututkimuksen mukaan merkittävä yrittäjyysaktiivisuuden pullonkaulatekijä.

GEM 2000 –vertailututkimuksen mukaan yrittäjyysaktiivisuuden tasoa Suomessa alensi myös julkisen sektorin keskeinen rooli palveluiden tuottajana sekä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden vielä riittämätön yhteistyö ja työnjako palveluiden tuottamisessa. Tämä selittää myös naisyrittäjien poikkeuksellisen alhaisen tason, sillä monet perustamatta jäävistä esim. hyvinvointipalveluja tuottavista yrityksistä olisivat todennäköisesti naisyrittäjävetoisia. Naisten kohdalla tilanne olikin lohduton, sillä naisten yrittäjyysaktiivisuus oli kaikkein alhaisemmalla tasolla GEM 2000 –vertailumaista.

GEM 2001 ja 2002

Maailman arvovaltais ja kattavin vuosittainen katsaus eri kansakuntien yritteliäisyyteen, Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2002 –tutkimukseen osallistui 37 maata. Vuoden 2001 GEM -tutkimukseen osallistuneista 29 maasta peräti 16:ssa yrittäjyysaktiivisuus väheni tilastollisesti merkitsevästi.

Suomen yrittäjyysaktiivisuus on alentunut muita enemmän vuodesta 2001. Suomessa yrittäjyysaktiivisuus aleni jonkin verran enemmän kuin muissa maissa. Vuoden 2001 vertailussa Suomi sijoittui 15 sijalle 29 maan välisessä vertailussa. Vuonna 2002 Suomi sijoittui 28 sijalle 37 maan vertailussa. Suomen kokonaisyrittäjyysaktiivisuus (4,5 %) on alhaisempi kuin EU-maiden keskiarvo (5,9 %).

Yritteliäimpiä eurooppalaisia maita ovat Islanti (kokonaisyrittäjyyden taso 12 %), Irlanti ja Norja. Näissä kaikissa kokonaisyrittäjyyden taso oli yli kaksinkertainen Suomeen verrattuna. Suomea merkittävästi aktiivisempia olivat myös Sveitsi, Israel ja Tanska. Vielä vuoden 2001 vertailussa Suomi oli yritteliäin Pohjoismaa. Eurooppalaisista maista vähiten yritteliäitä olivat Belgia (3 %) ja Ranska (3,2 %).

Suomi on GEM-maiden huippua, kun tarkastellaan mahdollisuuksia uuden yrityksen perustamiseksi. Peräti puolet suomalaisista työikäisistä (51 %) uskoo, että tulevan vuoden aikana avautuu hyviä mahdollisuuksia uuden yrityksen perustamiseksi. Tämä on eniten tutkituista 37 GEM 2002 –maasta. Usko mahdollisuuksiin ei kuitenkaan Suomessa muutu toiminnaksi – vain 7 % suomalaisista uskoo ryhtyvänsä yrityksen perustamishankkeeseen lähimmän 3 vuoden kuluessa. EU-maiden keskiarvokin on noin 10 %.

Suomalaisen GEM 2002 –tutkijan professori Erkki Aution (Teknillisestä korkeakoulusta) mukaan havaittu yrittäjyysaktiivisuuden lasku osoittaa GEM-tutkimusmenetelmien luotettavuutta ja hänen mukaansa on ymmärrettävää, että taloudellinen epävarmuus heijastuu taloudelliseen toimeliaisuuteen. Aution mukaan GEM 2002 –tutkimus vahvistaa edelleen sitä näkemystä, että Suomen pullonkaulat ovat pikemminkin rakenteellisia kuin kulttuurisidonnaisia. Suomalaiset näkevät paljon liiketoimintamahdollisuuksia ja epäonnistumisen pelkokin on Suomessa alhaisempi kuin useimmissa muissa maissa. Suomessa tulisikin tarkoin tutkia, miten oma yritystoiminta saataisiin entistä kannattavammaksi uravaihtoehdoksi.

GEM 2002 –tutkimuksen mukaan naisten osuus suomalaisista mahdollisuusyrittäjistä oli GEM-maiden toiseksi korkein. Mahdollisuusyrittäjistä noin 40 % oli naisia. Ongelmana kui-

tenkin on, että sekä naisten että miesten aktiivisuus on alhainen (24:s/37:stä). Suomalaisen GEM-tutkijoiden mukaan yrittäjyysaktiivisuuden tason kohottamiseksi tarvitaan laajoja, monille sektoreille kohdistuvia toimia, joista yrittäjyyskasvatus ja –koulutus sekä yritystoiminnan kannustavuutta koskevat rakenteelliset uudistukset ovat avainasemassa.

GEM 2003

GEM 2003 –tutkimuksen mukaan Suomen yrittäjyysaktiivisuus on kohonnut vuodesta 2002. Vuodesta 2002 vuoteen 2003 Suomen yrittäjyysaktiivisuus on noussut tasolta 4,5 % tasolle 6,9 %. Noususta huolimatta Suomen yrittäjyysaktiivisuus ei yllä huippuvuoden 2001 tasolle (9,3 %). Yrittäjyysaktiivisuudella mitattuna Suomi sijoittuu 31 GEM 2003 –maan joukossa 15. sijalle. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi on keskitasoa. Pohjoismaista korkein yrittäjyysaktiivisuuden taso on Islannissa (11,2 %) ja Norjassa (7,5 %). Suomen taakse jäivät Tanska (5,8 %) ja Ruotsi (4,1 %). Suomessa miesten yrittäjyysaktiivisuuden taso on 2,5-kertainen naisten tasoon verrattuna. Muita huomioita: mitä korkeampi kokonaisveroaste, sitä alhaisempi yrittäjyyden taso sekä mitä enemmän kokonaistyöntunteja teollisuudessa, sitä korkeampi yrittäjyyden taso. Suomalaisen GEM 2003 –tutkijan professori Erkko Aution mukaan tutkimuksen tulokset vahvistavat aikaisempien vuosien tuloksia. Lisäksi Suomen ei välttämättä kannata edes kilpailla muiden maiden kanssa perustettujen yritysten lukumäärässä. Tulisikin pohtia, voisiko Suomi erikoistua yrittäjyyden alalla samalla tavoin, kuin se on erikoistunut teknologiamaana. Hyviä erikoistumisaloja voisivat olla osaamisintensiivinen ja kasvu- ja vientihakuinen yrittäjyys.

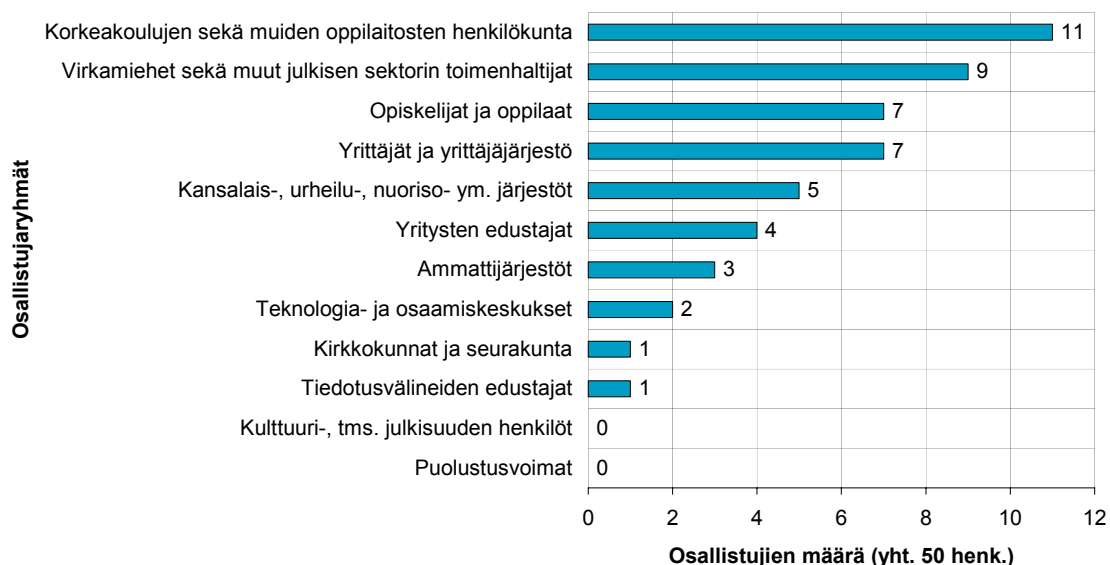

4. Hankkeen toiminta ja pidetyt tilaisuudet

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 hankkeen varsinainen toteutusvaihe alkoi 1.3.2001 TAD Centren ja Generaattorin henkilökunnalle (= yrittäjyyden fasilitaattorit) pidetyllä koulutuspäivällä. Koulutuspäivän tarkoituksena oli motivoida osallistujia sitoutumaan yhteiseen hankkeeseen, tutustuttaa osallistujat tulevaisuustyöskentelyn menetelmiin, antaa heille tulevaisuuden hallinnan työkaluja oman työn tekemiseen, arvioida Turun seutukunnan liiketoimintaympäristön sekä yrittäjyysilmapiirin tulevaa kehitystä sekä pyrkiä herättämään ajatuksia siitä, miten TAD ja Generaattori voisivat paremmin edistää seutukunnan yrittäjyyttä tämän hankkeen avulla. 1.3.2001 pidettyyn koulutuspäivään osallistui yhteensä 19 henkilöä, joista 4 osallistujaa oli Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta. Koulutusta edelsi kirjallinen ennakkotehtävä (PESTE-analyysi). Päivän ohjelma sekä ennakkotehtävälomake on liitteenä 1.

Lisäksi Tulevaisuuden tutkimuskeskus järjesti em. *fasilitaattoreille 26.3.2001 perehdyttämisen hankkeen jatkotyöskentelyyn*. Tilaisuuden aiheina oli mm. fasilitaattorin ominaisuudet ja tehtävät sekä hankkeen seuraavan tilaisuuden, 4.4.2001 pidetyn kick off -päivän sisältö ja fasilitaattorien tehtävät ao. päivän onnistumisessa.

Kick off-tilaisuus: Hankkeen ulospäin näkyvä toiminta alkoi 4.4.2001 Turun kauppakorkeakoululla pidetyllä tilaisuudella. Tähän hankkeen ns. kick off -tilaisuuteen osallistui 50 henkilöä. Seuraavassa kuviossa 2 on esitetty osallistujien edustamat tahot.

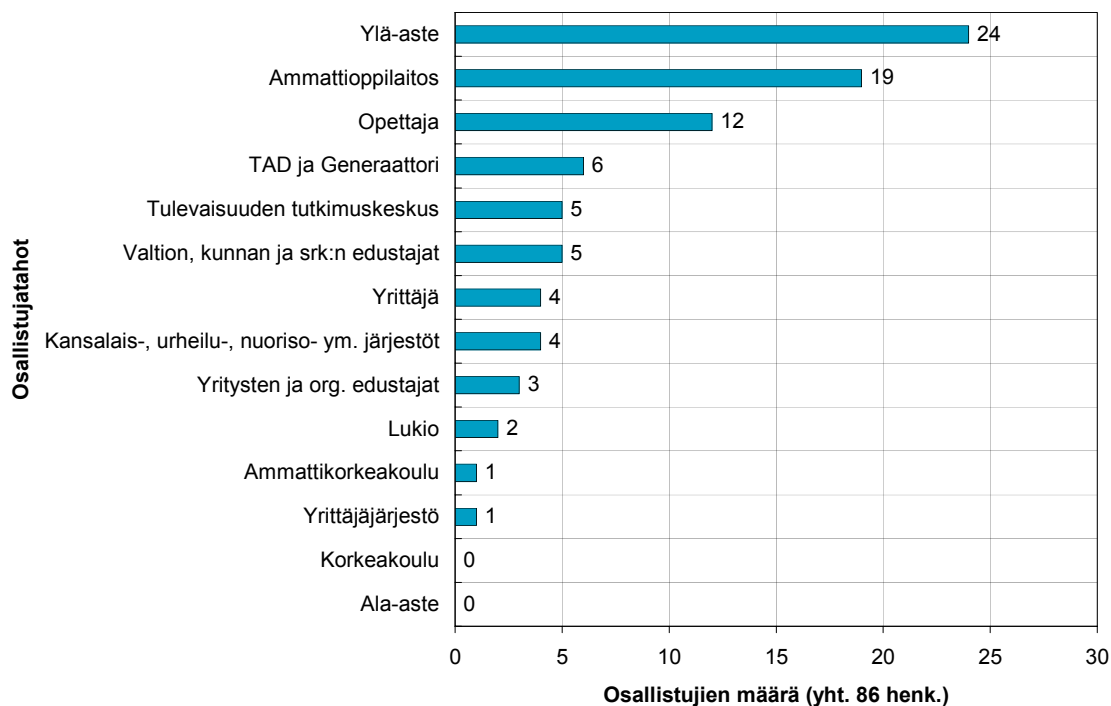

Kuvio 2. *Yrittäjyyden uusi kuva 2020* -hankkeen kick off-tilaisuuden osallistujat

Tilaisuuteen osallistujista 10 henkilöä oli TADin, Generaattorin ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen henkilökuntaa. Vaikka he edustivat myös ammatti- ja kansalaisryhmiä, niin heidän tehtävänänsä kick off -tilaisuudessa oli vastata asioiden järjestelyistä sekä tilaisuuden moitteettomasta etenemisestä. Osallistujat olivat painottuneet melko voimakkaasti korkeakoulujen, muiden oppilaitosten sekä julkisen sektorin edustajiin ja virkamieskuntaan.

4.4.2001 pidetyn kick off -tilaisuuden tavoitteena oli saada esille aitoja yrittäjyyden arvoilmaistoon vaikuttavia asioita, joita voidaan käyttää pohjatietoina hankkeen kansalaisten yrittäjyyskuvan 2020 työskentelyssä. Osallistujat pohtivat seutukunnan tulevaisuuden haasteita sekä yrittäjyyden tulevaisuutta, arvoja, mahdollisuuksia ja ongelmia. Tilaisuuden ohjelma on liitteenä 2.

20.9.2001 järjestettiin nuorille kohdennettu seminaaritilaisuus. Tilaisuus oli tarkoitettu erityisesti 12-25 -vuotiaille nuorille, ja siihen oli kutsuttu alueemme koulujen opettajia ja oppilaita/opiskelijoita, nuoria yrittäjiä sekä muita nuoria. Tilaisuuteen osallistui yhteensä 86 henkilöä. Seuraava kuvio 3 selventää osallistujien taustoja.¹

Kuvio 3. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen seminaariin 20.9.2001 osallistuneet.

¹ 20.9.2001 tilaisuuden kysymyslomakkeen vastauksien mukaan osallistujissa oli 4 korkeakouluja edustavaa henkilöä. Tilaisuuden ilmoittautuslomakkeissa nämä henkilöt edustivat ensisijaisesti jotain muuta tahtoa, joka ei käy ilmi taas vastauslomakkeista. Korkeakoulunäkemyksestä oli tilaisuudessa edustettuna siis nuo mainitut 4 henkilöä.

Tilaisuudessa keskusteltiin, tehtiin ryhmätöitä ja siinä ohessa osallistujat saivat välineitä tulevaisuuden ja oman elämänsä hallintaan. *Tilaisuuden tarkoituksena oli erityisesti selvittää nuorten ideoita ja odotuksia tulevaisuuden yrittämiseen ja täten luoda uutta sisältöä yrittäjyydelle.* Haimme vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Minkälaista yrittäjyys voisi olla tulevaisuudessa? Mitä esteitä tai ongelmia yrittäjyyteen liittyy? Mikä tekee yrittäjyydestä houkuttelevan vaihtoehdon ammatin tai uran valinnassa? Minkälaisessa ympäristössä yritykset tulevaisuudessa toimivat? Miten yrittäjyyttä voidaan parhaiten tulevaisuudessa edistää? Miten yrittäjyyden arvot muodostuvat ja miten niihin voidaan vaikuttaa? Tilaisuuden ohjelma on liitteenä 3.

Kolme tulevaisuuspaajaa nuorille keväällä 2002: 19.4., 13.5. sekä 24.5.2002 pidettiin kolme päivän mittaista workshoppeja, joihin osallistui peruskoulujen 8-9 -luokkien oppilaita, ammatti-instituutin opiskelijoita sekä Nuorisokeskus Palatsin (Turku) työllistettyjä nuoria. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 45 henkilöä. Näissä kolmessa tulevaisuuspaaja-päivässä osallistujat pohtivat, piirsivät, luonnehtivat, analysoivat ja arvottivat ryhmissä Suomen tulevaisuutta eri näkökulmista. Tarkastelun ajankohta oli vuosi 2017, jolloin Suomi täyttää 100 vuotta.

Ryhmissä oli tarkoitus luoda 4 erilaista Suomi-kuvaa vuodesta 2017: Koulu-Suomi, Työn tekemisen Suomi, Yrittämisen Suomi sekä Ihmisten Suomi. Käytännössä työ oli kuitenkin niin aikaa vievää, että eri workshoppeissa ehdittiin tehdä vain Koulu-Suomi sekä Yrittämisen –Suomi 2017 –tulevaisuuskuvat, jotka on koottu yhteen kappaleessa 5.7.1.. Em. tulevaisuuspaajojen ohjelma on liitteenä 4. Mainittakoon, että tämän raportin sivuilla esiintyvät piirrookset ovat näihin kolmeen tulevaisuuspaajaan osallistuneiden ryhmien piirtämiä.

Tutkijan osallistuminen eri asiantuntijoiden keskusteluryhmiin vuoden 2003 sekä 2004 aikana:

- *Ilpon Akatemia 23.4.2003:* Tutkija osallistui Ilpon Akatemian keskustelutilaisuuteen. Ilpon Akatemia on saanut nimensä Turun kaupungin TAD -keskuksen johtajasta Ilpo Sirosta. Siro perusti noin 25 vuotta sitten SYP:n Hämeenkadun konttorinjohtajana toimiessaan professori Pentti Malaskan kanssa akatemian keskustelukerhoksi. Akatemia on kokoontunut harvakseltaan, mutta säännöllisesti kerran vuodessa. Istunnot ovat aina sivunneet elinkeinoelämän kysymyksiä ja tilaisuuksissa on aina tullut edustava joukko tutkijoita, tieteentekijöitä sekä yritys- ja konsernijohtajia. Tämänkertaisen tilaisuuden aiheena oli: Yrittäjyys on uskon asia, ja tilaisuuteen osallistui yhteensä 31 henkilöä. Liitteenä 5 on tilaisuuden ohjelma ja osallistujaluettelo.
- *Turun kaupungin yrittäjyyden kehittämistä käsittelevä keskustelutilaisuus 6.5.2003:* Tilaisuus oli Turun kauppakorkeakoulun professorikunnan ja Turun kaupungin

välinen yrittäjyyden kehittämistä käsittelevä keskustelutilaisuus, jossa Turun kaupunginjohtaja sekä muutama Turun kauppakorkeakoulun professori pitivät omasta näkökulmastaan lyhyet yrittäjyyden alustuksensa, jonka jälkeen keskusteltiin päivän teemasta. Tilaisuuteen osallistui 19 henkilöä. Liitteenä 6 on tilaisuuden ohjelma.

- *Elinkeinojohtajien vierailu Turussa 5.2.2004*: Tilaisuuden teemana oli yrittäjyys sekä yrittäjyyden edistäminen. Tilaisuuteen osallistui yhteensä 12 henkilöä. Liitteenä 7 on tilaisuuden ohjelma.
- *Kirjalliset yrittäjyyskyselyt hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä Varsinais-Suomen nuorten yrittäjien verkostolle tammi- ja helmikuussa 2004*. Kysymyslomake on liitteenä 8.
  - *Hyvinvointipalvelualan opiskelijoille suunnattuun yrittäjyyskyselyyn* vastasi yhteensä 44 fysioterapian, toimintaterapian sekä kauneudenhuoltoalan (estonomia) opiskelijaa Turun Ammattikorkeakoulusta.
  - *Varsinais-Suomen nuorten yrittäjien verkostoon* kuuluvista yrittäjistä yrittäjyyskyselyyn vastasi 13 yrittäjää sekä 1 henkilö, jolla ei vielä ollut yritystä.

Hyvinvointipalveluyrittäjyyden ja –verkoston workshop 28.4.2004: Tilaisuus oli luonteeltaan hyvinvointipalveluiden, erityisesti vanhusten-, ja kotipalveluiden, geronpsykiatristen ja -teknologisten palveluiden sekä kotisairaanhoidon, yrittäjyyden, näiden palveluiden tarjonta- sekä kysyntäpuolen edustajien ja muiden toimijoiden tutustumisen ja verkottumisen foorumi. Tilaisuudessa tarkasteltiin hyvinvointipalvelualan nykytilaa sekä hahmoteltiin alan tulevaisuuden kehitystä, yrittäjyyden tarpeita sekä kerättiin osallistujien näkemyksiä hyvinvointipalvelualan verkoston kehittämistä varten. Tilaisuus oli täten 'lähtölaukaus' seudullisen hyvinvointipalveluverkoston toiminnan kehittämässä, jossa hyvinvointipalveluja tuottavia palveluyrityksiä, yrityspalveluorganisaatioita, korkeakouluja ja muita koulutusorganisaatioita pyritään verkottamaan keskenään Turun Seudun Uusyrittäjäkeskus Generaattorin käynnistämänä. Tilaisuudessa oli lyhyitä alustuksia, ryhmätöitä sekä mahdollisuus tutustua toisiinsa. Tilaisuuteen osallistui alan asiantuntijoita ja yrittäjiä, opiskelijoita, ammattikorkeakoulun opettajia ja tutkijoita, edistäjätahojen sekä kaupungin edustajia yhteensä 55 henkilöä. Liitteenä 9 on tilaisuuden ohjelma.

Hyvinvointipalveluyrittäjyyden ja –verkoston workshopin 28.4.2004 jälkeinen pieni kysely osallistuneille: Kyselyssä kartoitettiin hyvinvointipalveluverkoston toimintaan sekä yhteistyön tekemiseen liittyviä asioita. Kyselyyn vastasi viisi workshoppiin osallistunutta henkilöä. Kysymyslomake on liitteenä 10.

Hankkeen verstastyöskentelyyn on osallistunut ja tuotokseen vaikuttanut yhteensä noin 370 henkilöä.

Mukana on ollut mm. yrittäjyyden edistäjiä, valtion ja kuntien muita edustajia, eri alojen oppilaitosten opetushenkilökuntaa, eri järjestöjen edustajia (kansalais-, urheilu- nuoriso-, yrittäjäjärjestöt), yritysten edustajia sekä nuoria että varttuneempia yrittäjiä. *Hankkeen pääkohde-ryhmänä ovat kuitenkin olleet nuoret*, joiden käsityksiä yrittäjyydestä on ollut tärkeä kuulla, sillä heissä on yrittäjyyden tulevaisuus. Hankkeen työskentelyyn on osallistunut nuoria peruskoulujen yläasteelta, ammattioppilaitosten opiskelijoita, korkean asteen opiskelijoita sekä työssä olevia nuoria.

Muu toiminta: Tutkija on kirjoittanut Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeeseen sekä yrittäjyyteen liittyen artikkeleita seuraaviin lehtiin sekä aiheesta on haastateltu tutkijaa kahteen lehteen:

- Kuntapuntari 5/2001: Yrittäjyyden edistäminen ja uusi kuva 2020.
- Turun Sanomat 24.7.2003: Suomen yrittäjyysilmapiirissä olisi korjattavaa. Artikkelin on kirjoitettu yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-ojan kanssa.
- Turun Sanomat 27.8.2003: Yrittäjyyden edistämiseen olemassa useita keinoja. Artikkelin on kirjoitettu yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-ojan kanssa.
- Turun kauppakorkeakoulun tiedotuslehti Mercurius 3/2003: Miten Varsinais-Suomesta tehdään Suomen yritteliäin maakunta? Artikkelin on kirjoitettu yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-ojan kanssa.
- Haastattelu Varsinais-Suomen Yrittäjä –lehdessä 14.6.2001: Yrittäjyys osaksi tavallista elämää myös mielikuvatasolla.
- Haastattelu Työelämä-lehdessä 5/2003: Yrittämisen markkinointi retuperällä.

5. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen tilaisuuksien sekä toiminnan tuotoksia

5.1. Minkälaista yrittäjyyskasvatusta, koulutusta ja osaamista tarvitaan?

Yrittäjyyden kehittämisessä on, valtion ja viranomaisten rakenteellisten toimenpiteiden ohella, pitkälti kyse siitä, miten hyvin ihmisissä kyetään kehittämään ns. yrittäjämäisiä ominaisuuksia kuten mm. omaehtoisuutta, aloitteellisuutta, ongelmanratkaisutaitoja, luovuutta, ryhmätyötaitoja, itseluottamusta, muutoshakuisuutta ja –kykyisyyttä, tervettä riskinottoa sekä palveluasennetta (yrittäjyyskasvatuksesta esim. Paajanen 2000, 112-134).

Kokemus on osoittanut myös, että mitä varhemmin tämäntyyppinen yrittäjyyskasvatusta aloitetaan sitä parempiin tuloksiin päästään. Esimerkiksi Englannissa yrittäjämäisen toiminnan kehittämisohjelmia on saatavissa aina leikki-ikäisistä lapsista lähtien, jolloin tarkoituksena on tukea lapselle luontaista avoimuutta, uteliaisuutta ja toimeliaisuutta, jota perinteinen tottelemiskulttuuri on ollut tukahduttamassa.

Yrittäjyyskasvatuksen haasteena on auttaa ihmisiä tulemaan toimeen epävarmuuden ja monimutkaisuuden kanssa ja tuntemaan olonsa itsevarmaksi tällaisissa tilanteissa sekä opettaa heille epävarmuuden ja monimutkaisuuden tilanteissa tarvittavia taitoja ja asenteita. Tällaiseen meitä ei juurikaan ole kasvatettu, vaan meidät on pikemminkin kuin kasvatettu palkansaajayhteiskunnan jäseniksi, jolloin kansalaiset eivät näe yrittäjyyttä todellisena vaihtoehtona, ja tämä 'perintö' tulee jo kotoa käsin, puhumattakaan kouluista.

20.9.2001 nuorille suunnatussa tilaisuudessa kysyttiin osallistujilta, minkälaista yrittäjyysopetusta tai –koulutusta tulisi Suomessa vahvistaa sekä minkälaisia mahdollisuuksia nuorille on saada kokemuksia yrittäjyydestä tai harjoitella sitä. Vastauksissa nousi esille seuraavia sisältöön ja keinoihin liittyviä asioita (kuvio 4):

Kuvio 4. Toivottua yrittäjyysopetusta

20.9.2001 tilaisuuden vastausten mukaan nuoret voivat saada sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia yrittäjyydestä mm. seuraavasti: työharjoittelussa, yritysten edustajien kouluvierailujen kautta, yritysvierailuilla, tuttujen yrittäjien kautta, medioiden välityksellä, kavereilta muulta lähiympäristöltä, videoista, kesätöistä/iltatöistä, systemaattisella koulutuksella, aikuisten ihmisten suhtautumisen kautta, yrittäjähenkisten tapahtumien ja kilpailujen välityksellä.

20.9.2001 tilaisuuden vastausten mukaan yrittäjyyttä ei voi oikein harjoitella ennen varsinaista yrittäjäksi ryhtymistä. Ei ainakaan sillä tavoin, mitä yrittäjyys todellisuudessa on. Yrittäjyyden vastuuta ei voi harjoitella toisen opissa, koska silloin vastuu ei ole todellisuudessa nuorella, eikä yrittäjyydestä saa koko kuvaa, vaikka muuten yrittäjän arkipäiväisiä asioita saisikin harjoitella.

Mutta jotain voidaan tehdä mm: yrittäjäkurssien ja koulutuksen avulla, pienyrityksissä työskentelemällä (kuten esim. urheiluvälinekauppa, leipomo, kahvila tai oman/tuttavaperheen yritys), oppisopimuskoulutuksella, pajatoiminnan avulla, kuvitteellisen/paperiyritysharjoittelun avulla, perustamalla oikea pieni yritys esim. koulun yhteyteen (oppilaskunnan myymälä tms.), lisäämällä työharjoittelua yrityksissä, tietokoneohjelmien välityksellä /virtuaalipeleillä ja muilla yrityspeleillä, erilaisten kilpailujen kautta sekä harrastuksen mukana yrittämisellä.

Yksi esimerkkitapa harjoitella yrittäjyyttä on tehdä se niin sanotussa turvallisessa ympäristössä (safe environment). Tällaisten ympäristöjen ja harjoittelutapojen miettiminen sekä hyvien kokemusten saaminen yrittäjyydestä, voisi todella madaltaa kynnystä yrittäjäksi ryhtymiselle. Esimerkiksi Kajaanin asuntomessuilla oli luotu tällainen turvallinen yrittämisen harjoitteluympäristö. Nuoret saivat erään yrittäjän ja yrityksen 'hoivassa' ja opissa omat myyntikojunsa asuntomessualueelle. Kuka tietää, vaikka jostain hyvästä tavasta harjoitella yrittäjyyttä tulisi itsessään todellista yrittystoimintaa laajemminkin mittakaavassa.

Yrittäjyyttä voisi edistää kouluissa kouluttamalla tai perehdyttämällä kouluihin 'yrittäjyyden muutosagentteja', jotka voisivat olla myös oppilaita. Muutosagenttien tehtävänä voisi olla esimerkiksi yhteydenpito paikallisiin yrittäjähdistyksiin sekä alueen yrittäjiin, neuvoa ja auttaa muita oppilaita yrittäjyyden tutuksi tekemisessä sekä 'haistella' yritysideoita omassa ympäristössään.

Alkuvuodesta 2004 hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä vastaajia pyydettiin kertomaan näkemyksensä, tarjoaako nykyinen ammattiin valmistava koulutus Suomessa valmiudet aloittaa yrittäjänä vaikka suoraan koulun penkiltä. Vastaajista 62,5 % oli sitä mieltä, että suoraan koulun jälkeen ei ole valmiuksia aloittaa yrittäjänä. 14,3 % vastaajista oli sitä mieltä, että joillakin aloilla (esim. käsityöalat) voi olla riittävät valmiudet aloittaa yrittäjänä heti koulun jälkeen, muutoin valmiudet ovat lähinnä teoreettisia, ja tarvitaan työkokemusta alalta lisää. Kyllä vastauksia tuli 23,2 %:lta vastaajista.

Hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä vastaajia pyydettiin myös kertomaan näkemyksensä, minkälaista osaamista yrittäjäksi ryhtyvä tai yrittäjä tarvitsee onnistuakseen. Vastauksissa korostui ammatilliselta puolelta ylivoimaisesti oma osaaminen, myynti- ja markkinointitaidot, talousasioiden hallinta, lakien ja säädösten tuntemus sekä muiden taitojen puolelta rohkeus, omatoimisuus / itsenäisyys, stressinsietokyky, vuorovaikutus- ja asiakaspalvelutaidot sekä luovuus ja innovatiivisuus. Oheiseen taulukkoon 1 on koottu muitakin kyselyssä mainittuja ominaisuuksia.

Taulukko 1. Yrittäjiksi aikovien osaamistarpeet

Ammatillinen osaaminen	Muut taidot
Vankka oman alan ammattitaito ja osaaminen	Vuorovaikutustaidot
Myynti- ja markkinointitaidot	Asiakaspalvelutaidot
Talousasioiden hallinta	Joustavuus
Muut yrittämisen taidot	Suhteet ja verkosto-osaaminen
Asiakaslähtöisyys ja -tarpeiden tunnistaminen	Määrätietoisuus
Toiminnan suunnittelutaidot	Rohkeus
Lakien ja säädösten tuntemus	Vastuullisuus
	Yrittäjähenkisyys
	Itsenäisyys / omatoimisuus
	Stressinsietokyky
	Sinnikkyys ja sitkeys
	Pitkäjänteisyys
	Luovuus ja innovatiivisuus
	Organisointikyky
	Uskoa ja luottamusta omiin taitoihin ja visioihin
	Näkemyksellisyys
	Epävarmuuden ja muutoksen sietokyky

5.2. Käsityksiä ja kokemuksia yrittäjän arjesta

20.9.2001 nuorille suunnatussa tilaisuudessa kysyttiin osallistujien käsityksiä siitä, mitä yrittäjyys heidän mielestään on ja mistä siinä on kysymys. Seuraavan kuvioon 5 on koottu vastauksissa mainitut asiat luokiteltuna.

Kuvio 5. Mistä yrittäjyydessä on kysymys?

4.4. sekä 20.9.2001 tilaisuuksissa kysyttiin osallistujilta heidän käsityksiään ja mielikuviaan yrittäjyydestä ja yrittäjän arjesta. Seuraavassa taulukossa 2 on luokiteltu yhteenveto vastauksista:

Taulukko 2. Mielikuvat yrittäjyyden arjesta

Yrittäjän arjessa hyvää	Yrittäjän arjessa huonoa
Oma vapaus ja itsenäinen työ	Töissä koko ajan/'käytettävissä'
Saa itse päättää kaikista asioista	Perheyritys sitoo koko perheen
Saa toteuttaa itseään/luovuuden käyttö	Paljon töitä, kovaa työntekoa
Mahdollisuus vaurastua/rikastua	Jokapäiväistä taistelua tuloksesta ja omasta palkasta
Toiminnan ja työn haasteellisuus	Pitkät työpäivät
Vastuussa vain itselleen	Suuri vastuu
Riskien jako ja hallinta	Turha kiire
Aikaansaaminen palkitsee	Laajat riskit
Toiminnan monipuolisuus	Yhteiskunnan holhous ja kontrolli
Oman työn näkeminen	
Elämäntapa - työ on harrastus ja vapaa-aika	
Omien rajojen kokeileminen	

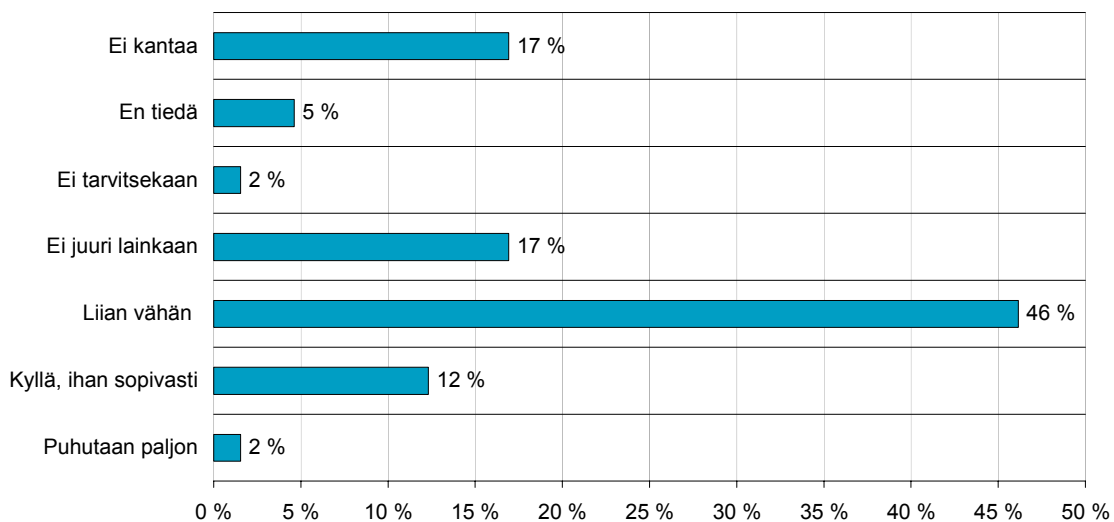
Yrittäjiä motivoi yrittäjyydessä 4.4.2001 tilaisuuden vastauksien mukaan (7 yrittäjää vastasi tähän kysymykseen): *vapaus ja itsenäisyys* (oma talo, oma lupa; saa viedä asioita eteenpäin siten

kuin itse haluaa; tehdä mitä pitää), *työn tulokset* (suora yhteys työn tuloksiin; kun osaa työnsä, se tuottaa tyydytystä ja kannustaa uusiin suurtekoihin) sekä *työn ja vapaa-ajan yhdistäminen*. Yrittäjiä motivoi siis aivan samat asiat kuin ei-yrittäjiäkin.

5.3. Ympäristön suhtautuminen ja tuki yrittäjyyteen

20.9.2001 tilaisuuden vastausten mukaan koulussa tuodaan esille yrittämistä lähinnä vain OPO:n ja kaupallisten aineiden tunnilla sekä TET-jakson (työelämään tutustuminen) aikana. Kuten seuraavasta kuvioista 6 käy ilmi *yrittäjyyttä ei tuoda esille juuri lainkaan tai tuodaan kouluissa esille liian vähän*. Noin 63 % vastaajista oli tätä mieltä. Vain 12 %:n mielestä yrittäjyyttä tuodaan kouluissa riittävästi esille uravaihtoehtona. 2 % vastaajista oli sitä mieltä, että yrittäjyydestä puhutaan liikaa.

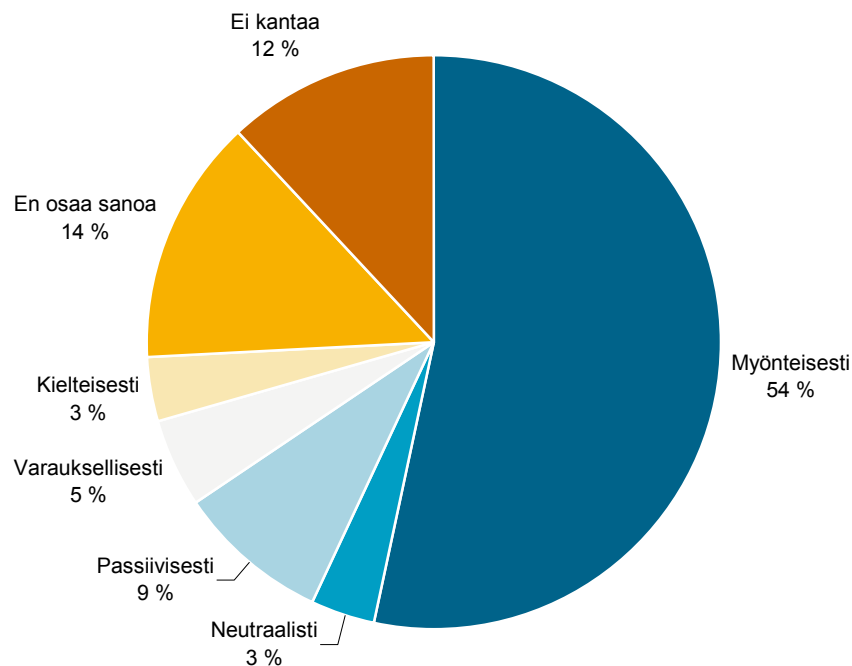
Sekä opettajat että oppilaat/opiskelijat olivat molemmat vastauksissaan samoilla linjoilla. Tosin tämän kysymyksen vastaukset ovat yleisemmin vain suuntaa antavia yrittäjyyden esilletuomisen tarpeellisuudesta sillä tilaisuuteen osallistuneet opettajat ja oppilaat olivat itse keskimääräistä enemmän kiinnostuneita yrittäjyydestä (koska olivat tulleet tilaisuuteen ja valinneet koulussa tätä ainetta).

Kuvio 6. *Yrittäjyyden esilletuomisen riittävyys kouluissa: Tuodaanko koulussa yrittämistä riittävästi esille uravaihtoehtona?*

20.9.2001 tilaisuuteen osallistuneet olivat myös sitä mieltä, että *Turun seutukunnassa yrittäjyyteen suhtaudutaan yleisesti myönteisesti*. 57 % vastaajista oli tätä mieltä. 17 % vastaajista oli

sitä mieltä, että yrittäjyyteen suhtaudutaan kielteisesti, varauksellisesti tai passiivisesti. Tämä on aika iso prosenttiluku, lähes viidennes vastaajista. Osasyynä voi olla eri medioiden välittämä negatiivinen kuva yrittäjyydestä sillä usein näyttää siltä, että mediat mieluummin korostavat huonoja asioita kuin yrittäjyyden hyviä ja positiivisia asioita. Oheinen kuvio 7 selventää asiaa.

Kuvio 7. Yleinen suhtautuminen yrittäjyyteen Turun seudulla (mainintoja 58 kpl)

Alkuvuodesta 2004 hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatun yrittäjyyskyselyn mukaan eniten yrittäjyyden kasvuun vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä olivat:

- verotus,
- suhdanteet,
- yrittäjyyden arvostus ja ilmapiiri,
- teknologian kehitys,
- yritysten tukeminen ja kannustus,
- vähäinen byrokratia,
- kunnallisen ja julkisen sektorin huono palkkataso,
- yrittäjyyden henkilökohtaisen riskin pienentäminen,
- terveys- ja sosiaalipalveluiden tarpeen kasvu sekä
- koulutus.

Lähipiirin tekijöistä eniten vaikuttivat

- perheen ja ystävien tuki,
- koulu sekä
- positiiviset esimerkit yrittäjyydestä.

Päätös yrittäjäksi ryhtymisestä on suuri ja kyselyn vastaajien mukaan eniten tukea kaivataan käytännön asioissa kuten, verotus-, rahoitus-, markkinointi-, budjetointi- sekä vakuutusasioissa. Lisäksi kaivattiin viranomaistukea, lähinnä yrityksen perustamiseen liittyvää yritysneuvontaa sekä julkisen tahon järjestämiä kokonaisvaltaisia yrittäjyyskursseja.

Hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä vastaajilta kysyttiin, kuinka hyvin he tuntevat yrittäjyyttä edistäviä organisaatioita ja näiden toimintaa. Seuraavassa taulukossa 3 on vastausten keskiarvot nuorten yrittäjien sekä hyvinvointipalvelualan opiskelijoiden osalta eri sarakkeissa. Kyselyssä käytetty asteikko oli: 1) Olen käyttänyt palveluita, 2) Tunnen toimintaa, mutta en ole käyttänyt palveluita, 3) Olen kuullut nimen, mutta en tunne heidän toimintaansa sekä 4) Mikä se on?

Taulukko 3. Yrittäjyyden edistäjätahojen tunnettuus

Nuoret yrittäjät	Organisaatio	Hyvinvointipalvelualan opiskelijat
2,33	Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre	3,46
2,00	Turun Seudun Uusyrityskeskus Generaattori	3,76
1,58	Varsinais-Suomen TE-keskus	3,02
1,31	Turun Yrittäjät ry.	3,02
1,33	Varsinais-Suomen Yrittäjät ry.	3,19
2,17	Turun Kauppakamari	3,21
1,83	Finnvera	3,26
2,25	Teke	3,34
2,5	Turku Science Park	3,37
2	Turun Kauppakorkeakoulu	2,28

Yllä olevasta taulukosta 3 näemme, että yleisesti, että yrittäjät tuntevat kysytyjä organisaatioita sekä näiden toimintaa selkeästi paremmin kuin hyvinvointipalvelualan opiskelijat. Tämä on luonnollista, koska yrittäjät tarvitsevat em. tahojen apua yrittämisensä alkutaipaleella. Kuitenkin organisaatioiden huono tunnettuus opiskelijoiden keskuudessa ei ole hyvä asia yrittäjyyden edistämisen suhteen sillä opiskelijat tarvitsevat runsaasti tukea ja apua yrittäjyyden eri edistäjätahoilta tehdäkseen päätöstä yrittäjäksi ryhtymiselle. Edellä kuvattu asia tukee käsitystä neuvontaorganisaatioiden näkymättömyydestä.

5.4. Palkkatyö vai yrittäjyys?

4.4.2001 tilaisuuteen osallistuneilta kysyttiin, *voisiko yrittäjyys toimia välineenä elämäsi päämäärien ja tavoitteiden saavuttamisessa? Minkälaisen?* Tähän kysymykseen tuli 21 vastausta. 20 henkilöä oli sitä mieltä, että yrittäjyys voisi toimia välineenä elämän päämäärien ja tavoitteiden saavuttamisessa. Ainoastaan 1 oli sitä mieltä, että yrittäjyys ei toimi välineenä päämäärien ja tavoitteiden saavuttamisessa. Vastauksissa tuli esille seuraavia päämääriä ja tavoitteita, joiden toteuttamisen välineenä yrittäjyys voisi toimia.

1. Vastauksissa korostui *vapaus* sen monissa ulottuvuuksissa kuten:
  - voi päättää omasta ajankäytöstään,
  - voi tehdä sitä mitä haluaa,
  - voi luoda oman näköisensä työympäristön sekä
  - voi valita työkaverinsa.
2. Toinen yrittäjyyden välinearvo liittyi *itsensä toteuttamiseen*:
  - voi yhdistää harrastuksen työhönsä,
  - voi käyttää kokemustaan ja taitojaan hyödyksi sekä
  - voi vaikuttaa asioihin toiminnan kautta.
3. Edelleen yrittäjyyden kautta voi saavuttaa toimeentuloa, *aineellista hyvinvointia, arvostusta* sekä menestystä.

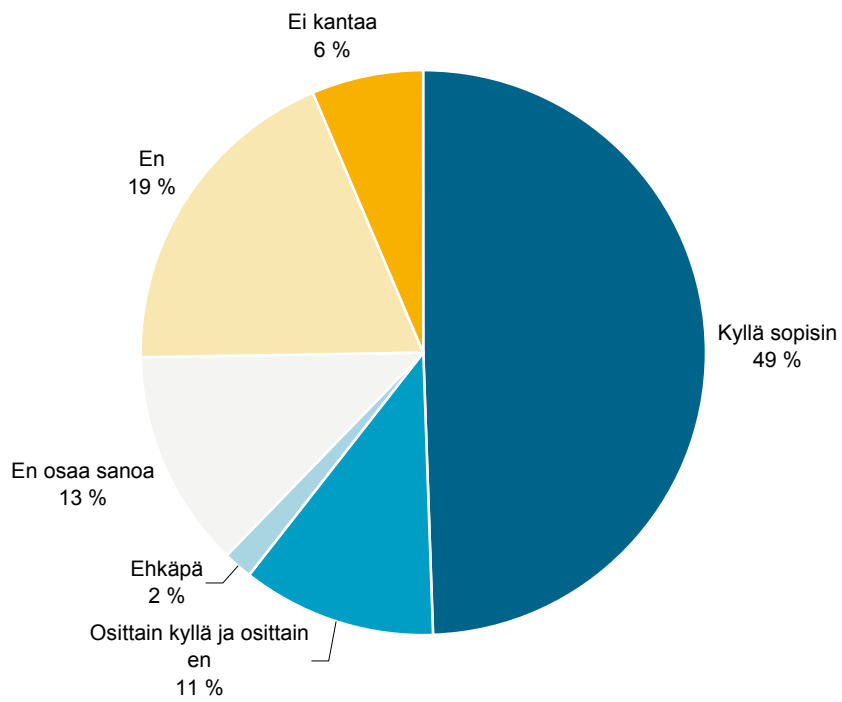
20.9.2001 tilaisuuteen osallistuneista (ilman yrittäjäperheen lapsia) noin 60 % oli sitä mieltä, että yrittäjyys voisi toimia välineenä omien päämäärien saavuttamisessa. Yrittäjäperheen lapsista noin 56 % oli tätä mieltä. Voisi ajatella, että yrittäjäperheen lapsista pitäisi useamman nähdä yrittäjyys mielekkääksi sillä heillä on ainakin selkeä kokemus yrittäjyyden epävarmuudesta, riskeistä, mutta myös hyvistä hetkistä.

29 % yrittäjäperheen lapsista ei nähnyt yrittäjyyttä välineenä elämänsä päämäärien saavuttamisessa. Yrittäjäperheen lapset kykenivät ottamaan tähän kysymykseen selkeämmin kantaa, koska heillä oli tuntumaa yrittäjyyteen ja vanhempien huonot kokemukset olivat välittyneet selvemmin lapsille. Vastauksissa ilman yrittäjäperheen lapsia vain 5 % vastaajista näki, ettei yrittäjyys voi toimia heidän päämääriensä saavuttamisen välineenä. Heillä ei ollut ilmeisesti näkemystä (eikä hiljaista tietoa) yrittäjyydestä, koska 27 % vastaajista eivät ottaneet kantaa, 8 % eivät tienneet mitä vastata tai 13 % vastasivat ehkä. Tässä 'epätietoisien' joukossakin olisi varmasti potentiaalisia tulevaisuuden yrittäjiä, jos urapäätösten pohjaksi vain olisi tarjolla enemmän tietoa ja edes välitettyjä kokemuksia yrittäjyydestä. Seuraavaan taulukkoon 4 on koottu 4.4.2001 tilaisuuden vastauksista tekijöitä, jotka houkutelivat osallistujia yrittäjäksi ja mitkä taas puoltavat palkkatyötä yrittäjyyden vaihtoehtona.

Taulukko 4. Yrittäjyyttä ja palkkatyötä puoltavat tekijät

Yrittäjäksi houkuttelee	Palkkatyötä puoltaa
Hyvä idea	Nykyinen työ on mielekästä
Vapaus	Halu saada ensin kokemusta työelämästä
Itsenäisyys	Kaikki hyvin tilanne
Taloudellinen turvallisuus	Riskitön elämä palkkatyöläisenä
Oma osaaminen	Palkkatyö on turvallista
Saa tehdä asioita haluamallaan tavalla	Ei tarvitse kantaa taloudellista vastuuta
Itsensä toteuttaminen	Yrittäjätoiminnan aliarvostus
Oma nopea päätöksenteko ja asioiden eteneminen	Byrokratia
Haasteellisuus	Ei kannustavat keskustelut medioissa
Tuotteelle/palvelulle on olemassa kysyntää	
Tuotteelle/palvelulle on olemassa vähän tarjontaa	
Parempaan palkan saaminen	
Yrittäjien tukiverkosto	
Sopiva elämäntilanne	
Potkut työstä	
Vuorotyöstä irtipääsy	

20.9.2001 tilaisuuteen osallistujilta kysyttiin, sopisivatko he mielestään yrittäjiksi. Heitä pyydettiin myös perustelemaan vastauksensa. Vastaaajista 49 % katsoi sopivansa yrittäjäksi. 11 % katsoi sopivansa osittain tiettyjen ominaisuuksiensa suhteen ja toisien suhteen taas ei. 15 % vastaajista ei osannut sanoa tai vastasi ehkä sopivansa ominaisuuksiensa puolesta yrittäjäksi. Tämäkin kertoo siitä, että yllättävän moni ei tunne yrittäjyyttä tai yritystoimintaa (tai itseään) riittävästi, jotta voisivat selkeämmin ottaa kantaa asiaan. Seuraava kuvio 8 selventää vastausten jakautumaa.

Kuvio 8. Sovinko yrittäjäksi? (vastauksia 64 kpl)

Seuraavaan taulukkoon 5 on koottu vastaajien perusteluja siitä, miksi tai mikseivät he sovi yrittäjiksi.

Taulukko 5. Koettuja ominaisuuksia soveltuvuudesta yrittäjäksi

Sovin mielestäni yrittäjäksi, koska	En sovi mielestäni yrittäjäksi, koska
Omaan pitkäjännitteisyyttä	En haluaisi olla yritykseni kanssa yksin
Pärjään stressitilanteissa	Kantti ei riitä
Haluan toteuttaa itseäni	Tarvitsen aikaa enemmän perheelleni
Raha tulisi omaan taskuun	Minulla ei ole riittävästi kärsivällisyyttä
Minulla on aloitekykyä, reippautta, ahkeruutta ja kekseliäisyyttä	Minulla on vakituinen työpaikka, josta löytyy mahdollisuuksia
Pidän monipuolisesta ja vaihtelevasta työstä	En halua ottaa velkaa
Pidän haasteista	Ainainen stressi ei kiinnosta
Olen sinnikäs	Olisin liian paljosta vastuussa
Pidän johdossa olemisesta	En halua olla täysin kiinni työssä
Yritän aina voittaa vastoinkäymiset	En viitsisi vetää yli pitkä päivää
Minulla on ideoita	Haluan työskennellä muiden kanssa isommassa yrityksessä
Minulla on yrittämisestä jo kokemuksia ja roolimalli	Riskinottohalukkuus puuttuu
Osaan ottaa vastuun omista asioista	En ole 'yrittäjäpersoonana'
Osaan ohjata muita	Yrittäjyys on epävarmaa toimintaa
Olen luonteeltani 'periksi ei anneta' tyyppiä	En ole valmis antamaan elämästäni niin paljon rahallisen hyödyn tavoitteluun
Omaan erikoisasiantuntijuutta	Olen vapaudenhaluinen
Olen itsenäinen	Luonteestani puuttuu ahkeruus
Kykenen tekemään päätöksiä	Katson, että perheeseeni ei mahdu kahta yrittäjää
Elämässä pitää olla jännitystä	Minulla ei ole tarpeeksi kunnianhimoa
Minulla on vahvaa tahtoa	En jaksaa miettiä ja keskittyä kunnolla
Olen päämäärätietoinen	Olen liian antelias
Saisin olla oman työni herra	
Olen energinen ja kunnianhimoinen	
Olen yhteistyökykyinen	
Olen valmis tekemään paljon työtä menestyäkseni	
Olen yksi jääräpäisimmistä ihmisistä, ketä tunnen	
Olen taiteellinen ja luova	
Olen ulospäin suuntautunut	
Pidän tiimityöskentelystä	
Jaksan pakertaa kiinnostavien asioiden kanssa kuinka kauan tahansa	
Osaan ymmärtää ihmisten tarpeita ja pidän heidän auttamisesta	
Minulla on sitkeyttä ja suunnitelmallisuutta	
Hallitsen asioiden päällekkäisen pyörittämisen	

Ominaisuuksiensa puolesta vastaajat sopivat hyvin yrittäjiksi. Yrittäjyyden kynnykset näyttävät olevan enemmänkin jossain muualla kuin henkilökohtaisissa ominaisuuksissa.

5.5. Yrittäjyyden vaikeudet ja esteet

Yrittäjyyteen liittyviä vaikeuksia ja ongelmia

20.9.2001 nuorille suunnattuun tilaisuuteen *osallistuneilta kysyttiin mitä vaikeuksia tai ongelmia heidän mielestään yrittäjyyteen liittyy*. Seuraavaan kuvioon on koottu ja luokiteltu osallistujien mainitsemia asioita. Kuvion 9 pohjalta on hyvä miettiä miten, ainakin osa ongelmista voitaisiin poistaa sopivan tiedottamisen, koulutuksen, neuvonnan ja muun tuen avulla.

Kuvio 9. Yrittäjyyteen liittyvät vaikeudet ja ongelmat

Alkuvuodesta 2004 hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatun yrittäjyyskyselyn mukaan eniten yritysten syntymistä tällä hetkellä vastaajien asuinpaikkakunnalla estävät: yleinen taloudellinen tilanne, yrittäjyyden huono asenneilmapiiri, yritystoiminnan vähäiset tuet tai tukien puuttuminen, suurten palveluyritysketjujen vankka asema, osaavan työvoiman vaikea saatavuus, palveluiden tarjontaa on paikkakunnalla tarpeeksi / kilpailu, paikkakunnan pieni asiakaskunta / palveluiden kysyntä sekä hyvien ja edullisten toimi- sekä liiketilojen puute (vrt. esteetön liikkuminen).

Saman kyselyn vastaajien mukaan ongelmiksi tai esteiksi vuoteen 2010 mennessä saattavat muodostua: verotuksen kiristyminen ja palveluiden arvonlisävero, lama tai huono taloudellinen tilanne, yrittäjyyden kielteinen ilmapiiri, poliittiset päätökset, yritystukien puute, liika byrokratia, suurten palveluyritysketjujen vahvistuminen (pienet yritykset kaatuvat), ammattitaitoisen työvoiman saanti, korkea työttömyys, isojen yritysten poismuutto paikkakunnalta, täydentävien hoitomuotojen kysynnän kasvu sekä Viron palveluiden läheisyys.

Hyvinvointipalvelualan opiskelijoilta kyselyssä kysyttiin lisäksi, mikä heitä estää ryhtymästä yrittäjiksi, mitä ongelmia tai esteitä siihen liittyy. Seuraavaan taulukkoon 6 on koottu vastaajien mainitsemia esteitä.

Taulukko 6. Hyvinvointipalvelualan esteitä yrittäjäksi ryhtymiselle

Esteitä yrittäjäksi ryhtymiselle

Työkokemuksen puute
Ammattitaidon puute
Ei tietoa yrittäjyydestä
Taloudelliset riskit
Toiminnan epävarmuus
Byrokratia
Rahan puute
Asiakaspohjan riittämättömyys
Yrittäjyys vie liikaa aikaa muulta elämältä
Vastaaja ei koe olevansa yrittäjätyyppi
Kilpailun kireys
Asiakaskunnan hankkimisen vaikeus
Toiminnan kannattavuus
Kokonaisvaltaisen neuvonnan puute (yhden luokun periaatteella)

Vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan, kuinka todennäköisesti he ryhtyvät yrittäjiksi viiden vuoden sisällä ammattiin valmistumisensa jälkeen. Vastausvaihtoehdot olivat a) hyvin toden-

näköisesti, b) mahdollisesti, c) en todennäköisesti ryhdy, d) en osaa sanoa. Vastaajista 43,2 % vastasi mahdollisesti ja 5,4 % hyvin todennäköisesti ryhtyvänsä yrittäjäksi viiden vuoden sisällä ammattiin valmistumisensa jälkeen. Noin 46 % vastaajista ei todennäköisesti ryhdy yrittäjäksi viiden vuoden sisällä ammattiin valmistumisensa jälkeen. 5,4 % vastaajista ei osannut sanoa ryhtymisestään mitään.

Yrittäjyyden kynnykset

Seuraavaan luetteloon on koottu ja pyritään havainnollistamaan GEM 2000 –raporttien sekä tämän hankkeen aineistojen pohjalta yrittäjyyden korkean kynnyksen tekijöitä.

1. kynnyks: Koetut henkilökohtaiset esteet mm.

- puutteellinen koulutus ja yritystoimintaosaaminen
- sopiva ikä ja kokemus
- liikeidean kehittymättömyys tai huono idea
- tiedon puute ja hajanaisuus yrityksen perustamisesta sekä rahoituksesta
- rahoituksen saanti
- velkaantumisen, konkurssin sekä muiden riskien pelko ja toiminnan epävarmuus

2. kynnyks: Mahdollisuudet saada kokemuksia yrittäjyydestä ja harjoitella sitä heikot

- tiiviimmät, sitoutuneemmat yhteistyön muodot välille oppilaat – koulut/opettajat – pk-yrittäjät
- Ongelmana on vain löytää oikeanlaiset opettajat. Yrittäjiä luulisi kyllä kiinnostavan lähes ilmaiseksi saatava apu.
- Lisäksi esim. TET-jakson (työelämään tutustumisen jakso) kehittäminen; tutustumisesta yritykseen tutustumiseksi yrittäjyyteen.
- yrittäjyysleirit, harjoittelua yrittäjän hoivassa, yrittäjyyden muutosagentit tms.

3. kynnyks: Yrittäjäominaisuuksien liallinen korostaminen

- Esimerkiksi julkiset edistäjä- sekä rahoittajatahot korostavat liikaa millainen yrittäjän pitää olla ja
- mitä osata.

- Tällainen pelottaa, eikä juuri houkuttele yrittäjäksi sillä normaalisti yhdellä ihmisellä ei voi olla kaikkia hyviä ominaisuuksia, joita tarvitaan yrittämisessä.
- Pitäisi korostaa yrittäjyyden muita asioita ja painottaa esimerkiksi osaamisaukkojen paikkaamista yhteistyöllä ja verkottumisella.

4. kynnys: Yrittäjyydestä tiedottaminen riittämätöntä

- Yrittäjyyden hyvistä asioista ja esimerkeistä kerrotaan liian vähän medioissa.
- Tiedottamisen painopiste on liikaa yritystoiminnan kerronnassa – yrittäjyyden osa vähäistä.
- Verottaja, yrittäjäjärjestöt, edistäjätahot kouluihin useammin kertomaan ilosanomaa yrittäjyydestä.
- Erityisesti pienten yritysten realistista tarinaa pitäisi tuoda esille enemmän.
- Tiedotusta ja koulutusta yrittäjyydestä erityisesti nuorille.
- Yrittäjälehtien lukijoista valtaosa on yrittäjiä: Yrittäjälehdistä myös tavallisen kansalaisen versiot ja sitä kautta yrittäjäyys tulee tutuksi muillekin kuin yrittäjille.

5. kynnys: Tukipalveluiden näkymättömyys

- Erityisneuvontapalvelut esim. yrityksen perustaminen – vaikea saada tietoa, kun ei osaa kysyä.
- Yrityksen perustamisvalmennusta ja tietoa rahoituksesta tarvitaan lisää
- Neuvontapalvelut ovat tunnettuja – vain niiden keskuudessa, jotka tuntevat 'paikat'
- Neuvontapalvelijoiden ensisijainen rooli ei ole vastata, kun kysytään, vaan aktiivisesti kertoa ja palvella.

6. kynnys: Yrittäjien sosiaalinen turvaverkko liian harva

7. kynnys: Korkea veroaste, verotuksen kohdentaminen ja heikot yrittäjyyden kannustimet

- Tuloja verotetaan liian helposti palkkatuloina (optiotulot, uuden yritystoiminnan tulot).
- Yrittäjyyden taloudelliset kannustimet ovat huonot.
- Yrittäjän pitää tienata 50 % enemmän kuin palkansaaja päästäkseen samoihin tuloihin.

8. kynnys: Julkisen sektorin voimakas rooli ja holhous yhteiskunnassa

- Julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin riittämätön työnjako palveluiden tuottamisessa
- Hyvinvointipalveluiden julkinen tuottaminen on naisvaltaista. Osittain siksi naisyrittäjyyden taso on alhaista.
- Lainsäädäntö ja rakenteet:
  - konkurssilainsäädännön uudistamistarve – kohtuullistaminen, konkurssista voi oppiakin –näkökulma, uuden yritystoiminnan mahdollistaminen
  - riskirahoitusjärjestelmä myös muille kuin hitech-yrityksille sekä perhetilanteen huomioiminen yritysten perustamisen rahoituksessa (nuoret perheet ja vastavalmistuneet)
  - uusien yritysmuotojen kehittäminen (esim. kimppa- ja osapäiväyrittäminen)
  - byrokratia

9. kynnys: Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus riittämätöntä

- Yrittäjämäisten ominaisuuksien juurruttamista mahdollisimman varhain: omaehtoisuus, aloitteellisuus, ongelmienratkaisu, luovuus, ryhmätyötaidot, itseluottamus, muutoshakuisuus ja –kykyisyys, palveluasenne, epävarmuuden ja monimutkaisuuden sieto.
- Yritysten perustamisvalmennusta pitää saada lisää kouluihin.

Edellä esitetty luettelo ei ole tyhjentävä esitys yrittäjyyden kynnyksistä sillä varmasti on olemassa useita muitakin kynnyksiä, jotka omalta osaltaan estävät uusien yritysten syntymistä. Kuitenkin em. kynnysten kautta voidaan miettiä ja löytää hyvinkin konkreettisia yrittäjyyttä estäviä tekijöitä. Seuraavassa pari esimerkkiä, jotka em. kynnyksiin liittyvinä voidaan ajatella estävän yrittäjyyttä (3. kynnys).

Ajatellaan ensin vaikka perustettavaa osakeyhtiötä, jossa osakepääoma pitää maksaa rahana jo yhtiön rekisteröintivaiheessa. Olisi hyvä, että tämän osakepääoman voisi esimerkiksi maksaa pikkubiljaa sitä mukaa, kun tulorahoitusta kertyy. Tällöin moni pienyritystä suunnitteleva pienissä varoissa oleva henkilö voisi perustaa pienen osakeyhtiön, jossa ei ole henkilöyhtiöille tyypillistä progressiivista verotusta ja henkilökohtaista koko omaisuudella vastuussa olemista.

Toinen esimerkki liittyy isoon yritykseen, jossa haluttaisiin ulkoistaa jokin työ antamalla se jollekin työntekijälle, sanomalla, että ole hyvä ja perusta yritys, niin saat sen ja sen työn. No työntekijä sitten perustaa yrityksen ja alkaa tekemään yrityksen nimiin ja lukuun näitä ulkoistettuja töitä täysipäiväisesti, eikä alkuvaiheessa ehdi hankkia muita asiakkaita, puhumattakaan tekemään muille töitä. Verottaja riemastuu tästä ja katsoo, että kyseessä on palkkasuhde tähän isoon yritykseen, kun kerran ei tässä alkuvaiheessa ole muita asiakkaita eikä juuri yrittäjäriskiäkään. Seuraus: pieni yritys ei ole yritys vaan työtä tekevän palkkasuhde isoon yritykseen sen mukaisine seurauksineen. Tämä on yhteiskunnan ja verottajan holhous. Ei edes anneta mahdollisuutta esimerkiksi jonkin siirtymäajan myötä pienelle yrittäjälle mahdollisuutta hankkia muita asiakkaita ja töitä.

5.6. Yrittäjyyden vauhdittaminen

20.9.2001 tilaisuudessa osallistujilta kysyttiin mitkä tekijät voisivat, ja millä tavoin, vauhdittaa yrittäjyyttä erityisesti Turun seudulla. Seuraavaan kuvioon 10 on koottu yhteen luokitellen näitä vastauksia.

Kuvio 10. Yrittäjyyden vauhdittaminen

Suora lainaus vastauksista: ”Kyllä organisaatioita on jo tarpeeksi. Nyt vain ko. laitosten pitää hoitaa hommat niin, että yrittäjyys mielletään todelliseksi vaihtoehdoksi”.

Alkuvuodesta 2004 hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä pyydettiin vastaajia arvioimaan, minkälaisia uusia yrittäjyyden mahdollisuuksia he näkevät asuinkunnallaan. Seuraavaan taulukkoon 7 on koottu tärkeimmät:

Taulukko 7. Yrittäjyyden uudet mahdollisuudet

Uusi mahdollisuus	Luonnehdintaa
Saariston parempi hyödyntäminen	yriytysten integroiminen saariston kanssa, high tech -yriytysten esille tuominen, osaamisen levittäminen, siirto ja 'liisaaminen' saaristoon, elintarviketeollisuutta saaristoon
Palveluiden kasvava kysyntä	ikäntyminen, julkisten palveluiden ulkoistaminen, uudet keksinnöt, yliopistojen innovaatiot
Monipuolistuva palvelutarjonta	ikäntyville sekä vanhuksille suunnatut palvelut, vanhustenhoitokodit, mielenterveyspalvelut, erityislasten palvelut, vammaisten palvelut, vapaa-ajan palvelutarjonta, palvelutalojen 'viihdekeskus', eläinfysioterapia
Verkottuminen sekä ketjuyrittäjyys	monipuoliset palvelut yhdestä yrityksestä
Asiakaslähtöisyyden sisäistäminen palvelualalla	
Kulttuurialojen nousu	'laajennetut' kulttuuripalvelut tukevat monipuolista yrittäjyyttä
Yhteys Ruotsiin	vielä 'kirjoittamaton lehti'
Sukupolvenvaihdosten helpottaminen	vanheneva yrittäjäkunta, uusia mahdollisuuksia jatkajille

Hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä pyydettiin vastaajia myös esittämään oma henkilökohtainen näkemyksensä siitä, millä tavalla yrittäjyyttä voitaisiin edistää ja uutta yrittäjyyttä tukea mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Seuraavaan taulukkoon 8 on koottu vastaajien mainitsemia edistämisen keinoja.

*Taulukko 8. Uuden yrittäjyyden edistäminen***Uuden yrittäjyyden edistäminen ja tukeminen**

Yrityshautomoiden määrän lisääminen

Yrittäjyyden positiivisempi esilletuominen

Mentoritoiminnan kehittäminen

Kunnan tai kaupungin halpakorkoiset yrittäjyyslainat

Palvelusektorin arvonnäkövoiman poistaminen

Tuloverokaton alentaminen (esim. 35 %)

Kehittämiskeskusten toiminnan tunnettuuden lisääminen

Yritystutorit (yrittäjät) kouluihin opettamaan ja pitämään kursseja yrittäjyydestä

Oppisopimuskoulutusta yritystutorin kanssa

Yrittäjyyden ilta- ja viikonloppukursseja

Yhteistyötä lisää tietyn alan sisällä

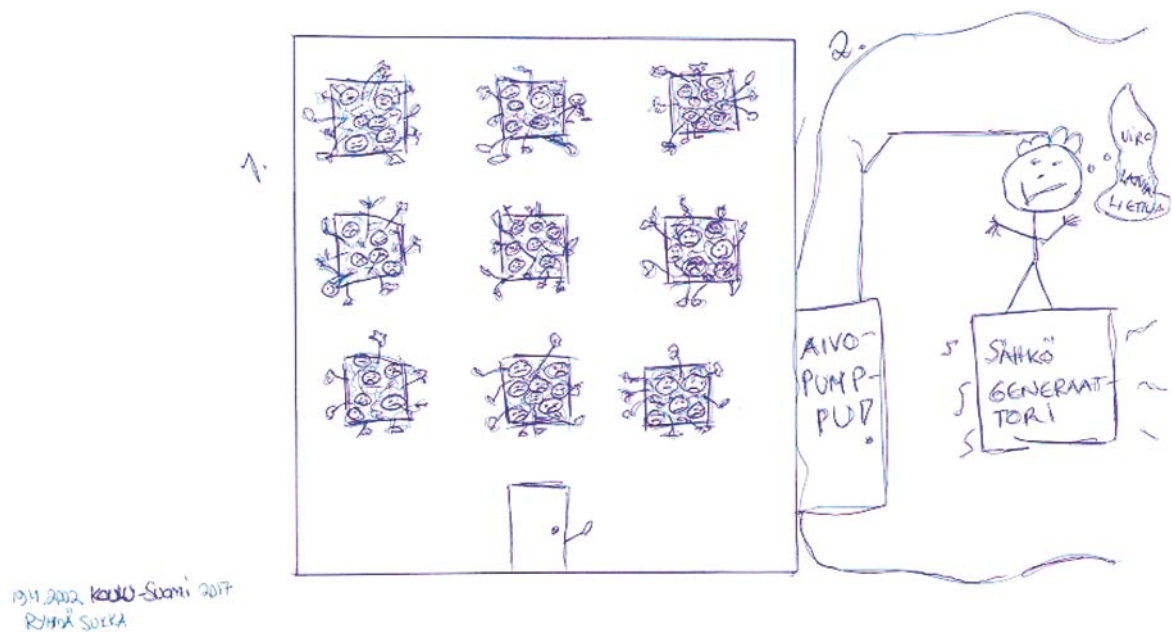
Tukea lisää tuotteen ja/tai palvelun kehittämiseen

5.7. Kansalaisten työn ja yrittäjyyden toivottavaa tulevaisuuskuva 2020 (~2017)

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen työn edetessä pienryhmien työskentelyn tuotoksista on saatu koottua oheinen toivottava kansalaisten työn tekemisen ja yrittäjyyden tulevaisuuskuva vuoteen 2020. Kuvauksessa käsitellään myös tähän positiiviseen kuvaan liittyviä ongelmia ja mahdollisuuksia. Näiden tuotosten pohjalta on hyvä miettiä, mitä toimenpiteitä eri toimijoilta edellytetään tänä päivänä, jotta voidaan päästä yleisemminkin haluttuun toivottavaan yrittäjyyden tulevaisuuteen.

5.7.1. Työn ja yrittämisen Suomi 2020

Koulua käydään netin kautta: Vaikka lapsia syntyy entistäkin vähemmän ja koulujen budjetteja supistetaan edelleen, koulut tulevat olemaan täynnä. Koulujen opetus on kuitenkin pääosin virtuaaliopetusta ja oppilaat valitsevat oppiaineensa itse internetistä. Opiskelu tapahtuu niin ikään pääosin kotoa käsin internetin välityksellä. Opettajat opettavat netin kautta 'opettajien virastosta' käsin. Pakollinen koulunkäynti aloitetaan 5-vuotiaana ja koulunkäynti loppuu 15-vuotiaana.

Eriarvoinen koulutus: Työelämä on erikoistunutta ja vaaditaan täsmäkoulutusta. Pääosan täsmäkoulutuksesta antavat yritykset ja yrittäjät. Lisäksi tarvitaan tietoteknisiä sekä verkostoitumisen taitoja. Kansainvälisyys lisääntyy ja ihmisten kielitaito paranee. Ihmisellä on monta ammattia elämänsä aikana. Työntekijöiltä vaaditaan paljon, mutta vastapainona hyvillä työntekijöillä on paljon etuuksia. Huippujen koulutus vaatii rahaa ja aikaa. Niukat resurssit kohdennetaan näihin, jolloin ns. perustyöntekijöiden koulutus on huonoa. Pääsääntöisesti työelämässä alaisten sekä heikommassa neuvotteluasemassa olevien työntekijöiden asema on huono sillä ammattiyhdistyksetkään eivät välitä heistä. Kansalaiset jakaantuvat a- ja b-luokkaan. Erot rikkaiden ja köyhien välillä kasvavat. Edelleen ne, jotka eivät osaa käyttää tietotekniikkaa, putoavat pois kärryiltä ja syrjäytyvät. Tosin vastikään on kehitetty aivopumppu, joka pelastaa nuoret tietämättömyydeltä. Käyttökokemuksia laitteesta ei vielä juurikaan ole, muutamia päenpaisumistapauksia lukuun ottamatta.

Koneet jyrää ja työttömyys kukoistaa: Tuotannolliset työt automatisoituvat edelleen. Ihmiset keksivät lisää elämää helpottavia laitteita ja koneita. Ihmiset tekevät koneet ja käyttävät niitä, mutta koneet ja robotit tekevät varsinaisen työn. Ihmisen tekemä työ on kevyempää kuin nykyisin sillä koneet ja robotit tekevät kaikkein raskaimmat työt. Toisaalta rutiinityöt ovat entistä tylsempiä, lähinnä koneiden vahtimista. Kuitenkin koneiden korjaamisessa tarvitaan yhä ammattitaitoisempia työntekijöitä 'konemaailmaan'.

Kaikilla on halu tehdä hyväpalkkaista työtä, mutta automaatio vähentää kuitenkin tehtävää työtä. Automatisoituminen lisää edelleen työttömyyttä, ihmiset tienaavat vähemmän ja BKT laskee. Suomeen syntyy työttömyyden ohella työntekijäpulaa, huipputyöntekijöiden lähtiessä ulkomaille töihin. Maamme ei myöskään kiinnosta ulkomaalaisia osaajia. Työmäärä henkilöä kohden lisääntyy sekä työ- ja vapaa-ajan raja hämärtyy. Työ tulee kotiin ja etätyötä tehdään paljon. Työtä tekevillä työajat pitenevät ja toisilla ei ole työtä lainkaan. Pätkätyöt ovat työelämän arkea. Tuloerot kasvavat edelleen.

Suuryritykset jyräävät ja metsäteollisuus on edelleen Suomen selkäranka: Isojen yritysten määrä lisääntyy ja yritykset tulevat kansainvälisiksi. Joitakin isoja yrityksiä siirtyy ulkomaille, mutta myös ulkomaalaiset yritykset ostavat osuuksia suomalaisista yrityksistä. Suomessa on edelleenkin paljon metsää ja se on tärkeä vientituote. Metsästä saadaan paperia, huonekaluja, lääkkeitä sekä rakennusteollisuuden tuotteita ja taloja. Lisäksi koneita, ruokaa ja vaatteita valmistetaan Suomessa. Nokia on lähtenyt USA:han tai Kiinaan.

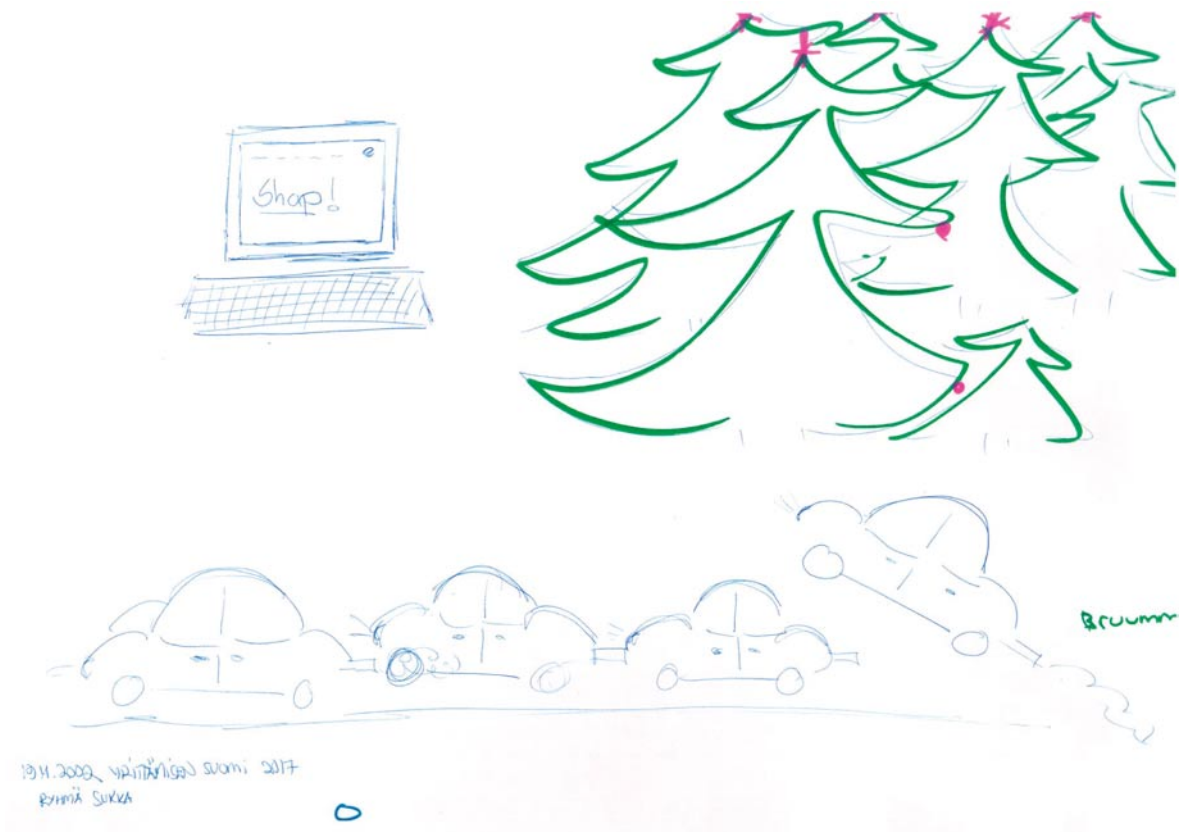
ADISA, JENNI, KRISTA, SINI, VILLE, MIKO, TANJA
13.5.2008 YRITTÄMISÄÄ SUOMI 2007

Yrityskanta on polarisoitunutta. Suomessa on sekä mikro- että suuryrityksiä. Pienyrityksiä on vähän. Yritykset keskittyvät kaupunkeihin ja toisaalta elinvoimaisiin maaseutualueisiin. Yrittäjyys kiinnostaa ihmisiä ja sitä arvostetaan. Rahoitusneuvontaa ja kaikenlaista tukea löytyy. Suuryritykset pärjäävät omillaan, mutta valtio, kunnat ja pankit tukevat mikroyrityksiä. Franchising-yrittäminen on laajaa, pieniä palveluyrityksiä on paljon ja verkottuminen mahdollistaa laajat ja kokonaisvaltaiset palvelut. Yritykset ovat ketjuuntuneet ja ketjut kilpailevat toisia ketjuja vastaan. Ihmiset vaativat henkilökohtaista palvelua.

Maaseutu on elinvoimainen ja virkeä: Maaseudun elämän laatu houkuttelee ihmisiä kaupungeista. Maaseudun elämysmatkailu, leiritoiminta, toimivat kyläkaupat, ilmaston lämmitessä monipuolistuva maanviljelys, latohotellit, museot sekä remontoitavat autiotalot luovat maaseudulle työpaikkoja.

Kilpailukykyä lentävästä autosta: Suomalaiset ovat keksineet halvan, luotettavan ja saasteettoman lentävän auton, jota valmistaa Valmet. Autoa myydään ulkomaille niin paljon kuin vain pystytään valmistamaan. Lentävän auton avulla vältetään ruuhkilta, varsinkin, kun lentävän auton ohella myydään ruuhkien logistista ratkaisua, kerrosautotietä ja sen edellyttämiä laitteita sekä opasteita.

Vapaa-aika kaupallistetaan ja lähes kaikki ostokset tehdään netissä: Vaikka on olemassa vielä ns. tavallisia kauppoja, lähes kaikki ostokset tehdään internetin kautta. Internetin välityksellä ostetaan kuljetuspalvelut, vaatteet, kirjat, autot, ruoka, vapaa-ajan tuotteet jne., mutta toisaalta ihmiset tuhlaavat myös turhuuksiin.

Palvelusektori kukoistaa työttömyydenkin keskellä: Palvelusektori kasvaa edelleen ja henkilökohtaisten palveluiden tarve lisääntyy. Kaikilla on kiire, kaupat ovat ympäri vuorokauden auki ja hyvinvointipalveluiden kysyntä kasvaa jatkuvasti. Virastojen palvelut on pääosin siirretty verkkoon.

Matkailu avartaa edelleen: Vaikka Eurooppa alkaa olla kaikkialla jo samankaltainen kulttuurisesti, tulevat turistit silti Suomeen sankoin joukoin maamme erityisen leiman, eksotiikan sekä puhtaan luonnon vuoksi. Tosin merenpinnan nousu sekä ilmaston lämpeneminen rajoittavat talven perinteisten huvien ja matkailupalveluyrittäjyyden mahdollisuuksia, mutta turismi kehittyy ja matkailutuloja kertyy silti hyvin.

Paljon on ongelmia mutta myös yrittämisen mahdollisuuksia: Virtuaalisessa, globaalissa sekä 'konemaailmassa' ihmisistä on tullut laiskoja, läskejä, epäsosiaalisia, sairaita, heidän kuntonsa on rapautunut, sairaudet ja syrjintä ovat lisääntyneet. Ihmiset hukkuvat liialliseen, väärään tai sopimattomaan tietoon (infoähky). Nettikaupassa tapahtuu huijauksia ja on vaikea valvoa moraalista ja laillisuutta. Netti kaatuilee ja ihmiset jäävät pulaan. Viruksia on tavan takaa tietokoneissa.

Palvelut ovat kalliita. Kaikilla ihmisillä ei ole varaa ja mahdollisuutta elämykselliseen vapaa-aikaan eikä hyvinvointipalveluihin. Palveluista tulee eliitin etuoikeus. Palvelusektorin kasvun ja muun kehityksen myötä yhteiskunnassa lisääntyy myös kaikenlainen välinpitämättömyys ja inhimillisyyden puute alkaa näkyä; mm. hoitosyytteiden määrä kasvaa rajusti. Vaikka asianajajat rikastuvat yhteiskunta ei ole menossa ihan terveeseen suuntaan. Edelleen kaikenlainen rikollisuus ja huumekauppa lisääntyvät.

Yritykset myyvät tarinoita, mielikuvia ja brändejä. Suomalaisuus ja paikallisuus on kunniaa, mutta toisaalta ylikansallisten yritysten arvot ja brändit leviävät. Yritysten moraalit on kirjavia ja ylikansallinen hallinta voimakasta. Ihmisten todellisuudentaju heikkenee ja he ovat mainostajien armoilla. Mikään ei enää riitä, vaan pakko on saada aina jotakin lisää. Välinpitämätön asenne leviää kaikkeen ja ihmisten tavoitteellisuus puuttuu. Suurelle osalle väestöstä mikään ei tunnu miltään, joka osaltaan lisää rikollisuutta.

Edellä kuvattu kehitys lisää terveys- ja hyvinvointipalveluiden, vapaa-ajan tuotteiden ja palveluiden sekä turva- ja suojapalveluyritysten tuotteiden ja palveluiden kysyntää. Suomessa kehittävät huippurokotteet ja muiden lääkkeiden kehitys luo myös työtä. Työttömyys, saasteet ja romu ovat riesanamme ja tosiasia, mutta kierrätyksen ja uusiokäytön kehittäminen, parempi-laatuisten sekä ympäristöystävällisten tuotteiden kehittäminen luovat uusia työmahdollisuuksia.

Ihmisten jäädessä työttömiksi työn automatisoitumista, heiltä jää enemmän aikaa olla läheisten ihmisten kanssa ja huoltaa ihmissuhteitaan. Kulttuuri sekä taiteet kehittyvät ja tarjoavat lisääntyvässä määrin työpaikkoja. Automatisoitumista ei täydellisesti voida ulottaa maatalouteen, jolloin maatalous sivuelinkeinoineen tarjoaa ihmistyötä ja lisää maaseudun väkeä. Maaseutumatkailu vilkastuu myös oleellisesti. Ilmaston lämpeneminen tekee myös hyvää maaseudun tuotannolle. Automatisoitu maailma tarjoaa vapautuneelle työvoimalle myös mahdollisuuden 'keksiä' itse omia ammatteja ja töitä, lähinnä palvelusektorin parista. BKT:n lasku on myös mahdollisuus, joka pakottaa lisäämään hyötykulutusta, jolloin turha kulutus vähenee. Uuden monipuolisen ammattirakenteen kehittäminen sekä sopivan työnjaon tarkoituksena on vähentää syrjäytymistä sekä kansalaisten jakautumista menestyjiin ja luusereihin. Edelleen työelämän joustavuus ja sen nivoutuminen osaksi arkipäivän elämää helpottuu, koska työ ei ole enää sidottu määrättyyn aikaan tai paikkaan (nettiyhteys, puhelin, kannettava tietokone) eikä kaikenlaisten palveluiden saatavuus ja liikkeiden aukiolo ole joustavan toiminnan esteenä. Työn laatu ja viihtyvyys voivat jopa parantua, koska työolosuhteet ja työrytmi voidaan joustavasti valita. Työmatkat ja -ruuhkat loppuvat työn aika- ja paikkariippumattomuuden vuoksi suurelta osin, joka on todella ekologista.

5.7.2. Yritystoiminta 2020

Minkälaista yritystoimintaa tämän hetken nuori on kiinnostunut harjoittamaan vuonna 2020? Hankkeeseen osallistujia pyydettiin kuvittelemaan, että he toimivat yrittäjänä Turun seutukunnassa vuonna 2020 sekä minkälaista yritystoimintaa he tällöin harjoittavat (20.9.2001 tilaisuus). Seuraavaan kuvioon 11 on koottu yhteen esille nousutta yritystoimintaa sekä luonnehdintaa tuon ajan yrittämisen ympäristöstä.

Kuvio 11. Yrittäminen vuonna 2020

Alkuvuodesta 2004 hyvinvointipalvelualan opiskelijoille sekä nuorten yrittäjien verkoston jäsenille suunnatussa yrittäjyyskyselyssä pyydettiin vastaajia esittämään oma henkilökohtainen näkemyksensä siitä, minkälaista yritystoimintaa vastaajien asuinpaikkakunnalla harjoitetaan vuonna 2010. Seuraavaan taulukkoon 9 on koottu vastauksissa esille nousseita yritystoiminnan 2010 muotoja.

*Taulukko 9. Yritystoiminta 2010***Asuinpaikkakunnilla harjoitettava yritystoiminta vuonna 2010**

Hesburger-klusteri kasvaa

Erikoistuneiden palveluyritysten määrä lisääntyy

Ulkomaisia elintarvikeketjuja sekä muita suuria kauppaketjuja on tullut lisää

Internet -kauppapaikkayritystoimintaa

Hoiva-alan yritystoimintaa

Ikääntymiseen liittyvä palveluyrittäjyys

Vapaa-ajan ohjaukseen liittyvää yritystoimintaa

Uskontoon tai vähemmistöihin liittyvää palveluyrittäjyyttä (esim. oma digikanava)

Bioalan innovaatioyrittäjyyttä

Sisältötuotantoalan yrittäjyyttä (mobiililaitteet, digi-TV)

Kulttuuriteollisuutta

6. Johtopäätöksiä ja ideoita yrittäjyyden aktivoimiseksi Turun seutukunnassa

6.1. Lähtökohtia yrittäjyyden edistämiseen

Yksilön rooli yrittäjyyden edistämisessä

Yrittäjyys selittyy pitkälti ryhmäkäyttäytymisen perusteella ja on kulttuurisidonnaista. Ihminen yrittäjänäkin asettaa itselleen tavoitteita ja aikomuksia omien kokemustensa ja viiteryhmien mukaan (Koiranen 1993). Muun muassa perhetausta, saadut roolimallit, työkokemukset, lähipiirin suotuisat tai epäsuotuisat esimerkkitaipaukset kannustavat tai vaimentavat yrittämistä. Toisaalta yrittäminen on uravalinta siinä kuin muutkin työhön ja ammattiin liittyvät valinnat. Yrittämisen motiivit pohjautuvat yksilön arvoihin ja heijastavat sitä, mitä yksilö työnsä sisällöstä odottaa, millaisessa ympäristössä hän viihtyy ja minkälaisesta tekemisestä hän innostuu.

Yleisesti ottaen yrittäjyyden selityksiä ovat antaneet kaksi eri koulukuntaa; ihmiskeskeinen ja ympäristöllinen (Paajanen 2000). Ihmiskeskeinen koulukunta korostaa yksilön sisäisiä tekijöitä ja tiettyjä yrittäjäominaisuuksia syiksi yrittäjäksi ryhtymiselle. Ympäristöllinen koulukunta puolestaan korostaa kulttuurisia ja rakenteellisia olosuhteita. Selvää lienee kuitenkin se, että kumpikaan koulukunta ei yksinään pysty kuvaamaan ja selittämään yrittäjyyttä ilmiönä sillä monet eri tekijät liittyen yksilön persoonallisuuteen, motivaatioon, ympäristöön sekä tilanteisiin vaikuttavat henkilön yrittäjäksi ryhtymiselle. Yrittäjyyden ilmenemismuoto voi tietenkin olla ulkoista yrittäjyyttä tai organisaatioiden sisällä tapahtuvaa sisäistä yrittäjyyttä. Vaikka yrittäjäkulttuuri on eri maissa erilaista, se ei kuitenkaan ole synnynnäinen ominaisuus, vaan siihen voidaan systemaattisesti vaikuttaa esimerkiksi valtionkin toimesta luomalla hyviä edellytyksiä ja mahdollisuuksia ihmisille yrittää.

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen aikana on noussut eri yhteyksissä esille, mikä on yksilön rooli yrittäjyyden kehittämisessä sillä hankkeen työskentelyssä ja kyselyiden vastauksissa näytti yrittäjyyden kehittäminen 'jäävän' virkamiesten ja yrittäjien itsensä kontolle. Eikö yksilö koe itse voivansa vaikuttaa yrittäjyyteen, vaikka kuitenkin em. yrittäjyyden selitysten pohjalta näyttää selkeältä, että yrittäjyyden kehittämisen lisäarvo syntyy juuri yksilöiden toimien kautta. Lisäksi voi olla niin, että kansalaiset ovat vaikeita kannustettavia yrittäjyyteen. Vähän karrikoiden voidaan sanoa, että suomalaiset ovat perinteisesti pelänneet mökkinaapuriaan, samoil-

puolukka-apajille tai kalastusvesille tulevaa, jopa toisiaan. Suomalaiset ovat eläneet lähes aina jonkun vallan alla, josta seurauksena on alemmuuden tunne. Köyhyyttä on aina ollut ja tähän on luotu omat strategiat, tyyliin syödään murutkin pöydältä tai oma apu paras apu. Tätä tarinaa ovat sukupolvet toisensa jälkeen kertoneet. Pelot ja alemmuuden tunne sekä itsenäinen toisista riippumaton toiminnan malli siirtyvät. Lisänä vielä suuryritysten ja palkansaajien kulttuuri ja koulutusjärjestelmä. Eipä siis ihme, että yrittäjyyteen ja kaikkeen muuhunkin tekemiseen liittyy aina korkea kynnyks, varmuuden ja turvallisuuden hakeminen, kriittisyys ja järjestelmällisyys.

Samoin voidaan kysyä myös, haluavatko yrittäjät itsekään yleisesti edistää yrittäjyyttä ja osallistua yrittäjyyden edistämisen talkoihin? Vai onko niin, että yrittäjät eivät kerro hyviä tarinoita yrittämisestään sillä he pelkäävät, että tämä houkuttelee alalle kilpailijoita. Esimerkiksi USA:ssa näyttää asia olevan toisin ja siellä toimii win to win -periaate, jossa verkottumalla saadaan hyötyä kaikille. Jos tässä em. asiassa on perää, kansalaisille voi välittyä pelkoja sisältävä sekä vääristynyt kuva yrittäjyydestä. Tästä on seurauksena, että kun kansalaiset eivät ymmärrä yrittäjyyttä oikealla tavalla, eivät he kykene sitä panoksellaan myöskään tukemaan. Samoin, miten päättäjät voisivat yrittäjyyttä ymmärtää ja sitä tarkoituksenmukaisella tavalla tukea, jos yrittäjyydestä välittyy vääränlaista kuvaa. On varmasti niin, että riittävästi kansalaisia haluaisi ryhtyä yrittäjiksi, huolimatta palkansaajayhteiskuntaan soveltuvasta kasvatustaustastaan, jos yrittäjyyden kuva vain olisi realistinen ja toiminta laajalti kannustettua.

Yrittäjyys on uskon asia

Yrittäjyys on myös uskoa, kuten Ilpon Akatemian keskustelutilaisuudessa (23.4.2003, ks. liite 5) todettiin. Tilaisuudessa puhui muun muassa emeritus arkkipiispa John Vikström, joka etsi kiinnekohtaa uskon ja yrittäjyyden välillä. Vikström kehotti osanottajia tutustumaan Raamatun Hebrealaiskirjeen 11 lukuun. Luku kertoo Nooasta, joka rakensi arkin, vaikka vedestä ei ollut merkkiäkään. Luku kertoo myös Aabrahamista, joka lähti matkaan, vaikka ei tiennyt minne oli menossa. Luku kertoo Mooseksesta, joka lähti Egyptistä, pysyi lujana kuten se, joka näkee näkymättömiä. Kaikki he kuolivat saamatta sitä, mitä olivat nähneet ja tavoitelleet. Kaikkia heitä yhdisti näky, eteenpäin suuntautuminen, liikkeelle lähteminen ja tunne muukalaisuudesta. Jotta ihminen on valmis ottamaan riskejä ja sietämään epävarmuutta, hänellä pitää olla sisäinen turvallisuus, terve itsetunto. Hyvä itsetunto ei synny omasta päätöksestä. Se kasvaa vuorovaikutuksesta, lapsuuden ja kouluajan sekä työelämän kokemuksista. Itsetuntoa voidaan riistää tai kasvattaa. Arkkipiispan mukaan Jumalan ja läheisten rakkaus kasvattaa itsetuntoa. Jumalan rakkaus synnyttää hyväksytyksi tuleminen tunteen, jonka kautta

ihmisen on mahdollista hyväksyä itsekkin itsensä. Yrittäjyyden edistämisen toimintakenttä voidaan nähdä samanlaisena.

Samassa tilaisuudessa Turun kauppakorkeakoulun professori Antti Paasio totesi myös, että yrittäjyydestä on tehty paljon tutkimuksia ja tällä hetkellä tunnemme yrittäjyyttä jo yhtä paljon kuin uskomme. Ennen oli lähinnä vain uskoa. Olemme Suomessa tällä hetkellä vähän niin kuin 0-kohdassa: yrittäjyyden kovat vs. pehmeät arvot painavat yhtä paljon. Yrittäjyydessä on tavallaan kyse eettisen perustan vankistamisesta ts. on oikein olla ahkera ja luottaa toisiin ja yrittäjyys ei ole keltään pois.

Innovatiiviset toimintaympäristöt ja yhteistyön laatu

Keskeinen haaste Turun seutukunnan yrittäjyyden kannalta on se, että seutukunnassa ja koko maakunnassa täytyy pystyä tarjoamaan innovatiivinen toimintaympäristö hyvin erilaiselle yrittäjyydelle. Yrittäjyyden edistämiseksi on tarjottava vahvat edellytykset myös kunnissa, joissa ei ole omia isoja korkeakoulu- ja ammattikorkeakouluyksiköitä. Toimintaympäristön tulee tarjota edellytyksiä korkean osaamisen yrityksille unohtamatta myöskään pienimuotoista perusyritystoimintaa, joka on usein palveluyritystoimintaa. Pelkkä Turku Science Park ei yksin riitä Varsinais-Suomen yrittäjyyden nostattamiseksi, vaikka eittämättä se onkin ja tulee myös jatkossa olemaan maakunnan vahva veturi uusien yritysten kasvualustana. Innovatiivinen toimintaympäristö koostuu ensisijaisesti ihmisistä ja toissijaisesti fyysisestä toimintaympäristöstä. Ihmisten täytyy olla toiminnan keskiössä kehitettäessä innovatiivisia toimintaympäristöjä maakuntaan.

Kun yrittäjyyspolitiikkaa harjoitetaan seutukunnassa, tarvitaan hyvin monialaista ja tiivistä yhteistyötä. Eri tahojen yhteistoiminta- ja vuorovaikutusprosessien laadusta on tullut merkittävä kilpailutekijä ja näiden prosessien hyvä laatu voi luoda seutukunnallemme todellista kilpailuetua. Tarvitaan poikkitieteellisyttä ja poikkihallinnollisuutta: yrittäjät, potentiaaliset yrittäjät, opettajat, tiedotusvälineet, poliittiset päättäjät, virkamiehet tms. henkilöt ja tahot pitäisi saada kaikki yhteiseen 'keittiöön' tekemään yhdessä yrittäjyyttä edistävää keittoa.

Aidossa kumppanuudessa asiat tehdään yhdessä ja osapuolet tarvitsevat toisiaan. Usein kumppanuuden hengessä syntyy myös hankkeita, jotka eivät olisi ilman yhteistyötä olleet mahdollisia (Katajamäki 2000, 70). Tässä mielessä voidaan sanoa, että verkostotaloudessa verkosto on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki (Hietanen & Kaskinen & Takala 2002). Yrittäjyyttä tukevien taustaorganisaatioiden kuten esimerkiksi Varsinais-Suomen Yrittäjien, Kauppakamarijärjestön,

TAD Centren, Generaattorin, TE-keskuksen, Finnveran, Turku Science Parkin, kuntien elinkeinoviranomaisten, ammattikorkeakoulujen, eri korkeakouluyksiköiden ja ammatillisten opilaitosten selkeä työnjako, päällekkäisten toimintojen minimointi ja yhteistyöhenki nousevat keskeisiksi kysymyksiksi seutukunnan ja maakunnan kilpailukykyä kehitettäessä.

Seudun kilpailukyky, erikoistuminen ja yhteistyö yrittäjyyden edistämässä

Alueiden tai seudun kilpailukyky on kiinni siitä, millaisen toimintaympäristön ne taloudelliselle toiminnalle muodostavat. Alueiden kilpailukyvyllä tarkoitetaan alueiden kykyä synnyttää, houkuttaa ja ylläpitää toimintaa, joka lisää alueen taloudellista hyvinvointia (Huovari & Kangasharju & Alanen 2001). Tärkein kilpailukykyä selittävä tekijä jatkossa näyttää olevan yritysten ja organisaatioiden kyky uudistua. Kilpailukyky riippuu yhä enemmän innovaatioista ja innovatiivisuus selittää ratkaisevalla tavalla kansakunnan ja myös tietyn alueen menestystä (esim. Wilenius 2004).

Sotaraudan, Mustikkamäen ja Linnamaan (2001) mukaan alueellinen kilpailukyky koostuu kahdeksasta toisiinsa limittyneestä elementistä, joita ovat:

1. Infrastrukturi,
2. Yritykset,
3. Inhimilliset voimavarat,
4. Asuin- ja elinympäristön laatu,
5. Instituutiot ja toimiva kehittäjäverkosto,
6. Verkostoihin kuuluminen
7. Imago
8. Luova jännite

Kuusi ensiksi mainittua tekijää ovat ns. peruselementtejä. Lisäksi alueelliseen kilpailukykyyn vaikuttaa imago, joka on kullekin alueelle ominainen ja ilmentyy yhden tai useamman peruselementin kautta. Kahdeksas elementti on alueen kokonaisvaltaisen kilpailukykyyn ytimessä oleva luova jännite. Luova jännite on tila, joka on sekä koko alueen uudistumiseen vaikuttava voima että yksittäisten elementtien kehitykseen vaikuttava voima.

Erikoistumisesta näyttää muodostuneen viimeaikaisen aluekehityksen luonteenomainen piirre myös Suomessa. Alueelliset vahvuudet sekä rajallisten voimavarojen suuntaaminen tietyille osaamis- ja painopistealoille ovat olleet viime vuosina näkyvästi esillä muun muassa alue- ja

talouspolitiikassa sekä alueellisen kehittämisen strategioissa. Alueiden erilaisuus ja erilaistumisen jatkuminen vaativat myös entistä selvemmin erilaistuvaa aluepolitiikkaa (esim. Hirvonen toim. 2002). Aluekehittämissstrategian 2013 (Suomen aluekehittämissstrategia 2013 (2003)) mukaan nykyistä tasapainoisempi kehitys vaatii muiltakin kaupunkiseuduilta ja pienemmiltä keskuksilta kuin vahvoilta yliopistoseuduilta rohkeaa erikoistumista omaan erikoisosaamiseen. Yrittäjyyden edistämässä tulisi huomioida myös alueiden omaleimaisuus sillä ihmiset 'ponnistavat' aina jostain paikasta tai alueesta, vaikka globaalisuus meihin vaikuttaakin.

Turun seutukunnan yrittäjyyden edistämisen lähtökohdaksi erikoistumisen näkökulmasta sopii hyvin esimerkiksi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa juuri päättyneen ARVOPRO –hankkeen tapa tarkastella mm. kuntien yrittäjyyden esteitä, uusia mahdollisuuksia sekä yritystoimintaa vuonna 2010 muodostettujen ns. arvoperheiden kautta. Tällaiset arvoperheet ovat muodostettu kuntien yrittäjyyden esteiden, uusien mahdollisuuksien sekä yritystoiminnan 2010 yhteisestä ja samantyyppisestä taustasta ja arvopohjasta. Tiettyyn arvoperheeseen kuuluvien kuntien on lähtökohdiltaan hedelmällistä tehdä elinkeinoasioissa ja yrittäjyyden edistämässä yhteistyötä.

6.2. Konkreettisia ideoita yrittäjyyden edistämiseen Turun seutukunnassa

Hankkeen tähänastisista tuotoksista voidaan yleisesti nostaa esille seuraavia yrittäjyyden edistämisen kannalta huomionarvoisia seikkoja, joita on hyvä pitää mielessä, kun suunnitellaan ja toteutetaan yrittäjyyteen kannustavia toimia.

- Jotta yrittäjyys edistyisi Varsinais-Suomessa olisi maakunnan ja seutukunnan jokaisessa koulutusyksikössä ymmärrettävä yrittäjyyden merkitys alueen työllisyydelle ja hyvinvoinnille. *Yrittäjämäisiä ominaisuuksia tulee juurruttaa lapsiin ja nuoriin mahdollisimman varhain.* Tämä tarkoittaa omaehtoisuuden, aloitteellisuuden, ongelmien ratkaisun, luovuuden, ryhmätyön, itseluottamuksen, muutoshakuisuuden ja –kykyisyyden, palveluasenteen sekä epävarmuuden ja monimutkaisuuden siedon taitojen valmentamista. Erityisesti ammattiin valmistavissa eri asteen koulutuslaitoksissa olisi yrittäjyys otettava vahvaksi koulutustelemaksi eri yhteyksissä.
- *Mediat ovat liian passiivisia yrittäjyyden asioissa.* Lisää asiaa yrittäjyydestä lööppeihin sekä tuotteihin. Asioiden käsittelyn tulisi olla lisäksi kaiken kansan omaksuttavassa muodossa sekä realistista, hyvät ja huonot asiat esille tuovaa.
- *Osallistujien mukaan (nuoret) yrittäjyyttä ei tuoda esille juuri lainkaan tai tuodaan kouluissa esille liian vähän.* Nuorilla on ilmeisen realistinen kuva yrittämisestä ja

yrittäjyydestä, mutta 'ulkopuolisista lähteistä' (mediat ym.) saatu yksipuolinen sekä negatiivis-painotteinen informaatio ei ole omiaan houkuttelemaan heitä yrittäjäksi. Osallistujat kaipasivat enemmän tietoa yrittämisestä ja yrittäjäydestä, ei niinkään yritystoiminnasta. Osallistujat halusivat kuulla enemmän yrittäjien omia tarinoita yrittämisen arjesta –hyvistä puolista, mutta myös epäonnistumisista (ja erityisesti nuorten ja pienyritysten yrittäjien kertomana). Edelleen yrittäjäyuskoulutusta pitäisi saada yrityksen perustamisesta. Koulu- ja yritysyritystyötä pitää syventää edelleen.

- *Hankkeeseen osallistujista (nuoret) puolet katsoi sopivansa ominaisuuksiensa puolesta yrittäjiksi.* Osallistujat perustelivat myös sopivuuttaan tai sitä, mikseivät he sovi yrittäjiksi. Huomattavasti enemmän tuli perusteluja sille, miksi he sopivat yrittäjiksi kuin sille miksi eivät. Silti ulkoapäin (edistäjätahot) usein kerrotaan, minkälainen yrittäjän pitää olla. Tämä ei kannusta juurikaan yrittäjäyteen.
- *Tuki- ja neuvontapalvelut ovat liian näkymättömiä.* Jotta Varsinais-Suomesta tulisi kestäväällä tavalla Suomen yritteliään maakunta on alkavien, kasvavien ja omistajaa vaihtavien yritysten neuvontapalvelut oltava huippukunnossa. Yrittäjäyden uusi kuva 2020 -hankkeessa esille tulleissa nuorten mielipiteissä korostuvat neuvontapalveluiden näkymättömyys ja neuvontapalveluiden tarjoajien passiivisuus. Neuvontapalveluita tarjoavien tahojen ensisijainen rooli ei mielipiteiden mukaan ole vastata, kun kysytään vaan aktiivisesti kertoa ja palvella. Erityisneuvontapalveluita, esimerkiksi yrityksen perustamiseksi, on vaikea saada, kun opastusta tarvitsevat eivät aina osaa kysyä oikeita kysymyksiä (vastauksia toki saavat, mutta..) asiaan liittyen. Tietoa rahoituksesta tarvitaan myös lisää. Lisäksi neuvontapalveluita voisi tuotteistaa lisää, esimerkiksi yrityksen elinkaarivaiheen mukaan siten, siten että palveluita saisi yhdeltä 'luukulta', eikä tarvitsisi hakea neuvoja rahoitukseen, työsuojeluun, verotukseen tms. eri paikoista.

Arvopohjainen yhteistyö yrittäjäyden edistämässä

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa juuri päätynyt ARVOPRO-hanke (<http://www.tukkk.fi/tutu/projektit.asp>) pyrki löytämään Turun ja Vakka-Suomen seutukuntien kunnista eri tekijöiden ja etenkin arvopohjan suhteen samantyyppisiä kuntia, jotka muodostavat ns. arvoperheitä sekä peruskuntaklusterin. Näkökulmana oli muun muassa elinkeinopolitiikka sekä yrittäjäyys ja yritystoiminta. Arvoperheiden muodostamiseen otettiin asioina mukaan mm. yrittäjäyden esteet, mahdollisuudet sekä yritystoiminta 2010, koska nämä asioina hyvinkin voimakkaasti vaikuttavat yritystoiminnan ja elinkeinojen kilpailukykyyn kunnissa. Tiettyyn arvoperheeseen kuuluvien kuntien on lähtökohdiltaan hedelmällistä tehdä elinkeinoasioissa ja yrittäjäyden edistämässä yhteistyötä.

ARVOPRO-hankkeessa muodostettiin seuraavat yrittäjyyden arvoperheet (tähän on otettu mukaan vain Turun seutukunnan kunnat):

Yrittäjyyden esteiden arvoperheitä:

1. *Arvoperhe:* Yrittäjyyden asenneilmapiiriä parantamaan:
Kaarina, Lieto, Mynämäki (v. 2005 Turun seutukuntaan), Naantali, Paimio, Raisio, Rusko, Turku, Vahto
2. *Arvoperhe:* Rahoituksen hankkiminen yritysten syntymistä tukemaan:
Lieto, Merimasku, Naantali, Nousiainen, Paimio, Rymättylä, Velkua
3. *Arvoperhe:* Kunnan imagoa ja markkinointia kehittämään:
Kaarina*, Lemu, Lieto*, Masku, Merimasku*, Naantali*, Nousiainen*, Paimio, Piikkiö
*Yrittäjien houkuttelemisen yleisen markkinoinnin lisäksi
4. *Arvoperhe:* Maankäyttöä ja kaavoitusta kehittämään:
Masku, Merimasku, Nousiainen, Piikkiö, Rusko
5. *Arvoperhe:* Yritystontteja ja -alueiden tarjontaa kehittämään:
Askainen, Lemu, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Piikkiö, Raisio, Vahto, Velkua
6. *Arvoperhe:* Yrityksille toimitiloja järjestämään:
Kaarina, Lemu, Masku, Merimasku, Mynämäki, Paimio, Raisio, Velkua
7. *Arvoperhe:* Liikenneyhteyksiä parantamaan:
Lieto, Masku, Naantali, Nousiainen, Piikkiö, Rymättylä, Turku, Vahto, Velkua
8. *Arvoperhe:* Ammattitaitoista työvoimaa hankkimaan:
Mynämäki, Paimio, Velkua

Yrittäjyyden uusiin mahdollisuuksiin perustuva arvoperheluokittelu:

1. *Arvoperhe:* Hyvinvointipalvelualan yrittäjyyttä kehittämään:
Kaarina, Masku, Merimasku, Mynämäki, Naantali, Paimio, Piikkiö, Raisio, Rusko,
2. *Arvoperhe:* Muita palveluja kehittämään:
Kaarina, Lemu, Masku, Mynämäki, Turku,
3. *Arvoperhe:* Perinteistä teollisuutta kehittämään (ml. alihankinta):
Kaarina, Lemu, Mynämäki, Naantali, Nousiainen,
4. *Arvoperhe:* Matkailua edistämään (ml. hotelli- ja ravintolatoiminta, elämys- ja luontomatkailu, luonnon hyväksikäyttö):
Askainen, Merimasku, Nousiainen, Raisio, Rymättylä, Velkua

5. *Arvoperhe*: Maatalouden erikoistumista ja jatkojalostusta edistämään:
Mynämäki, Nousiainen, Paimio, Vahto
6. *Arvoperhe*: ICT-alan yrittäjyyttä edistämään:
Askainen, Lemu, Vahto, Velkua
7. *Arvoperhe*: Pienteollisuutta ja -yrittäjyyttä edistämään (ml. kädentaidot, pienleipomot ym.):
Kaarina, Lemu, Mynämäki, Turku, Velkua

Yritystoiminta kunnissa vuonna 2010 arvoperheluokittelu:

1. *Logistiikkaperhe* (kokoonpano-, varastointi- ja kuljetustyö, satama)
Lemu, Lieto, Naantali, Raisio, Rusko, Vahto
2. *Palveluperhe* (hyvinvointi- ja muu palveluala)
Lemu, Masku, Merimasku, Naantali, Nousiainen, Piikkiö, Raisio, Rusko, Velkua
3. *Laiyperhe* (meri-, laiva- ja veneteollisuus sekä alihankinta)
Lieto, Mynämäki, Turku,
4. *Elintarvikeperhe* (jalostus)
Raisio, Turku
5. *Perinteinen teollisuusperhe* (ml. metalli- ja ah-teollisuus)
Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Paimio, Raisio, Turku,
6. *Matkailuperhe* (ml. hotelli- ja ravintolatoiminta, elämys- ja luontomatkailu, luonnon hyväksikäyttö)
Askainen, Mynämäki, Naantali, Rymättylä, Velkua
7. *Erikoismaatalousperhe* (erikoistuminen, jatkojalostus)
Kaarina, Mynämäki, Nousiainen, Piikkiö, Vahto
8. *Uuden teknologian perhe* (ml. ICT-ala)
Askainen, Kaarina, Merimasku, Nousiainen, Raisio, Turku
9. *Kaupankäyntiperhe*
Mynämäki, Nousiainen, Paimio, Rusko
10. *Ajoneuvoperhe* (ajoneuvoklusteri, autokori, raskaan kaluston ah, huolto ja maahan-
tuonti)
Lieto, Vahto
11. *Pienyritysperhe* (ml. kädentaidot, pienleipomot, puusepänteollisuus ym.)
Kaarina, Masku, Nousiainen, Velkua

Yrittäjyyden esteiden, uusien mahdollisuuksien sekä yritystoiminnan 2010 arvoperheluokittelun pohjalta ARVOPRO-hankkeessa muodostettiin myös *ns. yrittäjyyden yhteinen perusarvo-*

perhe, johon valittiin mukaan kunnat, jotka esiintyivät kaikissa em. arvoperheissä. Seuraavat Turun seutukunnan 11 kuntaa ovat mukana yrittäjyyden perusarvoperheessä: Kaarina, Lemu, Masku, Merimasku, Mynämäki (v. 2005 Turun seutukuntaan), Naantali, Nousiainen, Paimio, Raisio, Turku ja Velkua. Näillä kunnilla on ARVOPRO-hankkeen luokittelun mukaan hyvät lähtökohdat, yhteinen tausta ja nimittäjät syventää yrittäjyyden edistämisyhteistyötä.

Rahoitusinstrumenttien kehittämistä

TAD Centre voisi olla perustamassa ns. *Yrittäjyyden tukisäätiötä*, johon voisi liittyä pankkeja ja vakuutusyhtiöitä tms. Säätiölle kertyisi eri pankkitilien kautta rahaa. Pankeissa olisi tuotevalikoimassaan esim. yrittäjyyden tukitili, johon yrittäjyyttä arvossa pitävät henkilöt tai mieluummin yrittäjät ja yritykset voisivat tallettaa omia varojaan tai käyttää kyseistä tilimuotoa laskutustilinä. Tilin korosta osa menisi kartuttamaan Yrittäjyyden tukisäätiön rahastoa, joka sitten kertyneillä varoilla tukisi uutta yrittäjyyttä, nimenomaan sellaisia innovatiivisia yritysideoita, joiden on vaikea saada rahoitusta tämänhetkisiltä julkisilta rahoituslähteiltä. Tavoitteena olisi siis uusien ideoiden löytäminen sekä sellaisen yrittäjyyden tukeminen, joka ei täytä ns. 'virallisten' tukimuotojen kriteereitä.

Uusien yritysmuotojen kehittäminen

Erilaisten yhteisöllisten yrittäjyyden, kimppayrittäjyyden muotojen samoin kuin osapäiväyrittämisen (tyyliin puoli vuotta yrittäjänä ja puoli vuotta virastossa töissä) kehittäminen voisi lisätä yrittäjyydestä kiinnostuneiden määrää. Samalla tavalla, kun on olemassa tietyn toimialan tai klusterin yrityshautomoja, voisi olla myös alkavan yrittäjän yrittäjänä kasvamista tukevia yrittäjähautomoja esimerkiksi yrittäjäjärjestöjen, korkeakoulujen, oppilaitosten tms. yhteydessä.

Uuden yrittäjyyden edistäminen voi olla myös olemassa olevan yrittäjyyden edistämistä

Olisi hyvä tukea jo olemassa olevia yrityksiä, sellaisia joilla on selkeästi kasvumahdollisuuksia, mutta jotka eivät halua kasvaa perinteisellä tavalla esim. investoimalla ihmisiin ja/tai koneisiin. Tällaisten yritysten ja yrittäjien arvoilmastoa sekä konkreettista toimintaa tulisi tukea verkottumaan muiden yritysten kanssa, ulkoistamaan toimintojaan, tarjoamaan uusia mahdollisuuksia omille työntekijöilleen tai rekrytoitaville henkilöille lähteä yrittämään. Tällainen potentiaalinen

kasvuyritys voisi olla tyytyväinen em. tyyppisestä kasvusta, joka joustavammin huomioi esim. suhdanteet.

Yritysten osallistuminen yrittäjyyden edistämisen talkoisiin

Yrittäjyyden edistämistahojen rahoitukseen pitää saada osarahoitusta myös yrityksiltä (isot ja keskisuuret yritykset). Ongelmana Suomessa on yrittäjien eläköityminen, jolloin yrittäjyyden jatkosta huolehtiminen pitäisi olla kaikkien tahojen yhteinen asia. Rahoittajayritykset voisivat täten liputtaa yrittäjyyden puolesta, ja tämä tuo kansalaisille signaalia siitä, että yrittäjyys on tärkeää ja toivottavaa. Tällainen julkisuus ja 'mainonta' lisäisi myös yrityksen tunnettuutta, jolloin rahoitusosuus voitaisiin nähdä rahoittajayrityksessä markkinointikuluna.

'Neljän tuulen' yrittäjyyden edistäminen

Yrittäjyyden edistämisen vaikuttavuus voisi parantua, jos yrittäjyyden edistämiseen osallistuisi saumattomasti yrittäjyyden konkareita, jotka olisivat myös ns. kolmannen iän edustajia (eläkkeellä olevia yrittäjiä tai varttuneita sukupolvenvaihdosta juuri tekeviä yrittäjiä), yrittäjyyden edistäjätahojen edustajia, perusopetusta antavien ja ammattiin valmistavien oppilaitosten sekä median edustajia. Tällainen edistämisen yhteistyö ja verkosto toisi yrittäjyyden edistämiseen vaikuttavuutta, asiantuntemusta, rakennetta, pysyvyyttä ja näkyvyyttä sekä välittäisi yrittäjyyden hyvää sanomaa ja esikuvia kansalaisille. Voisi se myös saattaa yhteen potentiaalisen yrittäjän sekä sukupolvenvaihdosyrittäjän, jos jatkajaa omalle yritykselle ei ole löytynyt.

'Rokotusta' yrittäjyyteen yrittäjyyden konkareilta

Edelliseenkin kohtaan viitaten, seudullamme on pätevää yrittäjyyden resurssia, jota ei käytetä riittävästi, nimittäin yrittäjyyden konkareita esimerkiksi Ilpon akatemiasta. Heidät pitäisi saada 'hyötykäyttöön' esimerkiksi siten, että parikymmentä konkaria voisivat tehdä 'lähetystyötä' eri tason oppilaitoksissa ja toimisivat yrittäjyyden sanansaattajina vuosikursseilla ja luokilla, joilla ammatinvalinnan kysymykset ovat akuutteja. Tätä kautta voitaisiin saavuttaa parin vuoden aikana jopa tuhansia nuoria ja saada heidät 'rokotettua' yrittäjyyteen.

Yrittäjyyden informaattikko

Yrittäjyyden informaattikko yrityksen eri kasvuvaiheisiin: Yrittäjyydestä on usein hankalaa saada relevanttia tietoa, tieto on hajallaan, eikä tietoa tarvitseva aina tiedä keneltä mitään asiaa pitää kysyä, miten asiaa kysyy tai ylipäättään henkilö ei tiedä, mitä kysyy. Yrittäjyyden ja yrittäjien neuvonta on yrityksen perustamista lukuun ottamatta järjestetty toiminnoittain, kuten yritysrahoitus, työsuojelu, verotus jne. Em. toiminnot ovat monimutkaisia, mutta tietystä määrin voitaisiin järjestää neuvonta enemmän toiminnallisuuden pohjalta esimerkiksi yrityksen elinkaarivaiheen mukaan. Olisi pre -yrittäjyyden informaattikko, kasvuyrityksen informaattikko jne., joka tietäisi laajemmin yrityksen tiettyyn vaiheeseen liittyvistä ongelmista. Yrittäjyyden elinkaarivaiheisiin perehtynyt informaattikko voisi antaa yrittäjän ja yrittäjyyden kasvun ongelmiin ratkaisu- ja sparrausapua yhdestä osoitteesta. Sijointipaikka tällaiselle henkilölle voisi olla nykyisistä 'virastoista' mikä tahansa, kunhan kaikille olisi selvää, että missä on tämän tai tämän yrittämisen vaiheen tietäjä.

Aktiivinen tiedotustoiminta

Hyvää yrittäjyyttä edistävää toimintaa olisi Ilta-Sanomien tyyppisen yrittäjyyden iltalehden toimittaminen. Lehteä voitaisiin myydä esim. kauppojen, R-kioskien, huoltoasemien tms. kautta. Lehti käsittelisi vain yrittäjyyteen ja yrittämiseen liittyviä positiivisia lööppejä ja antaisi lukijoille ideoita omaankin yrittäjyyden suunnitteluun. Tähän hommaan tarvitaan toki toimitajakuntaa töihin. Jokin nykyisistä ns. 'lööppilehdistä' voisi laajentaa toimintaansa erityisesti yrittäjyyden suuntaan.

Lisäksi voitaisiin tuottaa televisioon 'yrittäjyyden välipaloja'. Nämä välipalat voisivat olla esim. 10 minuuttia kestäviä paikallis-TV:ssä esitettäviä tietoiskunomaisia ohjelmia, joiden kautta voitaisiin kansalaisille tarjota hyviä esikuvia yrittämisestä yrittäjien itsensä kertomina.

Edelleen koska näyttää siltä, että suomalainen yrittäjyyden ajattelu virallisissa tahoissa on rajoittavaa, eikä avartavaa (vrt. Finnveran avaimenreikä-mainos – siis seula, josta vain harvat pääsevät lävitse; toisaalta korostetaan yrittäjyysominaisuuksien tärkeyttä jne.), tulisi esimerkiksi TAD Centren viljellä aktiivisesti kansalaisiin päin kannustavaa ja yrittäjyyden tarjoamia mahdollisuuksia –tukevaa ajattelua. Tätä yrittäjyyden hyvää sanomaa voisi viedä eteenpäin esim. Turun ammattikorkeakoulun, joka talouteen lähetettävän tiedotuslehden tyyppinen Positiivinen TAD – yrittämisen onneksi –tiedotuslehti.

Tänään yrittäjäksi -päivä

Tänään minusta tulee yrittäjä –päivät: Yrityksen fyysinen perustaminen ei ole kovin vaikeaa. Tarvitaan vain hieman neuvoja sekä konkreettista apua paperitöissä. Vakuutusyhtiö tai pankki voisi auttaa henkilöä perustamaan oman yrityksen (paperit, luvat ja ilmoitukset), tyyliin: Tee se tänään - tule meille sellaisena kuin olet – ja 'talosta' lähtiessä olet jo yrittäjä.

Yrittäjyyden koeaika -ajattelu

Ihmisen on ylipäätään vaikea tehdä suuria päätöksiä, puhumattakaan koko tulevan elämänsä laajuudessa tai pituiseksi ajaksi. Yrittäjyyden saralla voitaisiin miettiä ratkaisua, jossa päätös yrittäjäksi ryhtymiselle koskisi vain pientä aikaa tulevaisuuteen, ei koko elämän mittaisena päätöksenä. Henkilö voisi päättää ryhtyä yrittäjäksi esim. vain vuoden 'koeajaksi' ja sitten katsoa, onko 'homma' häntä varten. Koeajan aikana henkilöllä olisi mahdollisuus saada myös työttömyyskorvausta, jos hänellä olisi vain vähän yrittäjän töitä. Edelleen koeajan päättyessä henkilö voisi päättää verotetaanko hänen saamansa tulot yritystulona vaiko työtulona ts. riippuen siitä, jatkuuko yritystoiminta varsinaisena yritystoimintana tämän jälkeen vai ei. Tarvittaisiin vain verottajan ja rekisteriviranomaisten hyvää tahtoa; koeyrittäjien rekisteri sekä verohallinnon sisäistä joustavuutta. Esimerkiksi TAD Centre voisi yhdessä yrittäjäjärjestön kanssa viedä tämän tyyppistä ajattelua eteenpäin virkakoneistossa.

Harrastuspiiristä yrittäjyyteen

Suomalaiset harrastavat paljon. Yrittäjäneuvontaa, ohjaamista ja yrittäjyyskoulutusta tulisi ulottaa entistä enemmän eri alojen harrastajien piireihin. Eri alojen harrastajat voivat olla laajasti ottaen yrittäjiä, vain asiakkaat puuttuvat. Käsillä tekijät – muut harrastajat – nuoret – eläkeläiset - heille yrittäjyyskoulutusta ja yrityksiä pystyyn!

'Kolmannen iän' yrittäjyyden edistäminen

Ns. kolmas ikä henkilön jäädessä eläkkeelle merkitsee nykyisin ihmiselle hyvinkin aktiivista aikaa. Ihmiset ovat virkeitä ja terveempiä jäädessään eläkkeelle. He voivat eläkkeelle päästyään aloittaa opiskelun tai vaikka perustaa yrityksen. 'Kolmas ikäisten' uudenlainen yrittäjyys voi lähitulevaisuudessa olla hyvinkin merkittävää.

Kansalaisten 'kevyttä' kuulemista

Vuosittaiset kirjoituskilpailut: Esim. yrittäjäjärjestöjen tuella voitaisiin saada vuosittain 50 yrittäjää kirjoittamaan omasta yrittäjyyden arjestaan, sen hyvistä ja huonoista puolista sekä heidän yrittäjyyteen liittyvistä tulevaisuuden näkemyksistään, peloistaan tms. Samoin koululaiset ja opiskelijat kirjoittaisivat yrittäjyydestä ajatuksiaan, kokemuksiaan, näkemyksiään tms.. Kirjoituskilpailussa voitaisiin jakaa palkintojakin. Kirjoituskilpailujen aineistojen vertailu voisi tuoda lisäarvoa yrittäjyyden edistämiseen. Vertailun kautta voidaan nähdä, missä määrin yrittäjien ja muiden kansalaisten näkemykset kohtaavat toisensa ja saadaan kirjoittajilta tietoa, ajatuksia ja näkemyksiä siitä, minkä tyyppistä tukea ja toimenpiteitä tässä ajassa tarvitaan yrittäjyyden edistämiseksi.

Yritysten- ja kouluyhteistyön tukeminen

Tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä koulujen ja yrittäjien välillä. Ei pelkästään TET-jaksoa (työelämään tutustuminen), vaan pitkäaikaista yhteistyötä, yrittäjien konkreettista auttamista esim. markkinointikirjeiden jakoa, asiakastyytyväisyysmittauslomakkeiden jakoa, yrityksen tilojen pientä siivousta tai paperien järjestelyä, tiedon hankintaa, esitteiden suunnittelua ja muutakin piirustus, kirjoitus ym. apua. Tietyn oppilaitoksen, luokan ja opettajan tulisi sitoutua pitkäaikaiseen ja paikalliseen yhteistyöhön yrittäjän kanssa. Yrityksissä on varmaan tehtäviä, joita esim. nuori osaa, saa ja voi tehdä! Kunnatkin voisivat tukea tämän tyyppistä toimintaa jollain tavalla. Kouluille tämä olisi enemmän yritteliäisyyden koulutusta. Oppilaat voisivat perustaa ihan oikean yrityksen tekemään yrittäjiä auttavaa työtä (esim. Oy Vaisaaren koulun yrittäjän apu Ab).

Edelleen kouluihin voitaisiin kouluttaa tai perehdyttää ns. 'yrittäjyyden muutosagentteja'. Nämä muutosagentit voisivat olla myös oppilaita. Muutosagenttien tehtävänä voisi olla esim. yhteydenpito paikallisiin yrittäjäyhdistyksiin sekä alueen yrittäjiin, neuvoa ja auttaa muita oppilaita yrittäjyyden tutuksi tekemisessä sekä 'haistella' yritysideoita omassa ympäristössään.

Yrittäjyyden edistäminen kouluissa

Yrittäjien, eri edistäjätahojen, verottajan, pankkien ym. tahojen edustajien tulisi heidän normaaleihin tehtäviinsä kuuluvana toimintana käydä sekä perus- että ammattiin valmistavissa kouluissa kertomassa näkökulmastaan yrittäjyyden ilosanomaa. Julkisten tahojen tulisi korvata

yrittäjille osallistumisesta tämän tyyppiseen toimintaan, sillä yrittäjiltä jää kassatuloa saamatta varsinaisesta yritystoiminnasta käydessään kouluissa kertomassa yrittäjyydestä.

Opettajat kiertoon

Jos kerran peruskouluissa ei saa riittävästi yrittäjyydestä tietoa, niin voitaisiin tehdä niin, että kaupallisten oppilaitosten opettajat opettavat muutaman tunnin kuukaudessa yläasteilla ja lukioissa yritystoimintaa ja yrittäjyyttä ja vastaavasti lukioiden opettajat preppaavat kaupallisten oppilaitosten oppilaita pohjaltaan huonoiksi jääneissä 'peruskouluaineissa' (äidinkieli, matematiikka jne.). Kysymys olisi tavallaan opettajien työnkierrosta. Tämän tyyppinen toiminta ei välttämättä edes maksa paljoa. Se myös toisi vaihtelua opettajille ja tieto yrittäjyydestä leviäisi.

'Heimoneuvontaa' yrittäjyyden edistämiseen

Yrittäjyysneuvonnasta puuttuu yhteisöllisyys. Varsinkin nuoret arvostavat yhteisöllisyyttä. Yleensä neuvonta on asetelmaltaan neuvoja / edistäjätahon edustaja – asiakas. Voisi olla toisinkin: 2-3 potentiaalista yrittäjää, joilla on suunnitteilla samantyyppistä yritystoimintaa tai idea, mutta jotka eivät suoraan kilpaile tai sitten toisaalta voivat perustaa yhdessäkin yrityksen, jolloin neuvojan rooli olisi ikään kuin 'naimakaupan valmistelija'. Neuvojan kanssa voisi toimia pienryhmäneuvonnassa myös esim. Ilpon Akatemian konkariyrittäjä tai muu yrittäjä.

Yrittäjäpersoonan kasvua ja ammatillista valmentamista

Yrittämisen edistäminen ei ole yritystoiminnan tukemista, vaan ammatillista valmentamista ja uskon vahvistamista. Professori Ted Fuller Durham Universitystä (UK) kysyi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen järjestämässä Vision Week 2002 –seminaarissa: What is the difference between corporate business and owner managed business? (~Miten eroaa yrityksen liiketoiminta omistajavetoisesta yritystoiminnasta?) The answer was: Corporate business is economic and owner managed business is personal (~Yrityksen liiketoiminta on taloudellista ja omistajavetoinen yritystoiminta on henkilökohtaista toimintaa) Tässä valossa voidaan kysyä, miksi sitten yrittäjyyden edistäminen näyttää olevan enemmän luonteeltaan taloudellista toimintaa painottavaa ja tukiin pohjautuvaa kuin henkilön kasvuun ja kehittymiseen tähtäävää? Tälläkin saralla TAD Centre voisi olla edelläkävijän roolissa.

Ihmisten persoonallisuuden ja laadun huomioiminen tärkeää yrittäjyyden edistämässä

Väestössä voidaan nähdä keskimäärin vakioinen määrä tietyn tyyppisiä, ns. perinteisen yrittäjäprofiilin mukaisia ihmisiä, jotka perustavat yrityksen olosuhteista ja tuesta riippumatta (kulttuurisia eroja tietenkin on jonkin verran). Valtaosa ihmisistä ei kuitenkaan ole perinteisen 'kovan' yrittäjätyypin mukaisia ihmisiä, vaan tällaiset ihmiset tarvitsevat tukea yrittäjäksi ryhtymisessä enemmän kuin em. perinteisen profiilin mukaiset ihmiset. Yrittäjyyttä ja 'yrittäjäksi ryhtymisen tunnuslukuja' ei saada Suomessa paremmiksi, ellemmme saa muita kuin perinteisen yrittäjäprofiilin mukaiseen persoonallisuusryhmään kuuluvia ihmisiä ryhtymään yrittäjiksi. Yrittäjyyden edistämistoimien ja sanomien tulee huomioida myös näitä ihmisten laadun eroja samalla tavoin kuin erilainen yrittäjyyskin tarvitsee erilaista yrittäjyyden edistämistä.

Perheyrittäjämäistä edistämistä

Perheyrietykset ovat tutkimusten mukaan kilpailukykyisempiä kuin muut yritykset (esim. Heinonen toim. 2003). Perheyrietysten kilpailukykyä on selitetty eri tutkimuksissa useilla tekijöillä. Usein hyvän taloudellisen tilanteen taustalta löytyy harmoninen yrittäjäperhe, jolla ei ole merkittävästi perheen sisäisiä erimielisyyksiä ja yrityksen sekä perheen sisäinen työnjako ja roolit ovat selkeästi määritelty perheenjäsenten kesken.

Perheyrietyksessä perhe nähdään osana yritystoimintaa, ei irrallisena tai sille vastakkaisena ulottuvuutena. Yrittäjyyden edistämisen tulisi olla tämänsuuntaista toimintaa: yhteistä arvomaailmaa ja sitoutumista edistävää, selkeää työnjakoa, yrittäjäksi aikovan lähipiirin ja perheen tukemista ja mukaanottoa sekä yrittäjyyden 'spirittiä' eteenpäin vievää. Yrittäjyyden edistämisen tukimuodot voisivat täten selkeästi kohdentua jollain tavoin esim. perheen palvelutarpeiden alueelle sillä yrittäjyyden esteitä on muuallakin kuin pelkästään yrittäjyyden alueella. Tämän tyyppinen edistäminen voisi tuoda lisäarvoa yrittäjyyden edistämiseen.

Yrittäjyyden 'holistinen' edistäminen

Yrittäjyyden edistämässä harvoin yksittäinen tekijä tai taho saa aikaan haluttua muutosta ja kehitystä yksin. Tarvitaan yrittäjyyden 'holistista' eli kokonaisvaltaista edistämistä, joka edellyttää monen tahon monenlaista panosta ja tukea. Kysymys voisi kuulua, onko 'hoitoketjun' työnjako ja roolit kunnossa ts. mikä on koulujen, kodin, yhteiskunnan, edistäjätahojen, viran-

omaisten sekä yrittäjien rooli yrittäjyyden edistämässä? Näiden kaikkien tahojen edustajat pitäisi saada yhteisen pöydän ääreen yrittäjyyden edistämistalkoisiin.

Yrittäjyyden 'coaching'

Perinteinen ja nykyinen management-mainen ote yrittäjyyden edistämässä on luonut rakenteita, jotka sinällään ovat tarpeellisia, mutta niitä on jo tarpeeksi. Yrittäjyyden edistäminen tarvitsee rakenteiden lisäksi 'coachaamista', joka on luonteeltaan vierihoitoa, läheistukea, aidosti ihmisen laadun huomioimista yrittäjyyden edistämässä sekä pitkäkestoista aina 'päiväkodista hautaan asti'. Tämän tyyppiseen yrittäjyyden edistämiseen kuuluu mm. mestari-oppipoika-mallin laajempi soveltaminen polulla yrittäjyyteen, yrittäjyyden 'coachina' ex-yrittäjä, ex-yritysjohtaja koko yrittäjyyden alkutaipaleen ajan, käytäntöpainotteiset yrittäjyysopinnot sekä näyttötutkinnot. Tällä alueella on vielä paljon tehtävää. Voisi olla myös niin, että esim. julkisen tahon edistäjät hoitaisivat management-tyyppisen edistämisen ja leadership-tyyppiset edistämispalvelut hankittaisiin ostopalveluina.

Yrittäjyyden edistämisen satsauksia vieraan palveluksessa oleville

Yrittäjyyden edistämistoimet voivat tuottaa hyviä tuloksia myös silloin, kun kehitetään vieraan palveluksessa oleville henkilöille soveltuvia yrittäjyyteen kannustavia tuotteita.

Lähdeluettelo

(Hankkeessa pidettyjen tilaisuuksien tuotosten lisäksi)

- Arenius, Pia & Autio, Erkko (2000) GEM Global Entrepreneurship 2000 Monitor. Finnish Executive Report: Espoo 2000.
- Arenius, Pia & Autio, Erkko & Kovalainen, Anne & Reynolds, Paul D. (2001) GEM Global Entrepreneurship 2001 Monitor. Finnish Executive Report: Espoo 2001.
- Arenius, Pia & Autio, Erkko & Kovalainen, Anne & Reynolds, Paul D. (2002) GEM Global Entrepreneurship 2002 Monitor. Lehdistötiedote 13.11.2002.
- Arenius, Pia & Autio, Erkko & Kovalainen, Anne (2003) GEM Global Entrepreneurship 2003 Monitor. 2003 Finland Executive Summary: Espoo 2004.
- Hallituksen yrittäjyysuhanke 2000-2003. Kauppa- ja teollisuusministeriö.
- Heinonen, Jarna toim. (2003) Quo Vadis, suomalainen perheyrittäjyys. Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutti. Kirjapaino Grafia Oy: Turku.
- Hietanen, Olli & Kaskinen, Juha & Takala, Anu (2002) KEKETU-verkostoanalyysi. Seudulliset strategiset verkostot innovaatiotekijöinä ja sosiaalisena pääomana. Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu-julkaisu 1/2002.
- Hildén, Riitta (2002) Läpi harmaan kiven. Ekonomi-lehti 2/2002.
- Hirvonen, Timo toim. (2002) Seutujen hyväksi – kuntien parhaaksi? Suomen Kuntaliitto. Acta nro 146: Helsinki.
- Holm, Pasi (2000) Yrittäjäksi ryhtymisen taloudelliset kannustimet. ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Keskusteluaiheita numero 708/2000.
- Huovari, J. & Kangasharju, A. & Alanen, A. (2001) Alueiden kilpailukyky. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja nro 176: Helsinki.
- Huuskonen, Visa (1992) Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulu. Sarja A-2: Turku.
- Hyrsky, Kimmo (2002) Riitta Hildénin toimittamassa artikkelissa Läpi harmaan kiven. Ekonomi-lehti 2/2002.
- Hyrsky, Kimmo & Lipponen, Hannu (2004) Yrittäjyyskatsaus. KTM Julkaisuja 18/2004. Elinkeino-osasto.
- Jylhä, Eila & Paasio, Antti & Strömmer, Riitta (2000) Menestyvä yritys. Edita: Helsinki 2000.
- Katajamäki, Hannu (2000) Laadun ja uskalluksen maaseutu. Teoksessa: 14 näkökulmaa alueelliseen kehittämiseen: Seinäjoen I aluekehitysseminaarin julkaisu. Kurki, Sami & Linnamaa, Reija & Sotarauta, Markku. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Sente-julkaisu 5/2000.

- Koiranen, Matti (1993) Ole yrittäjä. Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. TT-Kustannustieto Oy: Tampere.
- Koiranen, M. & Peltonen, M. (1995) Yrittäjyyskasvatus. Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Konetuumat: Tampere.
- Kyrö, Paula (1998) Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. WSOY Juva.
- Luukka, Teemu (2003) Harteilla Suomen tulevaisuus. Helsingin Sanomat 7.9.2003, D 5-6.
- Marjomaa, Päivi (2002) Suomi tarvitsee lisää yrittäjiä. Turun Sanomien talousliite 26.11.2002.
- Paajanen, Pekka (2000) Yrittäjyyskasvattaja. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Lisensiaattitutkimus. Julkaisuja nro 123/2000.
- Passila, Esko (2002) Minne menet yrittäjyys. Economic Trends –lehti 1/2002, 30-33.
- Sotarauta, Markku & Mustikkamäki, Nina & Linnamaa, Reija (2001) Alueet uusien haasteiden edessä. Teoksessa: Alueiden kilpailukyvyn kahdeksan elementtiä, toim. Sotarauta, Markku & Mustikkamäki, Nina, 13-20. Suomen Kuntaliitto. ACTA nro 137.
- Suomen aluekehittämisstrategia 2013 (2003) Aluekehittämisstrategia-työryhmän mietintö. Sisäasiainministeriön julkaisu 10/2003: Helsinki.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2002. Tilastokeskus. Karisto Oy: Hämeenlinna.
- Varsinais-Suomen Yrittäjä –lehti, kesäkuu 6-8/2004, s.1.
- Wilenius, Markku (2004) Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Sitran julkaisusarja 266. Edita Prima Oy: Helsinki.

Liitteet

Liite 1. TAD-väen koulutuspäivän ohjelma 1.3.2001 sekä ennakkotehtävä

Yrittäjyyden uusi kuva 2020: TADin ja Generaattorin henkilöstön koulutuspäivä

Ajankohta: torstai 1.3.2001 klo 9-15.45 (aamupala kello 8.30-9.00)

Paikka: Park Hotel, Rauhankatu 1 (takapihalla parkkitilaa)

Osallistujat: noin 18 henkilöä TADista, Generaattorista sekä Tutusta

Koulutuspäivän tavoitteet:

1. Päättävöitteenä on motioida osallistujia sitoutumaan yhteiseen hankkeeseemme, joka tarkoittaa käytännössä mm. seuraavien asioiden käsittelyä:
  - Hankkeen idean, lähtökohtien, tavoitteiden, vaikutusten sekä prosessien läpikäyntiä keskustelemalla.
  - Vuorovaikutuksen avulla synnyttää yhteinen näkemys hankkeen positiivisista vaikutuksista ja käytännön ongelmista.
  - Luoda uskoa onnistumiseen miettimällä yhdessä, miten vaikeudet ja ongelmat voitetaan
  - sekä keskustella ja tarkentaa hankkeen toteutussuunnitelmaa.
2. Lisäksi päivä tutustuttaa osallistujat tulevaisuustyöskentelyn menetelmiin sekä antaa tulevaisuuden hallinnan työkaluja kunkin oman työn tekemiseen.
3. Pyrkii herättämään ajatuksia siitä, miten TAD ja Generaattori voisivat paremmin edistään seutukunnan yrittäjyyttä tämän hankkeen avulla.

Sisältö:

Koulutuspäivää varten tehtävä kirjallinen ennakkotehtävä: Ennakkoon jaettavan materiaalin pohjalta, yksilötehtävänä on arvioida Turun seutukunnan yrittäjyysilmapiiriä ja liiketoimintaympäristöä eri skenaarioiden näkökulmasta. Ennakointitehtävän huolellinen suorittaminen auttaa tuloksekasta työtä itse koulutuspäivänä.

1.3.2001 Lähiopetuksen sisältö:

8.30-9.00 *Aamupala*

9.00-9.15 *Ilpon puheenvuoro/tervetuliaissanat*

9.15-10.00 *Tiimien muodostaminen sekä aivojen lämmitystä*
Timo Nurmi

10.00-10.20 *Lyhyt katsaus tulevaisuusajatteluun sekä –työskentelyyn*
Markku Wilenius

10.20-10.50 *Megatrendit ja heikot signaalit*
Mahdollisia seutukuntaa koskevia tulevaisuuden välähdyksiä
Jari Kaivo-oja

11.00-11.30 *Yrittäjyyden Uusi Kuva 2020-hankkeen idea, lähtökohdat, tavoitteet, vaikutukset sekä prosessi*
Timo Nurmi

11.30-12.15 *Kirjallisen esitehtävän purkaminen*

12.15-13.00 *Lounas*

13.00-15.00 *Skenaariotyöskentelyä ryhmissä*

15.00-15.45 *Päivän yhteenveto/loppukeskustelu mm. seuraavista asioista:*

- Millä tavoin muut TADi- ja Generaattorilaiset kuin ohjausryhmäläiset voivat olla hankkeessa mukana ts. ketkä olisivat valmiit sitoutumaan fasilitaattoreiksi kick-off päivään sekä muuhunkin jatkotyöskentelyyn?
- Mitkä tahot tai henkilöt voisivat olla hankkeen kannalta tärkeitä sidosryhmiä/toimijoita projektimme II-vaiheessa?

Ennakkotehtävä TAD Centren ja Generaattorin henkilöstön koulutukseen ja skenaariopäivään torstaina 1.3.2001 osallistuville

Nimi: _____
 Osoite: _____
 Tehtäväsi TADissa tai Generaattorissa: _____
 Puhelinnumero: _____
 Fax: _____
 E-mail: _____

Ennakkotehtävän kuvaus:

Mieti omien henkilökohtaisten kokemustesi ja arvioittesi perusteella seuraavia kysymysosioita 1, 2, 3 ja 4 ennen työskentelypäiväämme torstaina 1.3.2001. Ennakkotehtävän aikajänne käsittää vuodet 2001-2010. Koulutuspäivämme aikana ja annin avulla pidennämme tarkastelumme aikaperspektiiviä aina vuoteen 2020. PS. tämä vuosi on yhteisen Yrittäjyyden uusi kuva -hankkeemme ajallinen ulottuvuus.

Ole hyvä ja merkitse mielestäsi tärkeimmät Turun Seutukunnan yrittäjyysilmapiiriin ja liiketoiminta-ympäristöön vaikuttavat asiat ranskalaisin viivoin oheiseen kysymyslomakkeeseen. Pyri esittämään jokaiseen kyselyyn osioon ja kohtaan minimissään ainakin yksi tärkeänä pitämäsi Turun Seutukunnan kehittämisen kannalta merkittävä asia. Mielellään pyri listaamaan ainakin 3-4 merkittävää asiaa jokaiseen kohtaan. Keskity vastauksissasi erityisesti omaan vastualueeseesi asiantuntemuksesi pohjalta. Voit käyttää vastauslomakkeesi kumpaakin puolta tarvittaessa.

Palauta omat arviosi minulle alla olevaan osoitteeseen kirjeitse, faksilla tai sähköpostilla viimeistään maanantaiksi 26.2.2001, jotta ehdimme Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa tehdä asiasta yhteenvedon koulutuspäivää varten. Voit myös tuoda vastauksesi Tulevaisuuden tutkimuskeskukseen, jos aikataulusi on kireä. Kun olet vastannut kyselyyn, ota vastauksista itsellesi yksi kopio ja toimita vastauksesi minulle alla olevaan osoitteeseen, niin voimme taata tehokkaan skenaariotyöskentelyprosessin ja strategisen keskustelun laadun tulevan koulutuspäivän yhteydessä.

Ennakointitehtävän huolellinen suorittaminen on tärkeää sillä tekemisiäsi henkilökohtaisia arvioita tarvitaan kehitettäessä ja pohdittaessa erilaisia skenaarioita, strategioita sekä yrittäjyyden

toivottavaa tulevaisuutta Turun Seutukunnalle vuosille 2010-2020. Koulutuspäivän ohjelma sekä muuta tulevaisuustyöskentelyn materiaalia on ohessa. Tervetuloa tekemään tulevaisuutta koulutuksen yhteydessä torstaina 1.3.2001.

Tulevaisuusterveisin

Timo Nurmi, projektipäällikkö

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu

PL 110 (ElectroCity, Tykistökatu 4 D, 3. krs)

20521 TURKU

Puh: (02) 3383 614

Telefax: (02) 2330 755

Email: timo.nurmi@tukkk.fi

LIITTEET 1.3. ohjelma, luettavaa oheismateriaalia

Tehtävä 1. Realistinen seutukuntaskenaario (kaikki ennallaan, business as usual): Arvioi Turun Seutukunnan liiketoimintaympäristön sekä yrittäjyysilmapiirin tulevaa kehitystä vuosina 2001-2010 pyrkien pitämään omat toiveet erossa arvioistasi.

Arvioi, mikä on realistisesti mahdollisista tapahtua Turun Seutukunnan alueella. Arvioi sen perusteella, mihin kehitys on todennäköisimmin johtamassa tulevina vuosina 2001-2010 Turun Seutukunnassa?

- a. Poliittisessa kentässä:
- b. Ympäristöasioiden hoidon kentässä:
- c. Sosiaalisasioiden hoidon kentässä:
- d. Talousasioiden hoidon kentässä:
- e. Teknisten asioiden hoidon ja teknologian kehityksen kentässä:

Tehtävä 2. Tulevaisuudentekijän seutukuntaskenaario (toivottava ja muutoshakuinen): Arvioi Turun Seutukunnan liiketoimintaympäristön sekä yrittäjyysilmapiirin tulevaa kehitystä vuosina 2001-2010, pyrkien hahmottelemaan kehityskulkua, jonka puolesta mielestäsi kannattaisi tehdä työtä.

Tällainen tulevaisuus on tiukasti mahdollisuuksien rajoissa ja samalla mielestäsi toivottava eli sen eteen tehty työ ei ilmeisesti mene hukkaan. Arvioi, mihin kehitys on johtamassa tulevina vuosina 2001-2010 Turun Seutukunnassa, jos seutukunta seuraa tätä tulevaisuudentekijän eli juuri sinun esittämääsi toimintalinjaasi?

- a. Poliittisessa kentässä:
- b. Ympäristöasioiden hoidon kentässä:
- c. Sosiaalisasioiden hoidon kentässä:
- d. Talousasioiden hoidon kentässä:
- e. Teknisten asioiden hoidon ja teknologian kehityksen kentässä:

Tehtävä 3. Uhkakuvien seutukuntaskenaario (ei toivottava): Arvioi Turun Seutukunnan liiketoimintaympäristön sekä yrittäjyysilmapiirin tulevaa kehitystä vuosina 2001-2010 pyrkien hahmottelemaan sellaista kehityskulkua, missä Murphyn lain mukaisesti kaikki, mikä voi mennä pieleen, todella menee pieleen.

Tähän uhkien täyttämään tulevaisuuteen varautuva voi kääntää uhkat mahdollisuuksiksi, mikäli uhkat tiedostetaan riittävän laajasti seutukunnan päätöksentekijöiden joukossa. Arvioi, mihin kehitys on johtamassa tulevina vuosina 2001-2010 Turun seutukunnassa, jos se joutuu kohtaamaan esittämäsi uhkat ja uhkakuvat tulevaisuudessa?

- a. Poliittisessa kentässä:
- b. Ympäristöasioiden hoidon kentässä:
- c. Sosiaalisasioiden hoidon kentässä:
- d. Talousasioiden hoidon kentässä:
- e. Teknisten asioiden hoidon ja teknologian kehityksen kentässä:

Tehtävä 4. Mahdollisuuksiin tarttuvan päätöksentekijän seutukuntaskenaario (yllätyksellinen, innovatiivinen): Arvioi Turun Seutukunnan liiketoimintaympäristön sekä yrittäjyysilmapiirin tulevaa kehitystä vuosina 2001-2010 pyrkien hahmottelemaan kehityskulkua, missä tekninen kehitys ja muu yhteiskunnallinen kehitys tarjoaa uusia mielenkiintoisia mahdollisuuksia seutukunnalle menestykseen. Tähän mahdollisuuksien täyttämään tulevaisuuteen varautuva päättäjä voi toteuttaa mahdollisuudet täysmääräisesti, mikäli todelliset mahdollisuudet tiedostetaan riittävän laajasti seutukunnan päätöksentekijöiden joukossa.

Arvioi, mihin kehitys on johtamassa tulevina vuosina 2001-2010 Turun seutukunnassa, jos seutukunta ymmärtää olemassa olevat uudet mahdollisuudet täysmääräisesti tulevaisuudessa?

- a. Poliittisessa kentässä:
- b. Ympäristöasioiden hoidon kentässä:
- c. Sosiaalisasioiden hoidon kentässä:
- d. Talousasioiden hoidon kentässä:
- e. Teknisten asioiden hoidon ja teknologian kehityksen kentässä:

Liite 2. 4.4.2001 kick off –päivän sisältö

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –tilaisuuden ohjelma:

Aika: keskiviikko 4.4.2001 klo 13-19

Paikka: Turun kauppakorkeakoulun juhlasali, Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku

Osallistujat: noin 50 henkilöä

Koulutuspäivän tavoite: Tilaisuuden tarkoituksena on luoda uutta sisältöä yrittäjyydelle.

Sisältö:

-13.00 *Ilmoittautuminen*

13.00-13.15 *Päivän avaus*
toimitusjohtaja Markku Jalkanen, BioTie Therapies Oyj

13.15-14.30 *Johdatus päivän ohjelmaan ja tulevaisuuden haltuunottoon*

n. 14.30 *Virkistystä 'työn' lomassa*

14.30-15.15 *Pohdintaa yrittäjyyden arvoista, ongelmista, mahdollisuuksista sekä tulevaisuudesta*

15.15-15.30 *Työryhmiin jakautuminen*

15.30-16.15 *Ryhmätehtävä 1:*

Turun seutukunta 18.8.2018. Luette Turun Sanomia. Minkälaiselta elämä näyttää silloin. Minkälaisia pääotsikoita lehdessä on? Mitä yrittäjyyteen kuuluu? tms.

16.15-16.45 *Purtavaa buffetista, vuorovaikutusta ja vapaata keskustelua*

16.45-17.15 *Valmistautuminen seuraavaan ryhmätehtävään*

17.15-18.30 *Ryhmätehtävä 2 Yrityscaset:*

Ryhmät saavat pohdittavakseen keksittyjä yritys esimerkkejä ja tehtävänä on miettiä miten nämä yritykset toimivat ja menestyvät kuvatuissa olosuhteissa.

18.30-19.00 *Päivän yhteenveto sekä loppukeskustelu*

Liite 3. 20.9.2001 tilaisuuden ohjelma

Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –tilaisuuden ohjelma:

Aika: torstai 20.9.2001 klo 10-16

Paikka: Turun kauppakorkeakoulun juhlasali, Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku

Osallistujat: noin 80-90 henkilöä

Koulutuspäivän tavoite: Tilaisuuden tarkoituksena on erityisesti selvittää nuorten ideoita ja odotuksia tulevaisuuden yrittämiseen ja täten luoda uutta sisältöä yrittäjyydelle.

Sisältö:

-10.00 *Ilmoittautuminen*

10.00-10.20 *Päivän avaus: nuoret yrittäjät*

Pasi Rätty, Turun Pelti ja Eristys Oy

Henrik Karlberg, Oy Dreamsite Ab

10.20-11.30 *Johdatus päivän ohjelmaan ja tulevaisuuden haltuunottoon*

Ilpo Siro, Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre

Markku Wilenius, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Anita Rubin, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Jari Kaivo-oja, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Timo Nurmi, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

n. 11.30 *Virkistystä 'työn' lomassa*

11.30-12.25 *Pohdintaa yrittäjyyden arvoista, ongelmista, mahdollisuuksista sekä tulevaisuudesta*

12.25-12.30 *Työryhmiin jakautuminen*

12.30-13.15 *Ryhmätehtävä 1:*

Turun seutukunta 18.8.2018. Luette Turun Sanomia. Minkälaiselta elämä näyttää silloin. Minkälaisia pääotsikoita lehdessä on? Mitä yrittäjyyteen kuuluu? tms.

13.15-13.45 *Purtavaa buffetista, vuorovaikutusta ja vapata keskustelua*

13.45-14.15 *Valmistautuminen seuraavaan ryhmätehtävään*

14.15-15.30 *Ryhmätehtävä 2 Yrityscaset:*

Ryhmät saavat pohdittavakseen kek-sittyjä yritys esimerkkejä ja tehtävänä on miettiä miten nämä yritykset toimivat ja menestyvät kuvatuissa olosuhteissa.

15.30-16.00 *Päivän yhteenveto ja evästystä*

Ilpo Siro

Markku Wilenius

Matti Kamppinen, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Liite 4. 19.4., 13.5. sekä 24.5.2002 nuorten tulevaisuuspajojen ohjelmat

Yrittäjyyden uusi kuva 2020: Tulevaisuuspaja-päivien alustava kulku

Aika: 19.4., 13.5. ja 24.5.2002

Paikka: Turun kaupunkorkeakoulu, Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku

Osallistujat:

19.4.2002: Tilaisuuteen osallistui 15 oppilasta Turusta Kastun yläasteelta 8.luokilta (opettaja Riikka Kuusisto) sekä 5 oppilasta Paimion yläasteelta 9-luokilta (opettaja Olli-Pekka Lehtonen). Opettajat eivät osallistuneet tilaisuuteen.

13.5.2002: Tilaisuuteen osallistui 20 oppilasta Turusta Aurajoen yläasteen 9 A luokalta. Oppilaiden opettaja oli Marjukka Meriluoto.

24.5.2002: Tilaisuuteen osallistui opiskelijoita Salon ammatti-instituutista sekä Nuori-sokeskus Palatsin nuorta henkilökuntaa. Ammatti-instituutin opiskelijoiden opettaja oli Hannele Lindholm.

Tilaisuuden vetäjä: Timo Nurmi

Päivän sisältö ja aikataulu oli seuraavanlainen:

- 9.00-9.30 *Ryhmäytyminen ja tutustuminen*
- Osallistujat jakaantuvat neljään ryhmään.
  - Henkilöt esittäytyvät ryhmissä toisilleen.
  - (pj:n, sihteerin ja asioiden esittäjien valinta)
  - Ryhmät keksivät itselleen nimen.
  - Ryhmien jäsenet miettivät mitä tekijöitä heillä on yhdistävinä tekijöinä omaan ryhmäänsä (5-7 yhdistävää tekijää/ryhmä).
  - Ryhmän nimi sekä yhdistävät tekijät kerrotaan muille osallistujille.
- 9.30-11.00 *Miltä tulevaisuus näyttää? Suomi täyttää 100 vuotta vuonna 2017*
- Ryhmät piirtävät pienryhmissään neljä eri tulevaisuuden kuvaa vuodesta 2017: Koulu-Suomi, Työn tekemisen-Suomi, Yrittämisen-Suomi sekä Ihmisten-Suomi (A3 paperille).
  - Ryhmät luonnehtivat ja kuvailevat kirjallisesti Suomi-kuviaan fläpeillä. Yksi fläppi/tulevaisuudekuva/ryhmä.
  - Ryhmä esittelee tuotoksensa muille ryhmille.
  - Ryhmien Suomi-kuvat kootaan yhteen eri paikkoihin huoneen seinille. Yksi Suomi-kuva per paikka.
- 11.00-11.45 *Ruokailu kauppakorkeakoulun montussa*
- Ruokailu on oppilaille maksutonta.
- 12.00-13.00 *Tulevaisuuden Suomi-kuvien analyysia ja kritiikkiä tämän päivän näkökulmasta*
- Alkuksi ryhmät tarkastelevat yhtä Suomi-kuvaa.
  - Ryhmät miettivät mitä tulevaisuuden Suomi-kuvissa on uutta, mahdollisuuksia sisältävää, hullua, mieletöntä, ongelmallista, uhkaista ja kritiikkiä ansaitsevaa tms.
  - Ryhmä kirjaa fläpeille käsittelemästään Suomi-kuvasta keskusteluissa esille nousseet ongelmat/uhat sekä mahdollisuudet.
  - Ryhmät vaihtavat paikkaa seuraavan Suomi-kuvan luokse ja täydentävät toisten ryhmien kirjaamia ongelmia/uhkia sekä mahdollisuuksia, kunnes jokainen ryhmä on kiertänyt kaikki Suomi-kuvat lävitse.
- 13.15-13.45 *Tulevaisuuden Suomi-kuvien arvottaminen*

- Jokainen osallistuja kiertää lukemassa eri Suomi-kuvia ja kiinnittää saamansa 10 'tarra-rahaansa' niiden eri Suomi-kuvien ongelmien/uhkien sekä mahdollisuuksien kohdalle, joita hän pitää oleellisena.
- Tarkoitus on, että jokainen osallistuja valitsee jokaisesta Suomi-kuvasta yhden mielestään oleellisen ongelman/uhan sekä mahdollisuuden ja kiinnittää tähän kohtaan tarra-rahansa. Tähän kuuluu jokaiselta yhteensä 8 tarra-rahaa. Jäljellä olevat kaksi tarra-rahaa osallistuja saa kiinnittää mihin tahansa haluamalleen Suomi-kuvan ongelma/uhka tai mahdollisuuskohtaan. Molemmat voi sijoittaa samaan paikkaan tai eri paikkoihin.

13.45-14.30 Tulevaisuustilojen luominen

- Aluksi ryhmät tarkastelevat yhden Suomi-kuvan valittua uhkaa/ongelmaa sekä mahdollisuutta.
- Ryhmän tehtävänä on miettiä, mikä olisi uhkan/ongelman vaihtoehto eli myönteinen tulevaisuustila sekä minkälaiseen tulevaisuustilaan voidaan päästä valittu mahdollisuus hyödyntäen.
- Myönteiset tulevaisuustilat kirjataan fläpille.
- Ryhmät vaihtavat paikkaa seuraavan Suomi-kuvan luokse ja toimivat kuten edellä, kunnes kaikki Suomi-kuvat on kierretty.

14.30-14.45 Vaihtoehtojen arvottaminen

- Jokainen osallistuja kiertää lukemassa eri Suomi-kuvien myönteisiä tulevaisuustiloja ja kiinnittää saamansa 10 'tarra-rahaansa' niiden eri Suomi-kuvien tulevaisuustilojen kohdalle, joita hän pitää oleellisena.
- Tarra-rahalla tulee sijoittaa siten, että jokaisen Suomi-kuvan myönteisiin tulevaisuuskuviin kiinnitetään kaksi tarra-rahaa (yhteensä kuluu 8 tarra-rahaa) haluamiinsa kohtiin. Loput kaksi tarra-rahaa voi sijoittaa vapaasti.

14.45-15.00 Tilaisuuden päätös

- Arvioidaan tulevaisuuspujan kulkua ja tilaisuus päätetään.

Huomioitavaa:

Luentosalissa on tarjolla juotavaa sekä hedelmiä työskentelyn lomassa naposteltavaksi. Taukoja pidetään tarvittaessa.

Liite 5. Ilpon Akatemian ohjelma ja osallistujat 23.4.2003**KUTSU**

Kutsumme ystävällisesti Sinut Ilpon Akatemian istuntoon keskustelemaan aiheesta Yrittäjyys on uskon asia keskiviikkona 23. huhtikuuta 2003 klo 15.00 Turun Akatemiatalon vanhaan konsistorin huoneeseen, Rothoviuksenkatu 2. Isäntänämme toimii tällä kertaa rehtori Keijo Virtanen. Tilaisuuden on laskettu päättyvän klo 19.

TERVETULOA!

Ilpo Siro
elinkeinojohtaja

Paavo Okko
vararehtori

LIITE Ohjelma

V.p. keskiviikkoon 16.4.2003 mennessä puhelin: 2627 777 tai s-postilla kati.manner@turku.fi

Ohjelma

15.00 *Tilaisuuden avaus*
rehtori Keijo Virtanen

7 x 7 min. alustuspuheenvuorot:
professori Pentti Malaska
VTT, tutkimusjohtaja Markku Wilenius
professori Anne Kovalainen
toimitusjohtaja Mika Marjalaakso
professori Antti Paasio
ministeri Christoffer Taxell
emeritus arkkipiispa John Vikström

Kahvitarjoilu

Keskustelu

Puheenjohtajina toimivat professori Paavo Okko ja elinkeinojohtaja Ilpo Siro.

Ilpon Akatemia

23.4.2003 klo 15.00

Turun Akatemiatalon vanha konsistorin huone, Rothoviuksenkatu 2.

YRITTÄJYYS ON USKON ASIA

OSALLISTUJAT

Sakari Alhopuro	toimitusjohtaja
Ari Elo	teollisuusneuvos
Heikki Elo	johtaja
Jarna Heinonen	dosentti
Pentti Hilke	ekonomi
Markku Jalkanen	toimitusjohtaja
Juha Kettunen	rehtori
Urpo Kivikari	professori
Anne Kovalainen	professori
Arno Leino	kanslianeuvos
Pentti Malaska	professori
Mika Marjalaakso	toimitusjohtaja
Timo Nurmi	projektipäällikkö
Paavo Okko	professori
Antti Paasio	professori
Urpo Pietilä	toimitusjohtaja
Rauno Puolimatka	toimitusjohtaja
Riitta Pyykkö	professori
Terho Puustinen	toimittaja
Tapio Reponen	rehtori
Juhani Salovaara	professori
Olli Setänen	johtaja
Ilpo Siro	elinkeinojohtaja
Christoffer Taxell	ministeri
Lasse Vahtola	rovasti
John Vikström	emeritus arkkipiispa
Juha Virtanen	toimitusjohtaja
Keijo Virtanen	rehtori
Jorma Wallasvaara	toimitusjohtaja

Markku Wilenius
Antti Yli-Urpo

tutkimusjohtaja
professori

Liite 6. Turun kaupungin yrittäjyysillan ohjelma 23.4.2003

YRITTÄJYYSILLAN OHJELMA 6.5.2003

Turun kaupungin vierasmaja Villa Solin, Katariinantie 5

Turun kauppakorkeakoulun professorikunnan ja Turun kaupungin välinen yrittäjyyden kehittämistä käsittelevä keskustelutilaisuus

- 16.00 *Tervetuloa*
Armas Lahoniitty
- 16.10 *7 minuutin kommenttipuheenvuorot yrittäjyysaiheesta:*
Ilpo siro (Turun kaupungin näkökulma)
Markku Wilenius (Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –näkökulma)
Tapio Reponen (Turun kauppakorkeakoulun näkökulma)
Antti Paasio (yrittäjyyskoulutuksen näkökulma)
Sten-Olof Hansén (liiketoiminnan kehittämisen näkökulma)
- 16.45 *Keskustelua*
- 18.00 *Sauna ja iltapala*
- n. 21.30 *Tilaisuus päättyy*

Liite 7. Elinkeinojohtajien vierailu Turussa 5.-6.2.2004

Elinkeinojohtajien vierailu Turussa 5.-6.2.2004

Ohjelma torstaina 5.2.2004:

12.00-13.00 Lounas ravintola Kaskenahteessa, Kaskenkatu 6

13.00-16.30 Keskustelutilaisuus TAD Centressä

Teemana yrittäjyys

Mukana aiheeseen virittelemässä professori Antti Paasio, Turun kauppakorkeakoulun yritystoiminnan tutkimuskeskuksesta sekä professori Markku Wilenius Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta joukkoineen.

18.00-22.00 Sauna ja illallinen

Turun kaupungin vierasmaja Villa Solin, Katariinantie 5

Tervetuloa

Ilpo Siro

Liite 8. Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –hankkeen kirjallinen kysely (helmikuu 2004)

Hyvä opiskelija tai Varsinais-Suomen yrittäjänuorten jäsen,

Ihmisten ja alueen hyvinvointi tulevaisuudessa riippuu merkittävästi yrittäjyydestä. Sinä tulevaisuuden vaikuttajana, mutta tämän päivän nuorena aikuisena voit vaikuttaa siihen, minkälaiseksi asuinkuntasi tulevaisuus muotoutuu.

Vaikuta ja osallistu tulevaisuutesi tekemiseen vastaamalla oheiseen yrittäjyyttä käsittelevään kyselyymme. Pyydämme sinua palauttamaan täytetyn kyselylomakkeen sähköpostitse viimeistään 10.2.2004 mennessä osoitteeseen timo.nurmi@tukkk.fi. Kyselymme liittyy Yrittäjyyden uusi kuva 2020-hankkeeseen, jonka avulla mm. selvitämme eri kansalais- ja ammattiryhmien tulevaisuuteen ja yrittäjyyteen liittyviä käsityksiä sekä yrittäjyyden taustalla olevia arvoja.

Terveisin
 Timo Nurmi
 Tulevaisuuden tutkimuskeskus
 Turun kauppakorkeakoulu
 Puh. (02)4814 614
 Fax (02) 4814 630
 timo.nurmi@tukkk.fi
 http://www.tukkk.fi/tutu

Vastaajan taustatiedot:

Olen   a) yrittäjä
                   b) opiskelija
                   c) työelämässä vieraan palveluksessa
                   d) muu, mikä? _____

Asuinkuntani _____

Ikäluokka   a) alle 20 vuotta
                   b) 20-29 vuotta
                   c) 30-39 vuotta
                   d) 40-49 vuotta
                   e) yli 50 vuotta

Sukupuoli   mies ____   nainen ____

A. Yhteiset kysymykset

1. Tarjoaako nykyinen ammattiin valmistava koulutus Suomessa valmiudet aloittaa yrittäjänä vaikka suoraan koulun penkiltä? Perustele myös vastauksesi!
2. Minkälaista osaamista yrittäjäksi ryhtyvä tai yrittäjä tarvitsee onnistuakseen? Mainitse mielestäsi kolme tärkeintä taitoa ja osaamisen aluetta.
3. Mitkä yhteiskunnan tekijät vaikuttavat eniten yrittäjyyden kasvuun?
4. Entä mitkä elinpiirisi (perhe, koulu, työ, ystävät tms.) tekijät vaikuttavat eniten yrittäjyyden kasvuun?

5. Päätös yrittäjäksi ryhtymisestä on suuri. Minkälaista tukea, neuvontaa ja kenen taholta yrittäjäksi ryhtyvä tarvitsee mielestäsi siinä vaiheessa. Jos olet jo yrittäjä, niin minkälaista apua ja keneltä tuolloin sait ja mitä mahdollisesti jäit kaipaamaan?
6. Tunnetko seuraavien organisaatioiden toimintaa? Valitse vastausvaihtoehdoista 1-4 ja numeroi: 1) Olen käyttänyt palveluita 2) Tunnen toimintaa, mutta en ole käyttänyt palveluita 3) Olen kuullut nimen, mutta en tunne heidän toimintaansa 4) Mikä se on?
- Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre
- Generaattori Turun Seudun Uusyrityskeskus
- Varsinais-Suomen TE-keskus
- Turun Yrittäjät
- Varsinais-Suomen Yrittäjät
- Turun kauppakamari
- Finnvera
- Tekes
- Turku Science Park
- Turun kauppakorkeakoulu
7. Mitkä asiat asuinpaikkakunnallasi estävät eniten uusien yritysten syntymistä tällä hetkellä? Mainitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää.
8. Entä mitkä asiat tai tekijät saattavat muodostua ongelmiksi ja esteiksi tulevaisuudessa, vuoteen 2010 mennessä? Mainitse mielestäsi kolme tärkeintä tekijää.
9. Minkälaisia uusia yrittäjyyden mahdollisuuksia näet asuinpaikkakunnallasi?
10. Mikä mielestäsi, tällä hetkellä vielä hieman 'piilossa' oleva tekijä tai asia, voisi vauhdittaa yrittäjyyttä asuinpaikkakunnallasi vuoteen 2010 mennessä?
11. Kuvaile, minkälaista yritystoimintaa näkemyksesi mukaan asuinpaikkakunnallasi harjoitetaan vuonna 2010? (toimiala, osaaminen, yritysten määrä, tuotteet, palvelut, ketjut, klusterit tms.)
12. Esitä oma henkilökohtainen näkemyksesi siitä, millä tavalla yrittäjyyttä voitaisiin edistää ja uutta yrittäjyyttä tukea asuinkunnassasi mahdollisimman ennakkoluulotto-

masti? (kansalaisten, kehittämiskeskuksen, yrittäjäjärjestön, koulujen, julkisen vallan tms. toimesta) Kuvaile mieleesi tulevia tapoja tai keinoja.

B. Lisäkysymykset opiskelijoille

1. LISÄKYSYMYS OPISKELIJOILLE: Mikä estää sinua ryhtymästä yrittäjäksi? Mitä ongelmia tai esteitä siihen liittyy?
2. LISÄKYSYMYS OPISKELIJOILLE: Kuinka todennäköisesti ryhdyt yrittäjäksi viiden vuoden sisällä ammattiin valmistumisesi jälkeen?
  - a) hyvin todennäköisesti
  - b) mahdollisesti
  - c) en todennäköisesti ryhdy
  - d) en osaa sanoa

C. Lisäkysymykset yrittäjille

1. LISÄKYSYMYS YRITTÄJILLE: Mitkä asiat yrittäjyydessä sinua motivoivat ja kannustavat eteenpäin?
2. LISÄKYSYMYS YRITTÄJILLE: Kuvaile, minkälainen yrityksesi on vuonna 2020?
3. LISÄKYSYMYS YRITTÄJILLE: Minkä tyyppistä tukea tai apua yritystoiminnassasi tulet todennäköisesti tarvitsemaan muutaman lähivuoden aikana yrittäjyyden eri tukiorganisaatioilta?

KIITOS ARVOKKAASTA AVUSTASI!

Liite 9. 28.4.2004 workshopin ohjelma

Hyvinvointipalveluyrittäjyyden ja -verkoston seminaarin ohjelma

Ajankohta: keskiviikko 28.4.2004 kello 12.30-16.30

Paikka: Turun kauppakorkeakoulun juhlasali, Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku

Osallistujat: noin 55 henkilöä (ohessa osallistujaluettelo)

Tilaisuuden tarkoitus:

Tilaisuus on luonteeltaan hyvinvointipalveluiden, erityisesti vanhusten-, ja kotipalveluiden, geronpsykiatristen ja -teknologisten palveluiden sekä kotisairaanhoidon, yrittäjyyden, näiden palveluiden tarjonta- sekä kysyntäpuolen edustajien ja muiden toimijoiden tutustumisen ja verkottumisen foorumi. Tilaisuudessa tarkastellaan hyvinvointipalvelualan nykytilaa sekä hahmotellaan alan tulevaisuuden kehitystä, yrittäjyyden tarpeita sekä kerätään osallistujien näkemyksiä hyvinvointipalvelualan verkoston kehittämistä varten. Tilaisuus on täten 'lähtölaukaus' seudullisen hyvinvointipalveluverkoston toiminnan kehittämisessä.

Ohjelma:

-12.30

Ilmoittautuminen

Anne-Mari Vilola, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

12.30-12.40 *Päivän avaus*

Tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-oja, Turun kauppakorkeakoulu, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

12.40-13.50 *Tietoiskut hyvinvointipalvelualan yrittäjyyden sekä palveluverkoston nykytilasta sekä kehityksestä*

Johtaja Päivi Tähtäpää, Emmi-Koti

Toimitusjohtaja Kimmo Mäkinen, Turun Seudun Uusyrityskeskus Generaattori

Koulutusjohtaja Kaija Lind, Turun Ammattikorkeakoulu, terveysala

Hallintoylilääkäri Markku Suokas, Turun kaupunki, Terveystoimi

Sosiaalitoimenjohtaja Maija Kyttä, Turun kaupunki, Sosiaalitoimi

Tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-oja, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Osastopäällikkö Kimmo Puolitaival, Varsinais-Suomen TE-keskus, yritysosasto

13.50-14.00 *Johdatus päivän ohjelmaan*

Timo Nurmi, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

14.00 *Virkistystä 'työn' lomassa*

Kahvit ym. virvokkeet sekä pientä purtavaa

14.00-14.15 *Työryhmien järjestäytyminen*

- Pöytäkunnan jäsenet esittäytyvät toisilleen
- Keksikää pöytäkunnallenne sopiva nimi.
- Pöytäkunnat valitsevat keskuudestaan puheenjohtajan ja sihteerin.

14.15-15.00 *Ryhmätyö 1:*

Hyvinvointipalveluiden kysynnän ja tarjonnan SWOT -tarkastelu

a) Hyvinvointipalveluihin vaikuttavat tekijät: Lukekaa ensin 'yksilötyönä' läpi kullekin osallistujalle jaetussa materiaalissa oleva luettelo, johon on koottu hyvinvointipalveluihinkin vaikuttavia tekijöitä ja kehityskulkuja.

Tämän jälkeen valitkaa ryhmässä keskustellen esimerkiksi 5 erilaista (yhteensä) ryhmänne mielestä hyvinvointipalveluiden tarjontaan ja kysyntään oleellisesti vaikuttavaa tekijää tai kehityskulkua. Kirjatkaa nämä fläppitaululle ja numeroi-
kaa valitsemanne tekijät numeroilla 1-5.

PS. Jos ette pääse helpolla yksimielisyyteen näiden viiden valinnasta ja teillä on useampia vaihtoehtoja, tehkää esim. seuraavasti. Jokaisella ryhmän osallistujalla on ajatuksellisesti 10 'tukkimiehen' tikkua eli ääntä, jotka hän fläpillä käyden merkitsee eri vaihtoehtoille. Omat tikkunsa voi antaa vaikka kaikki yhdelle vaihtoehdolle tai jakaa ne mielensä mukaan. Kaikkien käytyä merkitsemässä äänensä, äännet lasketaan ja valitaan 5 eniten ääniä saanutta tekijää.

b) SWOT -taulukon laadinta: Laatikaa ryhmässä SWOT-taulukko fläpille, jossa tarkastelette edellä valittuja asioita. SWOT-luokittelussa kirjoittakaa kirjoittamanne vahvuuden, heikkouden, mahdollisuuden ja uhan perään sulkuihin numero, jotta tiedetään, mihin valitsemaanne tekijään vahvuus, heikkous jne. liittyy. Edelleen numeron perään kirjoittakaa kirjain K tai T, jotta tiedetään, liittyykö kirjattu asia erityisesti hyvinvointipalveluiden kysyntä- tai tarjontapuolelle. Kirjoittakaa kritisoimatta ryhmässä esille tulleita asioita SWOT:tiin.

Pitäkää hyvinvointipalveluiden SWOT:tia laadittaessanne mielessä mm. seuraavia asioita:

- Tutustukaa teille jaettuun materiaaliin SWOT -taulukon laadinnasta.
- Tarkastelkaa valitsemianne asioita/tekijöitä kuvitellen, että hyvinvointipalveluverkosto on jo alueella perustettu, toiminta alkamassa ja te olette siinä mukana. Tarkastelu siis verkoston näkökulmasta.
- Vaikka näkökulma on verkostonäkökulma, tarkoitus on, että jokainen mietisi asioita oman asiantuntijuutensa kautta. Kaikki mielipiteet ovat tärkeitä, nimenomaan erilaiset mielipiteet.
- Kun pohditte asioita, verratkaa asioita suhteessa nykyiseen todelliseen alan toimintaan ja kilpailutilanteeseen, jossa verkostoitumiskehitys on vielä pääosin alullaan.
- On tärkeää huomata, että sama asia saattaa joskus olla osaltaan vahvuus ja osaltaan heikkous. Myös sama asia saattaa osaltaan tarjota mahdollisuuksia, mutta sisältää myös uhkia.
- Vahvuudet ja heikkoudet liittyvät hyvinvointipalveluverkoston sisäisiin asioihin.
- Hyvinvointipalveluverkoston toimintaympäristö ja siellä olevat seikat tarjoavat verkostolle ulkoisia mahdollisuuksia ja toisaalta uhkatekijöitä.
- Tulevaisuuteen liittyä mahdollisuuksia ja uhkatekijöitä, joten pohtikaa asioita myös esim. 10 vuoden päähän tulevaisuuteen.
- Muutenkin muistakaa tekemisen ilo, avarakatseisuus, luovuus ja toisiinsa tutustuminen. Tämä on vasta alkua verkoston 'rakentamisessa', joten älkää olko liian tiukkapipoisia ja ehdottomia asioiden suhteen.

c) Mahdollisuuksien ja uhkien valinta: Suoritetaan tukkimiehen äänestys siten, että jokaisella osallistujalla on yhteensä 10 'ajatustikkua' ts. ääntä jaettavaksi mille tahansa laaditun SWOT:in mahdollisuudelle ja uhalle, 5 ajatustikkua kummallekin.

On huomattavaa siis, että kukin osallistuja jakaa (antaa äänensä) viisi ajatustikkuaan yhteensä viidelle mielestään hyödynnettävälle mahdollisuudelle laaditussa SWOT-taulukossa, siis kullekin valitsemalleen mahdollisuudelle vain yhden ajatustikun. Samoin toimitaan uhkatekijöiden suhteen ts. jokainen jakaa viisi ajatustikku-ääntään yhteensä viidelle mielestään eniten haittaavalle uhkatekijälle, yhden äänen kullekin.

Kaikkien äänestettyä, valitaan ryhmän mielestä 5 eniten ääniä saanutta mahdollisuutta ja uhkaa jatkotyöstöön.

d) Mahdollisuuksien ja uhkien käsittely: Kirjoitetaan nämä valitut mahdollisuudet ja uhat allekkain fläpille, mahdollisuudet toiselle ja uhat toiselle fläpille.

Ensin ryhmässä käsitellään mahdollisuudet. Ryhmässä pohditaan ja kirjataan yhdessä laaditusta SWOT:ista tärkeimmät vahvuudet, joilla hyödynnetään ao. mahdollisuus. Nämä vahvuudet kirjataan kunkin mahdollisuuden kohdalle. Tämän jälkeen ryhmässä pohditaan ja kirjataan SWOT:ista ne heikkoudet, jotka eniten estävät hyödyntämästä ao. mahdollisuutta.

Kun mahdollisuudet ovat näin käsitelty, käsitellään uhat. Ryhmässä pohditaan ja kirjataan kunkin uhan kohdalle SWOT:ista ne vahvuudet, joilla parhaiten torjutaan ao. uhkatekijöitä. Sitten kunkin uhan osalta pohditaan ja kirjataan ne heikkoudet, jotka ryhmän mielestä estävät eniten torjumasta ao. uhkatekijää.

Tämän tehtävän tuotoksia ei raportoida muille pöytäkunnille. Timo Nurmi kerää fläpit ja tekee niistä aikanaan yhteenvedon jaettavaksi kaikille osallistujille.

Ryhmätyön 1 lopuksi: Tämän ryhmätyön lopputuloksena saadaan esille pöytäkuntien yhteinen 'tahto' seminaarimme teeman suhteen sekä hyvinvointipalveluverkoston kannalta tärkeimmät vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Pöytäkuntien tuotokset kuvaavat tietyllä tavalla verkoston strategisia tavoitteita, sillä tuotosten pohjalta voidaan hyvin miettiä, miten voidaan oleellisesti vahvistaa esille tulleita heikkouksia ja vahvistaa tai säilyttää tärkeimpiä vahvuuksia voidaksemme torjua ulkoiset uhat ja hyödyntää ulkoiset mahdollisuudet. Pankaa tuotoksiinne pöytäkuntanne nimi.

15.00-15.30 'Mikro-Senssit':

Kontaktointia ja vapaata keskustelua päivän teemaan liittyen

15.30-16.00 Ryhmätyö 2:

Hyvinvointipalveluverkoston ominaisuuksia

Oheissa on luonnehdintaa aiemmissa hyvinvointipalveluverkoston kokouksissa keskustelluista verkoston ominaisuuksista. Olkaa hyvät ja lukekaa kukin itseksensä oheisen luonnehdinnan. Kirjatkaa sen jälkeen mielestänne tärkeitä uusia

ideoita, mielipiteitä, ajatuksia verkoston ominaisuuksiksi. Käyttäkää tähän 10 minuuttia.

Tämän jälkeen koko ryhmä keskustelee lyhyesti eri henkilöiden ideoista ja ajatuksista. Kirjatkaa esim. fläpille ryhmässä oleellisiksi kokemiaanne asioita, joita tulee huomioida tulevaa verkostoyhteistyötä rakennettaessa (siis uudet ajatukset, ei 'pohjapaperin' juttuja). Keskusteluissa pyrkikää irtaantumaa myös nykyhetkestä ja pohtikaa, miltä hyvinvointipalveluverkosto näyttää 10 vuoden kuluttua ts. hahmotelkaa tietyllä tavalla toivottavaa verkostoa. Merkitkää papereihin pöytäkuntanne nimi. Tämän tehtävän tuotoksia ei raportoida muille pöytäkunnille. Timo Nurmi kerää fläpit ja tekee niistä aikanaan yhteenvedon jaettavaksi kaikille osallistujille.

Luonnehdintaa hyvinvointipalveluverkostosta:

Halutun verkoston ominaispiirteet?

Aktiivinen verkosto ja kehittymisen foorumi

- yhden luukun periaate
- call center palvelut
- ei pelkästään hoiva-alan tietopankki, yritysrekisteri ja markkinointikanava, vaan laajemminkin hyvinvointialan yrittäjyyden kehittymisen tukena (myös mm. kunto, ravitsemus, kauneus, sivistys ja henkinen hyvinvointi)
- osapuolten tietojärjestelmät yhtenäiset yksityisellä ja kunnallisella puolella
- yhteiset pelisäännöt (esim. ostamistavoista sovittu)
- hyvinvointipalvelutarpeiden ennakointi ja tieto siitä, mitä on tarjolla on hanskassa
- Verkoston rakentamisessa on hyödynnetty jo olemassa olevat rakenteet ja tehdyt työt (vrt. Salon tukipiste).
- osapuolten substanssiosaaminen, mutta erityisesti prosessiosaaminen kehittyvät
- toimiva johto ja/tai vetäjä.
- alkavien yrittäjien sekä alalle aikovien tukeminen
- toimivien yrittäjien ja yritysten osaamisen kehittäminen
- uusien tuote- ja palvelukonseptien kehittäminen
- laadun kehittäminen sekä varmistaminen

Toimijalähtöinen kolmikantayhteistyö

- toiminnassa aktiivisesti mukana kunnan viranomaiset, yksityisen sekä kolmannen sektorin palveluntuottajat sekä institutionaaliset toimijat (koulutus, tutkimus, edistäjät)
- Verkoston toiminta on yrittäjyyden edistämisen edistämistä sekä käytännön työtä.

16.00-16.20 Yksilötyö:

Osallistujien henkilökohtaiset odotukset, toiveet, tarpeet sekä tarjonta hyvinvointipalveluverkostolle

Kirjoitakaa paperille. Nimeä ei tarvitse laittaa, ainoastaan asiantuntijuusalue sekä taho, jota edustaa (yrittäjä, kunnan virkamies, yrityksen edustaja, edistäjä-tahon edustaja tms.).

16.20-16.30 Loppuyhteenveto ja tilaisuuden päätös

Tutkimuspäällikkö Jari Kaivo-oja, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Liite 10. 28.4.2004 workshopin jälkeinen täydentävä kysely osallistujille

3. toukokuuta 2004

Hyvä yhteistyökumppani,

Haluan Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen puolesta lämpimästi kiittää sinua panoksestasi 28.4.2004 tilaisuuden onnistumisessa. Meillä oli mielestäni hyvä alku hyvinvointipalveluverkoston ja/tai -yhteistyön kehittämisessä. Toivottavasti asia poikii jatkossa ihan konkreettistakin yhteistyötä.

Täällä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa mietimme, että voisimme tässä vaiheessa vielä hieman edistää yhteistä asiaamme pienen täydentävän kyselyn muodossa. Toivoisinkin, että vastaisit oheisiin kysymyksiin ja lähettäisit vastauksesi 'replyllä' minulle osoitteeseen: timo.nurmi@tukkk.fi.

Kysely 28.4.2004 Hyvinvointipalveluyrittäjyyden ja -verkoston seminaariin osallistuneille.

Yhteistyön ja -verkoston ominaisuuksia hyvinvointipalvelualalla:

Pyytäisin sinua miettimään näkökulmastasi nyt 'rakenteilla' olevaa hyvinvointipalveluyhteistyötä ja/tai -verkostoa, kun vastaat oheisiin kysymyksiin. Kuvaile kysymysten asioita mielellään laajemmin kuin yhdellä tai kahdella sanalla. Silloin saamme valmisteltua seuraavia kokouksia tai tapaamisia yhä enemmän kohti ihan konkreettista yhteistyötä. Hienoa olisi, jos voisit vastata kysymyksiin tämän viikon 19 aikana.

1. Miten tarpeellisenä näet yhteistyön ja/tai verkostomaisen toiminnan omasta näkökulmastasi?
2. Minkälainen verkostomainen tai muu yhteistoiminta parhaiten tukisi sinun omaa toimintaasi?
3. Mitä konkreettisia asioita tai muuta etua odotat yhteistyöstä?
4. Minkälaisia asioita, taitoja, asiantuntemusta ym. voit tarjota verkostolle?
5. Miten laaja maantieteellinen kattavuus yhteistyön kautta tulisi mielestäsi saavuttaa?
6. Listaa esim. ranskalaisin viivoin konkreettisia asioita siitä, miltä hyvinvointiala mielestäsi näyttää vuonna 2017, kun Suomi täyttää 100 vuotta?

Yhteistyöterveisin

Timo Nurmi

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU

Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI

Hämeenkatu 7 D, 33100 TAMPERE

Puh. (02) 481 4530

Faksi (02) 481 4630

www.tukkk.fi/tutu

tutu-info@tukkk.fi